

PIGNITZKY GYÖRGY:

VILÁGNÉZETI NEVELÉS A FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYEK
KOLLÉGIUMAIBAN

Bölcsészdoktori disszertáció

Szeged, 1976

B 1276

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés	1. old.
I. Felsőoktatási intézmények kollégiumi életének néhány jellegzetessége a felszabadulás előtt. A mai kollégiumi nevelés történeti előzményei	2. old.
II. Szocialista művelődéspolitikánk jellegzetességei és felsőoktatási kollégiumok helyzete	20. old.
1. A művelődéspolitikai helyzet 1945-1956 között	20. old.
2. A népi kollégiumok történetéről, haladó hagyományairól és annak tanulságairól	47. old.
3. A felsőoktatási kollégiumok fejlődése 1956-1975 között	74. old.
III. Külföldi felsőoktatási intézmények kollégiumi nevelésének néhány időszaki kérdése /1960-1967/	122. old.
Összefoglalás	143. old.
Jegyzetek	147. old.
Felhasznált fontosabb művek jegyzéke	164. old.

Bevezetés

E tanulmány azzal a céllal íródott, hogy századunk kezdetétől napjainkig betekintést nyújtson a felsőoktatási intézmények kollégiumainak nevelőtevékenységébe. Már a címben kifejezésre jut, hogy a kollégiumokban elsődlegesnek tekintjük a világnézeti nevelést. Természetesen nem tagadjuk emellett a nevelés többi területének fontosságát sem.

Arra törekedtünk, hogy minél több eredeti dokumentumot kutassunk fel. Eközben azonban oly sok adat bukkant elő, hogy kénytelenek voltunk szelektálni, és csak rövidítve, érdeklődést felkeltően idézni. Könyvek, tanulmányok, cikkek mellett levéltárakban és magán személyeknél találtunk egyedi értéket képviselő eredeti jegyzőkönyveket és brosúrákat is. Ezek közül néhánynak a fénymásolatát mellékeljük azzal a céllal, hogy az olvasó számára lehetőség nyíljon eredeti szöveg tanulmányozására.

A kollégiumok világnézeti nevelését illetően határozottabban fogalmaztunk, mivel e tekintetben még ma is meglehetősen heterogén nézetekkel találkozhatunk az elméleti és gyakorlati szakemberek körében.

Ugy véljük, hogy a tanulmányunkban felhasznált dokumentumok, egyéb más forrásanyagok, továbbá saját tapasztalataink alapján levont következtetéseink hozzájárulhatnak az egyetemi, főiskolai kollégiumokban folyó nevelőmunka helyzetének, feladatainak jobb megértéséhez, a célkitűzések magasabb szintű megvalósításához.

I. Felsőoktatási intézmények kollégiumi életének néhány jellegzetessége a felszabadulás előtt. A mai kollégiumi nevelés történeti előzményei

A felszabadulás előtti kollégiumi életre csak vázlatosan utalunk. A XIX. század végéről, illetőleg a XX. századból származó adatokkal és értékelő megállapításokkal azt kívánjuk bizonyítani, hogy az egyetemi- kollégiumi nevelés soha nem volt elválasztható az adott kor és társadalom művelődési politikájától, a felsőoktatás mindenkori céljától.

A múlt század utolsó évtizedeiben a hazai felsőfokú oktatás területén jelentős változások történtek. A fejlődés szükségessé tette, hogy az államhoz hű, szakképzett értelmiség képzése érdekében több új egyetemet hozzanak létre. A budapesti mellett három vidéki egyetemet létesítettek /Kolozsvár 1872, Debrecen és Pozsony 1912/. Egyetemi színvonalra emelkedett a Műegyetem/1872/. Így főiskolákat is alapítottak, ezek azonban nem kaptak egyetemi jogokat. Mindenesetre a hallgatók száma fokozatosan emelkedett és az I. világháború előtt elérte a tizenötezer főt. Ugyanakkor azonban a vidéki hallgatók szállásviszonyainak rendezésére még nem történt széleskörű intézkedés. Létrehoztak ugyan a tanárképzés fejlesztésének előmozdítására egy állami kollégiumot, ez azon-

ban csak 30 középiskolai tanárjelölt számára nyitotta meg kapuit 1895. szeptember 22-én. /1/ Ám a kollégiumi keret és kapacitás szűknek bizonyult. Már 1897-ben felmerül egy nagyszabású építkezés terve, amely a kitűzött célnak megfelelően több szálláshelyet biztosítana. 1909-ben meg is kezdik az új kollégium építését, majd 1911. október 26-án a lelkesen ünneplő budapesti közönség jelenlétében Eötvös Loránd kurátor megnyitja, és rendeltetésének átadja a Ménesi-úti épületet. Eötvös /2/ a később róla elnevezett kollégium megnyitásakor többek között a következőket mondja " Tanulók otthonában vagyunk, olyan derék ifjak lakhelyén, kik egyetemünkön gyűjtik tudományukat, és pedig nem csupán a tudományra szomjazók önzésével, hanem magasztos célra törekvéssel, hogy majdan maguk is tanítva, széles körben terjeszthessék a tudásra alapított műveltséget".

A bölcsészhallgatók olyan otthont kaptak, ahol jó lehetőség nyílt az elmélyült szakmai munkára. Így a kollégiumból sok kiváló tanár, tudós és közéleti személyiség került ki. Pozitív tény, hogy az egyetem oktatói és tanárai jelentősen segítették a kollégiumban lakók tanulmányi munkáját, és önálló, önművelő munkára serkentették őket. Szemtanúként idézhetjük Riedl Frigyeszt a kollégium működésének első évéből: "Hetenként háromszor jelentem meg a Collégiumban, hogy a növendékekkel foglalkozzam és őket a magyar, német és francia irodalom-

történet megismerésében, valamint általános tanári pályájukra való előkészülésükben segítsem. Először a legcélszerűbb kézikönyveket ismertettem a modern irodalomtörténet és philológia köréből. Arra a kérdésre iparkodtam felelni, mit hol lehet találni? Ezután a modern philológia és különösen a magyar irodalomtörténet bibliográphiáját ismertettem. Minden munkát, amelyről szóltam, nemcsak jellemeztem, de egyszersmind odaadtam a növendékek kezébe. A budapesti nyilvános könyvtárakat is bevontam tárgyalásom körébe, elmondván mindegyikről, minőfajta könyveket lehet benne találni, minők a catalogusok és hogyan lehet a könyvtárakat használni". Majd tovább: "A modern philológia interpretáció példájául Vörösmarty: Salamon című költeményét választottam oly módon, hogy minden növendék egy-egy versszakot választott ki magának a költeményből. Én előre figyelmeztettem az illető növendéket, minő kérdések merülnek fel az általa választott részben, a legközelebbi órán pedig mindannyian iparkodunk a tárgyaláshoz szólni. Egyáltalán azon voltam, hogy ne előadásokat tartsak, hanem tanítványaim önműködését fokozzam, és őket a tárggyal való foglalkozásra és róla való elmélkedésre rábirjam. Azonkívül minden egyes növendékkal megbeszéltem tanulmányainak menetét, olvasmányait és írásbeli dolgozatait". /3/

A logikus gondolkodásra és az önállóságra nevelés mellett Polinszky Károly igen tanulságosnak tartja az Eötvös Kollégium nyelvtanító módszereit. Ugyanis a kollégiumban külön nyelvórákat tartottak a bentlakóknak, ahol főállású nyelvtanárok idegen nyelvű tanulóköröket hoztak létre. Itt folytatták a külföldi levelezéseket és önállóan szerveztek külföldi tanulmányutakat is, így élő tudományos és társadalmi kapcsolatokat tudtak kiépíteni külföldi testvérintézményekkel. Ezeken kívül élményszerűvé tették a nyelvtanulást a személyes találkozások lehetőségeivel is. /4/

Szervezeti szempontból a kollégium ún. "családok"-ból tevődött össze. Ezeknek a családoknak, mint alapszociális csoportoknak fontos nevelési funkciójuk is volt. Az önálló szakmai képzés biztosítására a hallgatók a kollégium könyvtárát egész nap és éjszaka korlátlanul használhatták. Könyvtáros nélkül vehettek le a polcról könyveket, de a könyvtár rendjét tiszteletben kellett tartaniuk. Ily módon elmélyültebb műveltség megszerzésére kaptak lehetőséget mint a nem kollégisták. Nagyszerű kollégiumi nevelőegyeniségek munkája nyomán bontakozott ki a kollégium közszelleme, amelynek fő jellemvonása a szabad vélemény- és gondolatnyilvánítás volt. Igen jelentős nevelő hatása volt - többek között - Gombóc Zoltán professzornak, a kollégium második igazgatójának, Sötér István

a következőket írja: "Ma már tudom, hogy a kollégium mást és sokkal kevesebbet jelentett volna, ha nem az a férfi áll az élén, akinek nevéhez életünk leggazdagabb és legszerencsésebb éveinek emléke fűződik. Ez a férfi a legnagyobb magyar tudósok egyike volt, s ő izleltette meg velünk a szellemek ... magas szenvedélyeit ... Hitte és hirdette az ihletet, a szerelemmel is felérő szenvedélyt, melyet ki kell verekednünk a tudománytól, hisz nélküle üres, fakó időtöltésecsupán a munkánk ... A legnagyobb nevelő volt, akihez valaha is közünk volt: hol egy nyelvészeti törvényszerűségből, hol egy Wagner- opera nyitányából, hol egy bor vagy sajt ízéből vezetett rá minket arra, amit meg akart értetni velünk. Mert mindig csak az életre tanított s arra, hogy annak kedvéért akár a tudományhoz is hűtlenek legyünk". /5/

Mindezekből érthető, hogy 1919-ben a Magyar Tanácsköztársaság dicső harcába a még tanuló és a már végzett kollégisták közül oly sokan bekapcsolódtak. A kollégium igazgatójának a Közoktatási Népbiztosság Ifjúmun-
kás Szociális Ügyosztályához intézett leveléből tudunk erről. Azt olvashatjuk, hogy 93 kollégista közül sokan a Vörös Hadseregben teljesítették szolgálatot. /6/

Bár az Eötvös-kollégium önálló intézmény volt, és nem tartozott az egyetemhez mégis rendjének, szellemének tanulmányozása olyan törekvéseket, értékeket tár-

hat fel, amelyeket nevelőmunkánkban ma is hasznosíthatunk. Neves tudósok, professzorok közül sokan hitték és vallották, hogy a hosszú és hatékony felsőoktatáshoz nélkülözhetetlenek a kollégiumok, és fontos szerepük van az egyetemi és főiskolai ifjúság oktatásában és nevelésében. Hivatkozhatunk Eötvös Lorándra, aki a kollégiummal -tudományos munkája és közéleti tevékenysége ellenére is- nagyon sokat törődött, pl. 1895 szeptemberében levelet intézett a közoktatási miniszterhez, amelyben a kollégium fontosságára mutat rá./7/ Korábban hivatkoztunk arra, hogy a Ménesi-úti épület átadásakor Eötvös mondta az ünnepi beszédet. Ennek a beszédnek sok-sok értékes gondolatából egyet kívánunk még kiemelni: "...tanulóifjaink valóban megérdemlik róluk való gondoskodást; tanügyünk jövő fejlődésének érdeke határozottan követeli azt, hiszen bármilyen lesz is a jövő iskolájának rendszere, ez az iskola jó csak akkor lehet, ha jó tanárok tanítanak benne..."./8/

Hogy a két világháború közötti időszakban is haladó szellemű volt az Eötvös Kollégium, arra abból is következtethetünk, hogy 1932-ben kommunista szervezkedés szálait fedezték fel itt és az egyetemen. /9/ Emellett panaszkodtak a hittanárok, hogy az Eötvös Kollégium ateista gondolatok szellemében neveli az egyetemi hallgatókat. /10/ A felszabadulás előtt több haladó kollégium

működött még hazánkba, így a Győrffy - kollégiumok -melyeknek történetére és munkásságára későbbiek során részletesebben kitérünk -, a szegedi Eötvös Kollégium, stb. Az Eötvös Kollégiumot csupán azért emeltük ki, mert az irodalmi adatokból az intézmény fejlődése nyomon követhető. A mai kollégiumi nevelés történeti előzményeinek és a haladó hagyományoknak ismeretében szükséges annak megemlítése is, hogy a Tanácsköztársaság idején a sok probléma közepette sem feledkeztek meg az egyetemi hallgatók szociális gondjairól. Mintegy 1500 hallgató kapott kollégiumi elhelyezést, többen, mint valaha azelőtt. A diákszállások többségét "vörös internátus"-nak nevezték, és irányításukat diákdirektóriumok látták el./11/

A Magyar Tanácsköztársaság leverése utáni állapotokról a kollégiumi politika jellegzetességeiről történeti áttekintést kaphatunk az V. Országos Kollégiumi Konferencia anyagából is. Ezen a Konferencián Tóth Gábor előadásában megállapította, hogy az első világháború után kezdtek hozzá a kollégiumok építéséhez, főleg azzal a céllal, hogy az ország határain kívül élő magyar nemzetiségű fiatalok tanulását segítsék, és részben jutalmazták az ellenforradalom oldalán résztvevő ifjúságot. Nem a szociális szempont volt tehát a döntő, noha egyúttal lehetővé vált a szegény sorsú diákok kedvezményes elhelye-

zése is. /12/

A beszámoló az állami, egyházi és társadalmi szervek által létrehozott és fenntartott internátusok névsorát is közli: "... az állam Budapesten egy-egy férfi és női kollégiumot hozott létre /Horthy Miklós Kollégium és MANSZ Sarolta Leányotthon/. Az egyházak és a társadalmi szervek is tartottak fenn internátusokat: a két Szent Imre Kollégium, a tanítók Ferenc József Háza, a Collegium Medicum, a bírák, ügyvédek Grecsák Károly Kollégiuma, a Pázmány Diákotthon, a Luther Otthon, az erdélyiek Bethlen Istvánról elnevezett internátusa. Diákotthont tartott fenn az Általános Egyetemi Segítő Egyesület, a Katolikus Tanár-egyesület, az Unitárius Egyház, az Országos Polgári Iskolai Tanáregyesület és a Magyar Evangéliumi Keresztény Diákszövetség. A nőhallgatók részére szervezték a Bethlen Margit Diákotthont, a Collegium Marianumot, a Szent Anna Kollégiumot, a Lorántffy Zsuzsánna és a Péterfy Sándor Leányotthont és a Kis Szent Teréz Otthont."/13/

A Horthy-fasizmus ifjúságpolitikája arra irányult, hogy megnyerje az egyetemi és főiskolai hallgatót, bár akkor az egyetemi és főiskolai hallgatók létszáma nem volt magas. Ezen a létszámon belül pedig a munkás- és a parasztszármazású fiatalok aránya teljesen elenyésző volt, szinte a nullával egyenlő. Ágoston György adatai és megállapításai szerint az 1930/31-es tanévben

a szegényparaszt-származású hallgatók aránya 1,5 % ,
a munkásszármazásúaké csak 2,8 % volt. Nemcsak, hogy
elnyomták a munkás és paraszt származású fiatalokat,
azaz durva osztálymegkülönböztetést hajtottak végre,
hanem 1920-ban törvénybe iktatták az ún. "numerus clau-
sus"-t, amely a faji megkülönböztetés ideológiáját szol-
gálta. Ma már jól tudjuk, hogy ez a lépés a fasiszta
rendszer felé közeledés jegyében jött létre. /14/

Az oktatás és nevelés terén - még a felsőokta-
tási intézmények vonatkozásában is - nagy szerepet ját-
szott az Egyház. A népiskoláknak csak egyharmada volt
állami, viszont a nyolc tankerületi főigazgató közül
kettő - de előfordult, hogy négy - egyházi személy. A
Horthy-fasizmus a pedagógusképző intézmények oktatás- és
nevelésügyére különös gondot fordított. Elsősorban ezek-
kel a felsőfokú intézményekkel kapcsolatban létesítet-
tek kollégiumokat, hogy előmozdítsák egy olyan tanárnem-
zedék képzését, amely az ifjúságot a rendszer érdekeinek
megfelelően neveli. A tanítóképzésben az egyházak döntő
szerepet kaptak. Ezt a tényt adatok is meggyőzően iga-
zolják, pl. az ország 55 tanítóképzőjéből 32 katolikus
egyházi képző volt. /15/

Az egyházi befolyás ellenére az egyetemi és fő-
iskolai ifjúság már ebben az időben is kapcsolatot ta-
lált a munkásmozgalomhoz. Erre mutat néhány adat a Hollós

Ervin és munkacsoportja által készített tanulmányban./16/ A szervezkedés 1919-21 között a fehér terror időszakában szinte kizárólag a munkásifjúság körére korlátozódott, majd fokozatosan kiterjedt más ifjúmunkási rétegekre is. /17/ Mindamellet a kezdeti illegális mozgalom aktivistáinak sorában a munkások mellett már viszonylag sok diák állt, "... az ifjúkommunisták szivós, áldozatos szervező, nevelő érdekvédelmi munkája már a húszas évek második felében meghozta gyümölcsét az ifjúság minden alapvető rétegében". /18/ "A KIMSZ egyetemi csoportja - a kisszámú, de rendkívül agilis kommunista értelmiség támogatásával - 1931-ben alakult meg. A mozgalom súlypontja a budapesti egyetem bölcsészkarán és az Eötvös Kollégiumban volt, de a szervezkedés kiterjedt a Műegyetemre, a Zeneakadémiára és egyéb egyetemi, főiskolai bázisokra is." /19/

Látjuk tehát, hogy a harmincas évektől kezdődően az egyetemi és főiskolai ifjúság is bekapcsolódott a haladó mozgalmakba. A szervezkedés és felvilágosító munka - az egyetemeken és főiskolákon belül is - Budapesten és vidéken egyaránt- elsődlegesen a kollégiumokban folyt. Fontos szerepet vállalt az 1939-ben létrehozott budapesti Bólyai /1942-től Györffy István/ Kollégium. /20/ Lakói közül többen részt vettek 1941. október 6-án a Batthyány-émlékmécseknél megrendezett tüntetésen, ugyan-

igy Kossuth és Táncsics siremlékének 1941. november 1-i megkoszorúzásán és az 1942. március 15-i tüntetésen. 1943. tavaszán a Győrffy-kollégium ifjúkommunistái oroszlánrészt vállaltak annak a programtervezetnek a kidolgozásában, amely az illegalitásban működő Ságvári Endre irányításával készült. A programtervezet többek között a következőket tartalmazza:

- közköltségen közép- és főiskolák mellé internátusokat kell létrehozni, a tanulók önkormányzatával
- minden ifjúsági intézménynél ingyenes ifjúsági könyvtárat kell felállítani szabadságszeretetre nevelő, haladó szellemű könyvekkel
- az ifjúság kapja meg a szabad szervezkedés jogát, valamint a 18. életévtől az egyenlő és nőkre is kiterjedő titkos választójogot. /21/

Hogy a mai kollégiumi élet előzményeinek vizsgálata, haladó kollégiumi hagyományainak tanulmányozása mennyire fontos arra Polinszky Károly világít rá az 1968-ban Gödöllőn, a III. Országos Konferencián elmondott beszédében. Véleménye szerint napjaink kollégiumi nevelése sok tanulságot merithet a második világháború alatt alakult Győrffy-Kollégium tapasztalataiból, amely ihletőjévé vált a felszabadulás után kibontakozó népi kollégiumi mozgalomnak. A parasztdiákok főiskolai továbbtanulásának segítésére a haladó erők hozták létre ezt a

kollégiumot. Közösségük megtalálta az utat az antifasiszta írókhoz, tudósokhoz, politikusokhoz, a munkásokhoz, az illegális kommunista párthoz. Megszervezték a haladó társadalomtudományok tanulmányozását, s egyik fontos szárnycsapatává váltak a függetlenségi mozgalomnak. Vezették a szervezkedést az egyetemeken, segítették az antifasiszta parasztmozgalmat. Érdekességként megemlítjük, hogy a fiatal Fehér Lajos, - többek között a volt miniszterelnökhelyettes - annak idején a Györffy-kollégium illegális kommunista sejtjének pártösszekötője, nevelőjeként is tevékenykedett. A kollégiumban kiterjedt általános művelő munka folyt, kultúr csoportjuk a népművészet gyűjtésének és terjesztésének egyik legnevesebb reprezentánsává emelkedett. Tagjait szinte kivétel nélkül ott találjuk a német megszállás elleni illegális küzdelemben, a felszabadulás után a földosztók között s a demokratikus ifjúsági egységmozgalom kezdeményezői és szervezői sorában.

Beszédében Polinszky hangsúlyozza még, hogy nem valami öncélú historizálás idézteti fel a múltnak ezeket az emlékeit, hanem az az igény, hogy sokkal bátrabban merítsünk saját múltunk legjobb tapasztalataiból, nagy pedagógiai értékeiből, bátrabban állítsuk példájukat követésre fiatalságunk elé, jobban gyümölcsöztessük ezt a becses örökséget mai céljaink, mai feladataink eredményesebb megvalósítása érdekében. Van mit tanulni a múlt nagy

nevelőitől, a tudományos, művészeti és politikai progresszió legkiválóbbjaitól, akik mindig fölismerték, hogy a kollégium, a főiskolai diákság együttélő közössége a nevelés, szakképzés, általános művelése, a politikai harc kimerithetetlen tartaléka, amelyre érdemes áldozni, amellyel érdemes foglalkozni, külön törődni. /22/

Simon Gyula 1965-ben megjelent tanulmányában idézi a Magyar Szocialista Munkáspárt 1958-as művelődés-politikai irányelveit, mely az ellenforradalmi rendszer kultúrpolitikáját lényegbevágóan és tömören jellemzi. Világosan látszik, hogy a negyedszázados ellenforradalmi rendszer kultúrpolitikája következetesen és tudatosan néPELLenes volt, ugyanakkor a burzsoá és kizsákmányoló osztályoknak egyértelműen kiváltságos helyzetet biztosított. Amikor az osztályellentétek éleződtek, elkődösítésük érdekében mindent elkövettek, többek között a nacionalizmus és a sovinizmus szításával és nem utolsósorban a klerikalizmus propagandájával. Az iskolákat és a közművelődési intézményeket is ez a szellem hatotta át. A nevelésügyet szolgáló intézmények teljesen az uralkodó osztály érdekeit szolgálták. A közoktatásügy vezetői élesen elhatárolták magukat a haladó hagyományoktól és féltve óvták az ifjúságot a Magyar Tanácsköztársaság haladó elveitől. E korszakban a magyar állam vezetői megkövetelték minden pedagógusoktól, hogy tudásukkal szívvvel - lélekkel a tőkés rendet szolgálják, és a reájuk bízott

ifjúságot minden körülmények között a rendszer iránti engedelmességre, fegyelemre és áldozatkészségre neveljék. Ugyanakkor keményen megtörték és megtoroltak mindenféle kritikai és az ellenzéki hajlamot. Mindezekhez a világháborút megelőző évtizedben megjelent a nevelésben a militarizmus eleme is. /23/

Művelődéspolitikai téren a burzsoázia érdekeit szolgálták azok az adminisztratív intézkedésekben is megnyilvánuló továbbtanulási gátak, zsákutcák, melyeket az uralkodó osztályok alkalmaztak a munkás és parasztszármazású gyermekekkel szemben. Alkalmazásukkal a kiváltságos osztályok és rétegek gyermekei zöld utat kaptak a középiskolai felvételhez. Ha az elnyomott osztályok gyermekei mindenáron tovább akartak tanulni, akkor a népiskolák ötödik osztályába, vagy esetleg a polgári iskolába iratkozhattak be. Hogy már ekkor is erősen érvényesült a szelektálás, azt bizonyítja, hogy 1930/31-i tanévben a középiskolákba csak 5,1 % munkás- és parasztszármazású tanulót vettek fel. Míg az állam elhanyagolta a népiskolákat, és ezáltal kultúrnyomort, siralmas körülményeket teremtett bennük és a polgári iskolákban, addig anyagilag is ideális helyzetben folyt a tanítás a gimnáziumokban és a felsőoktatási intézményekben. /24/

Mindezeket alátámasztja és kiegészít Juhász Ferenc egyik tanulmánya. E szerint az 1927/28-as tanév-

ben a budapesti Horthy Miklós Kollégiumban 3,5 % tőkés, értelmiségi 60 % és 24,5 % egyéb származású egyetemi hallgató mellett mindössze 4 % munkás és 8 % parasztszármazású fiatal nyert kollégiumi elhelyezést. /A parasztszármazású fiatalok százalékában a módosabb paraszti rétegek is szerepelnek/. Az egyetemeken tanuló szegényparaszt- és munkásszülők gyermekei nehéz anyagi viszonyok között éltek, küszködtek a mindennapi megélhetésért, amikor amúgyis tanulmányi szempontból hátrányos helyzetből indultak. Természetesen a búrsoázia és a jómódú polgárság gyermekei előkelő kollégiumokban nyertek elhelyezést. Tudvalevő, hogy az 1929/33-as évek gazdasági válsága mennyire súlyosan érintette hazánk proletárcsaládjait. Talán éppen ez inspirálta az egyetemi városokban a legszegényebb munkás-, paraszt- és a hozzájuk őszintén csatlakozó szegény értelmiségi fiatalok körében a rendkívül élénk szociológiai és politikai érdeklődést és az eszmei tudatosodást érlelő mozgást. Így tevődtek össze 1930. őszén a szegedi fiatalok is, akik Ady, Móricz gondolataitól, tetteitől vezettetve megalakították az " agrár settlement" csoportot az egyetemen. A szegedi fiatalok - közéjük tartozott Buday György vezetésével Radnóti Miklós, Ortutay Gyula, Tolnai Gábor, Erdei Ferenc is- hamarosan megtalálják a kapcsolatot a munkásosztállyal /pl. szavalókórust alakítottak a szegedi munkás-

otthonban stb./. A budapesti paraszt-, munkás- és értelmiségi fiatalok ugyanígy kezdik el szervezkedésüket a harmincas években, hasonló motívumok alapján a hasonló keretekben. 1938-tól kezdve Györffy István a néprajzi tanszék professzora is segíti munkájukat. Az 1938/39-es évek fasiszta tendenciái már egyre leplezetlenebbül kezdenek érvényesülni, mind az egyetemi oktatásban, mind a különböző egyetemi szervezetekben, amikor 1939-ben Györffy professzor segítségével Budapesten a Király Pál utca egyik bérházának néhány szobájában a későbbi Györffy István Kollégium öse, a Bólyai Kollégium megszületik./25/

A kollégiumokban haladó gondolkodású hallgatóknak nagy volt a kisugárzó hatásuk az egyetemen belül, de az egyetemen kívül is. Tevékenységük és gondolkodásuk sok szállal kötődött az ugyancsak haladó gondolkodású egyetemi oktatók nézeteihez. Sok példa bizonyítja, hogy keresték, és meg is találták a kapcsolatot a munkásosztállyal, a parasztsággal, a haladó erőkkel. Részesei voltak a munkásosztály felszabadulás előtti illegális tevékenységének, harcának. Több esetben a munkásosztály, az elnyomottak mellé álltak. Ha kevesen is, de ott voltak a munkásosztály pártjának soraiban. Terjesztették az általános műveltséget, miközben világnézetük az öntudatos, edzett, kérges kezű emberek világnézetéhez közeledett, és harcos kiállást, keménységet tanultak tőlük. Ezért

a német megszállás, a fasizmus nyílt térhódítása súlyos csapást mér rájuk, amikor rögtön felfüggesztik a kollégiumok autonómiáját. A Györffy- kollégium kommunista tagjait: Gyenes Antalt, Hegedüs Andrást, Sipos Gyulát le - tartóztatják, a többiek pedig elhagyják a kollégiumot és illegalitásba vonulnak, majd itt találják meg a kapcsolatot a kommunista párttal. /26/

Valójában a szó igazi értelmében nem kollégiumi jellegű, de úgy gondoljuk itt kell említést tennünk a szegedi fiatalok művészeti kollégiumáról. Ortutay Gyula visszaemlékezésében megállapítja, hogy a szegedi fiatalok művészeti kollégiuma az egyetemen tevékenykedő, haladó politikai nézeteket valló, 15 fős csoportot magába fogláló fiatalok közül alakult ki. Noha szokás róluk és szervezetükről , mint a mai kollégiumok történelmi előzményéről beszélni, mégis e csoportosulás nem mai értelemben vett bentlakásos közösséget jelentett. Igaz, volt kapcsolatuk a kollégiummal, a kollégistákkal. Különösen a budapesti Eötvös-kollégiumban barátkoztak baloldali érzelmű személyekkel, közülük a később lebukott Schöpflin Gyulával.

Ortutay hivatkozik Erdei Ferencre, aki szerint csoportosulásuk "erős falka" volt, amely merészen szemben állt az akkori reakciós rendszerrel, és a veszedelem érzete nélkül bátran, szinte könnyelműen harcolt. Szegeden Ortutayék már 1932-ben bekapcsolódtak a munkásmozga-

lomba. Tanultak, agitáltak, tanítottak, és járták a falvakat, miközben Győrffy Istvánhoz hasonlóan néprajzkutató tevékenységet folytattak. A szerző a tisztelet és barátság hangján ír Győrffy Istvánról, akinek "gondolkodó székjét" dolgozó szobájában őrzi. A közös jegyekből és vonásokból arra következtethetünk, hogy Ortutaynak a bentlakásos kollégiumi élettel való kapcsolata sok tekintetben hasonló volt Győrffyéhez. /27/

Elmondottak alapján megállapíthatjuk, hogy a felszabadulás előtti időszakban az uralkodó osztályok diszkriminációs kultúrpolitikája, a haladó gondolatot terroristikus eszközökkel üldöző általános politikája ellenére utat törtek és, ha korlátozott formában is az egyetemeken a kollégiumokban érvényesült, hatott a kultúrális-, társadalmi haladás irányába mutató csoportok tevékenysége. Ez természetesen, ha nem is alapvető, de mindenképpen jelentős tényezőként hatott a felszabadulás utáni, egyetemi és kollégiumi tevékenységben.

II. Szocialista művelődéspolitikánk jellegzetességei és felsőoktatási kollégiumok helyzete

1. A művelődéspolitikai helyzet 1945-1956 között

A Szovjetunió felszabadította hazánkat és ez a népi demokratikus forradalom végrehajtásának feltételeit jelentette. A felszabadulást követő évtizedben sikeresen éltünk a lehetőségekkel, összetörték az uralkodó osztályok fasiszta államgépezetei, erőszakszervezetei. Megteremtődött annak a lehetősége, hogy a munkásosztály és a tömegekben rejlő forradalmi energia és tettvágy szabadon kibontakozzék. A népi demokratikus forradalmi átalakulást a munkásosztály, és annak forradalmi marxista-leninista pártja, a Magyar Kommunista Párt befolyásolta és irányította. A párt három igen fontos feladatot tűzött ki. Mindenekelőtt meg kellett szervezni a munkásosztályt, amely a forradalmat vezette, hogy a történelmi feladatát végre tudja hajtani. Továbbá világos programot fogalmazott, amely összhangban állott az ország elé tűzött feladatokkal, ugyanakkor figyelembe kellett venni az erőviszonyokat is, hogy a tömegek spontán, a tevékenység tudatos végrehajtóivá váljanak. A harmadik feladat, amely az adott időszakban nagy jelentőséggel bírt, miszerint biztosítani kellett, hogy minden antifasiszta, demokratikus erő fel-

sorakozzon a munkásosztály mögé. Ez tette lehetővé, a háború alatt a kommunisták által megfogalmazott célkitűzés végrehajtását: "Független, szabad, demokratikus Magyarország" megteremtését. Tehát a felszabadulás pillanatától kezdve minden tekintetben, rendkívül megnőtt a munkásosztály forradalmi marxista-leninista pártjának, a Kommunista Pártnak a jelentősége. Minden biztosíték meg volt arra, hogy a demokratikus, haladó erők megszerveződjenek és aktív tevékenységet fejtsenek ki, a népi demokratikus átalakulás végrehajtásában. A népi demokratikus újjászületés, már a kezdeti időszakban is megkövetelte a kommunistáktól, hogy minden területen kezdeményezően lépjenek fel. A különböző posztokon álljanak helyt, képviseljék a Kommunista Pártot és maradéktalanul hajtsák végre annak határozatait. A művelődéspolitikai területen és ezen belül a felsőoktatás, illetve kollégiumi élet kialakításában is jelentőségteljes irányítói szerepet vállaltak Révai József, Köpeczi Béla, Molnár János és sokan mások.

A tíz év alatt a dinamikus fejlődés során újjárendeződött a társadalom, sikeres volt az új történelmi korszak beindulása, letűntek a régi vezetők, s új emberek, új vezetőségárda foglalta el a helyét: munkások, parasztok és velük tartó értelmiségiek, azaz a nép képviselői. Bevezetők egyes gondolatainak megfogalmazásakor támaszkod-

tunk Fehér István egyik tanulmányára. /28/

A fentiekből kiindulva, a továbbiakban igye-
szünk néhány kultúrpolitikai, felsőoktatási és kollégium-
politikai dokumentumot felsorakoztatni témánk megvilá-
gításához. 1948-ig a demokratikus jellegű közoktatáspo-
litikát, majd ezt követően 1956-ig a szocialista közok-
tatáspolitikát, igyekszünk néhány irodalmi művel megvi-
lágítani. A bizonyításul felhozott anyagok összeváloga-
tásában arra is törekedtünk, hogy a felsőoktatással és
annak kollégiumaival, diákokthonaival lehető legszorosabb
kapcsolatban legyenek. Ez egy kissé behatárolja lehető-
ségeinket, több helyen szaggatottá teszi a gondolatmene-
tünket, de erre kissé kötelez minket a rövid terjedelem
lehetősége.

Hollós Ervin egyik tanulmányában arról is tájé-
koztat, hogy az egyetemi hallgatók osztályösszetétele a
felszabadulás után pár évig lényegesen nem javult. Hi-
vatkozik a Magyar Kommunista Párt III. Kongresszusának
beszámolójára, melyet 1946. őszén tartottak: "...tűrhe-
tetlen, hogy a demokrácia első esztendejében, a főisko-
lákat látogató munkás- és parasztfiúk aránya kisebb lett,
mint az Horthy idejében volt." /29/ Követelte a kongresz-
susi határozat a népi kollégiumok szervezésének hathatós
állami és társadalmi támogatását, az értelmiség felfris-
sítését a parasztság és a munkásság gyermekeivel, a demok-

ratikus szellemű oktatás biztosítását a főiskolákon , valamint egész kultúránk és művelődésünk megújítását. Hollós tanulmányából tudjuk, hogy a felszabadulást követően az egyetemi hallgatók többsége élelmezési és lakás problémákkal küszködött. A háborús pusztulás következtében az egyetemi menzák száma és befogadóképessége jelentősen csökkent. A felszabadulás előtt Budapesten 36 menza 7000 hallgatónak, vidéken 15 menza 2000 hallgatónak nyújtott étkezési lehetőséget. Az 1945/46. tanévben a fővárosban 29 menza 3750, vidéken 5 menza 1000 hallgatót étkeztetett. A háború előtt 72 fiú és leánykollégium működött 5600 hallgatóval, ugyanakkor 1945/46. tanévben 45 kollégium 3489 hallgatót tudott elhelyezni túlszűfolt körülmények között. Az egyetemi hallgatók progresszív irányú eszmei-, politikai fejlődése eleinte meglehetősen lassú volt, mivel a reakciós gondolkodású diákok zöme továbbra is az egyetemeken maradt. Az egyetemi ifjúság egyrésze még mindig a fasiszta ideológia, a nacionalista, sovínista, kommunista- és szovjet ellenes szólamok befolyása alatt állt. Nagyobb részük ugyan elfordult a múlttól, de értetlenül és bizalmatlanul szemlélte az országban bekövetkezett változásokat és visszahúzódó, várakozó politikai magatartást tanúsított. A hallgatók körében az egyházi ifjúsági egyesületek nagy befolyásra tettek szert az egyetemeken, és demokráciaellenes politikai tevékenységre buzdítottak. A haladó erők

az ellenforradalmi rendszer negyedszázados elnyomatása után már szabadon működhettek az egyetemeken és főiskolákon, számuk azonban eleinte viszonylag csekély volt.

1945-ben az ifjúság demokratikus szellemű neveléséért küzdött a MADISZ, a SZIT, a SZIM, a MEFESZ és a NISZ. A MEFESZ 1945. augusztusában alakult Balatonlelén, az egyetemi és főiskolai diákküldöttek konferenciáján. A MEFESZ vezetőségében a reakciós erők kezdetben lényeges szerephez jutottak. Ezek az erők a népi kollégiumok kialakulásának és erősödésének arányában visszaszorultak. Így 1947. februárjától már a MEFESZ vezetésében is megindulhatott az egészséges fejlődés, a demokratizálódás. Az 1948. tavaszán létrejött Magyar Ifjúsági Népi Szövetség /MINSZ/ összefogta és irányította 1950-ig a különböző ifjúsági rétegszervezeteket, így a MEFESZ-t, a SZIT-et, az EPOSZ-t, az MDNSZ-t és az Uttörő Szövetséget. A MEFESZ-ben már lényegében ekkor a demokratikus gondolkodás érvényesült. /30/

A nevelés területén a felszabadulást követő években végbement gyökeres változásokról Szarka József ír. A közoktatás előtt merőben új feladat áll, mindenekelőtt a fasiszta nevelés gondolatvilágával és törekvéseivel kell gyökeresen, ha kell adminisztratív intézkedésekkel is szakítani. Éber és aktív tevékenységgel kell harcot folytatni a rendszerrel szemben álló klerikális-konzerva-

tív erőkkal. Rá kell vezetni a köznevelést a demokratikus fejlődés útjára. Ebben a helyzetben jött segítségünkre, a szovjet pedagógia mindmáig legnagyobb hatású klasszikusával, Makarenko "Az új ember kovácsa" című művevel, amely 1947-ben jelent meg magyar fordításban. Ez a könyv a pedagógusoknak komoly munkaeszköze volt. Ezt követő években egymás után jelentek meg Makarenko többi művei. Komoly segítséget jelentettek e könyvek Révai József által is megfogalmazott nevelési cél elérésében, hogy a szocialista demokráciára kell nevelni az ifjúságot. Népi demokratikus gondolkodású iskolaközösségeket kell kialakítani, és ezekben a kívánt szintnek megfelelően közösségi életre kell nevelni a fiatalokat./31/

Simon Gyulától, /32/ aki a felszabadulást követő húsz év köznevelésügyi fejlődéséről ír 1965-ben, témánkhoz néhány gondolatot emelünk ki és hozzáírjuk saját gondolatainkat, véleményünket és következtetéseinket. Megvilágítja a felszabadulást követő évek köznevelésügyének és kultúrpolitikájának lassú fejlődését és zökkenőit. Ennek oka az volt, hogy a kulturális feladatokat, nem lehet olyan gyorsan megoldani, mint a politikait és a katonait, mert a személyi feltételek a felszabadulást követően a forradalmi demokratikus átalakulásnál kultúrpolitikai téren sem létszámban, sem az értelmiség összetételében nem voltak meg. A volt uralkodó osztályoknak viszont ép-

pen a kultúra terén maradtak meg a legerősebb bástyái, és a felszabadulás előtti pedagógiai irányzatok mind gyakorlatban, mind elméletben még sokáig éltek 1945. utáni években is. Természetes, hogy a klerikális-konzervatív törekvések erőteljesen támadták az új eszméket, annak előrehaladását, csak lassan érvényesülhetett a tudat átformálása, mind az elméleti, mind a gyakorlati pedagógiában, fokról-fokra. A nehézségek és a küzdelmek ellenére nagyot léptünk előre, és a politikai hatalomért folyó harc 1948. nyaráig lényegében eldőlt a kultúrpolitika területén is.

1945-48. között hazánkban jellemző a demokratikus diktatura sajátos válfaja, mely természetesen a felsőoktatási intézmények kollégiumaira és diákokotthonaira is érvényes. Ennek az alapvető megállapításnak és történeti ténynek bizonyítása érdekében eredeti dokumentumok felkutatására is törekedtünk, melyekből kettőt kiemeltünk és azok fénymásolt példányát mellékeljük. A korabeli dokumentumokat azért is tárjuk az olvasó elé, mivel segítenek megérteni a felszabadulást közvetlenül követő években az egyetemeken meglévő politikai viszonyokat és azt a harcot, amely a progresszív és a reakciós erők között folyt.

Hazánkban a népi és az egyházi kollégiumi rendszeren kívül, volt egy harmadik típus is, mely kollégium-

mok vezetőinek szerkesztésében készült 1946. szeptember 13-án az egyik brosúra, a Magyar Kollégiumi Egyesület Tájékoztatója címmel. Ebből a Tájékoztatóból kitűnik az is, hogy e kollégiumok működését és fenttartását maga az állam finanszírozta. Továbbá az ezen kollégiumok alapszabályát hozták nyilvánosságra, de ugyanakkor kifejezésre juttatták reakciós nézeteiket is. /33/

Feltűnő, hogy a tájékoztatóban a politikai nevelésről szinte egyetlen szó nem esik. Ferditések és nem őszinte megnyilvánulások viszont bőven találhatók benne. Például nemes versenyre hívják ki a népi kollégiumokat, de ugyanakkor azt állítják, hogy" ...mi már a tavasz folyamán szeretnénk volna a népi kollégiumok szervezését megindítani", ami nyilván nem igaz. Ugyanis azt tartják a népi kollégiumokról, hogy ott néhány túlbuzgó párttitkár és közigazgatási funkcionárius irányítja a tevékenységet. Kijelentik továbbá, hogy a népi kollégiumok felvételi vizsgáiról rendelkezésükre áll néhány adat, melyet ők helytelennek, sőt elfogadhatatlannak tartanak. Megjegyzik, hogy felajánlották együttműködésüket a népi kollégiumoknak, de azok azt elutasították. /34/

Zavaros politikai felfogásukat igazolják akkor, amikor hangoztatják, hogy kollégiumaik hallgatóinak többsége 75 százalékban paraszt- és munkásszülők gyermeke, és mindjárt meg is magyarázzák, hogyan számítják ezt az arányt: "A kollégium csak akkor népi kollégium, ha la-

kóinak háromnegyede paraszt-, vagy munkásszülők gyermeke! Erre nagyon ügyeljünk ! ... A Magyar Kollégiumi Egyesület javaslatára a 75 %-ba a falusi tanítók és papok gyermekeit is be kell számítani." /35/

A másik brosúra 1946. november hó 10-én íródott " A Haladó Egyetemisták Konferenciájának kiáltványa a magyar társadalomhoz" címmel. /36/ A dokumentum szerint a korszak szervezői és harcosai között megtaláljuk a népi kollégiumok lakóit és vezetőit, akiknek sokszor népszerűtlen feladatokat is meg kellett oldaniuk. Többek között az ilyen népszerűtlen feladatok miatt támadták alappal vagy alap nélkül a népi kollégiumokat, azok vezetőit és az egész mozgalmat, elsősorban a reakció részéről. A felszabadulást követő két esztendő nem sok idő a háború utáni Magyarország életében, mégsem túrelmetlenségből, hanem jogos igényekből fakadó problémákat fogalmaztak meg a Kiáltvány első oldalán. Az egyetemi és főiskolai hallgatók nagy többsége azokban az években igen rossz anyagi körülmények között élt: "...jórészünk lakásgondokkal küzd, sokan romok között laknak, nincs üveg kollégiumaink ablakán, élelmezésünk hiányos és rendszertelen. Menzáink elhagyatottak, egészségtelemek, kevés és rossz táplálékot adnak. Napjában egyszer, ha eszünk egy tál meleg ételt ...Rettegve gondolunk a közelgő télre. Használható olcsó tankönyvek és jegyzetek

nem állnak a rendelkezésünkre. Ruházatunk rongyos és elnyütt, lyukas cipőnkbe befolyik a víz." Ugyanakkor a régi rendszer hívei, valamint e körülményeket kihasználó spekulánsok, "... a nép nyomorának vámszedői túlfűtött termekben dorbézolnak - mi hideg szobákban didergünk". /37/

Joggal vetik fel az illetékesek felé a felelősség kérdését, keményen és érthetően fogalmaztak a Kiáltványban. Jogosan vetették fel, hogy a munkás- parasztszármazású egyetemi hallgatók aránya közvetlen a felszabadulás után csökkenést mutat. Éles és súlyos bírálattal illetik a kultuszminisztériumban megmaradt reakciós szellemet, és az ott dolgozók nagyrészét. /38/

A megírt anyag igazságát és realitását tükrözi az, hogy a küzdelmet és a harcot nemcsak az anyagi, hanem a "szellemi nyomor" okozóival szemben is felvették. A haladó szelleműeknek, a rendszerrel szimpatizánsoknak, a kételkedőknek és minden jószándékú embernek baráti jobbot nyújtottak. Kérték segítségüket, megértésüket, a mozgalom ügye mellé való állásukat. Ha a fiatalok a legkisebb jóindulatot, vagy segítséget megkapták, azt megköszönték és hálájukról biztosítékot adtak. "Professzorainknak azt ígérjük, hogy ki fogunk állni a sajtóban és a nyilvánosság előtt is az ő professzori méltóságuk megteremtése és anyagi nyomorúságuk megszüntetése érdekében". /39/

Ugyanakkor félreérthetetlenül szembehelyezkedtek, és kérlelhetetlen harcot indítottak környezetükben, a felsőoktatási intézményen belül a jobboldallal szemben:

"El kell távolítanunk az egyetemekről azokat, akik felelősek az ifjúság félrevezetéséért, valamint azokat, akik még ma is tudatosan a reakciót támogatják." /40/

Az egyetemen lévő haladó gondolkodású és baloldali személyek ezzel egyetértettek, nyíltan kijelentették, hogy tisztában vannak a reakciós erők támadásaival, és kénytelenek felvenni ellenük a harcot, az egyetemen belül "... a fasizmus szellemi és politikai maradványainak végleges felszámolásáért." /41/

Az egyetemi nyomor elleni harc elsősorban a jogos anyagi követeléseket tartalmazott, figyelembe véve az ország gazdasági lehetőségeit. Joggal követelték, hogy a budapesti 4-500 kávéház közül legalább 5-6 %-ot foglaljon le az állam tanulóteremnek, könyvtárnak, diák-egyesületi helyiségnek. Sürgették a kollégiumok rendbehozatalát és lakhatóvá tételét; továbbá, hogy a népi kollégiumok kapjanak hivatalosan is intézményes állami támogatást. A beteg diákok számára tegyék ingyenessé az orvosi és kórházi kezelést. A szegénysorsú hallgatókat részesítsék cipő- és ruhasegélyben. E kérések és követelések nagyon reálisak voltak, és az adott helyzetben nagyon szerények is. A Kiáltványban elkeseredetten csat-

tan a fenyegető kijelentés: "Mi le fogjuk leplezni nyomorunk okozóit és vámszedőit, sőt nemtörődöm szemlélőit is. " /42/

A másik terület: a szellemi nyomor elleni harc volt, főként a mozdulatlanság és a visszafejlődés ellen léptek fel. Védelmezték a haladó gondolkodású oktatókat és professzorokat, sőt kérték, hogy jegyzeteik és könyveik megírásához adjon segítséget az állam. A felsőoktatás reformját követelték az ifjúság meghallgatásával és bevonásával. Birálattal éltek azokkal az egyetemistákkal szemben, akiknek a gondolkodásmódjukban még a szellemi nyomor volt. Sajnálattal megjegyezték, hogy a MEFESZ nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket, s az alakulást követően másfél évvel később a vezetésébe befurakodott a jobboldal, az antidemokratikus erő. Itt már önkritikát is gyakoroltak és elismerik, hogy ezért őket is terheli a felelősség. /43/

Ugyancsak a felszabadulást követő évek kollégiumi rendszerének bonyolultságában segít eligazodni, Jászay Ilona tollából 1947-ben íródott tanulmány is, amely egyes állami és egyházi kollégiumok életét vizsgálta. Ezen feladatot egy kollektiva végezte, melynek megállapításait Jászay foglalta össze. A szóban forgó bizottság munkáját, nem a futólagos megállapítások jellemezték, hanem komoly

és sokrétű vizsgálatok. Ezt igazolja azon tény, hogy a bizottságban lévő egyes hallgatók vizsgadolgozatai erre a munkára, illetve felmérésre épültek, ugyanakkor egyes részei tudományos igényű szociográfiai felmérésnek is minősíthetők. A tanulmány alapján megállapíthatjuk, hogy a felsőoktatási intézmények hallgatói, az iskolák államosításáig, három típusú kollégiumokban laktak. Az egyik típus a népi kollégium volt, amely a korszak haladó szellemét képviselte, a másik a népi kollégiumokkal élesen szembenálló egyházi kollégiumi rendszer volt, amelyek a különböző egyházakhoz tartoztak. A harmadik pedig e két kollégiumi típus között elhelyezkedő, állami fenntartású kollégiumi hálózat. /44/

Mind az állami, mind az egyházi típusú felsőoktatási kollégiumok politikai hovatartozásának bizonytalanságát mutatja a hallgatók származás szerinti összetétele, társadalmi megoszlása. Tudatosan, illetve hiányos politikai képzettségük miatt, a megkérdezettek nem tudták pontosan mit jelent, munkás-, vagy parasztszármazásúnak lenni. Ennek a következménye az, hogy a munkás kategórián belül igen sok kisiparos gyermeke is szerepel, illetve a paraszt kategórián belül nagyszámmal találtak közép,- és gazdag parasztszármazású hallgatókat is. A fenti tények alapján a munkás, paraszt kategorizálás téren a lényeges különbségek elmosódtak. A mélyrehatóbb

elemzés kimutatta, hogy igen kevés azon munkáscsaládból származó kollégisták száma, akiknek a szülei nagyüzemekben dolgoztak. Az összlétszámhoz viszonyítva, mindössze 0,5 %. Már e származási összetétel is determinálta a diákok világnézetét, valamint a nevelési elveket és módszereket. /45/

A fejekben lévő politikai zavarosságot a társadalom más rétegeinek nézetei is befolyásolták. Szép számmal laktak az állami és egyházi kollégiumokban a vidéki polgári intelligencia és a középosztályos értelmiség gyermekei. Egyes kollégiumok fiataljainak jórésze 1944-ben Németországba került családjával együtt, több kollégista szülei B-listások voltak, stb. Ezért is érthető, hogy az ifjúság e rétege sem szemlélte közömbösen a proletárdiktatúra küzdelmes napjait. Az ingadozók és a haladás ellenségei aktívak voltak és hangadók, tükrözték és kifejezésre juttatták zavaros, vagy ellenséges nézeteiket. Megnyilvánulásaikra és magatartásukra a közömbösség, a bizalmatlanság, a jobboldaliak részéről pedig a nyílt ellenzéki állásfoglalás volt jellemző. Elutasították és lenézték a baloldali pártok felvilágosító politikai tevékenységét, sőt agitáltak ellene és erőteljesen kifejezésre juttatták, hogy a haladó szellemű politika káros és nem egyeztethető össze a tanulással. Kijelentéseik ugyan burkoltak voltak, de naivak, amikor azt hitték, hogy a

kommunisták és haladó szelleműek nem veszik észre, hogy megnyilvánulásaikkal és tetteikkel igenis politizálnak. /46/

Az egyházi és állami kollégiumok anyagi ellátottsága és helyzete különbözött egymástól. Lényegesen rosszabb anyagi körülmények között éltek az állami fenntartású kollégiumok lakói. E kollégiumokban nyertek elhelyezést többek között a menekült diákok, akik mindenféle otthoni támogatás nélkül tengődtek. A bizottság megállapítása szerint, összehasonlíthatatlanul jobb helyzetben voltak a katolikus egyház kollégiumai. Míg ezekben volt kollégiumi étkeztetés, a legtöbb állami és néhány protestáns egyházi kollégiumban nem volt menza, itt a hallgatók élelmezése a lehető legbizonytalanabb volt. A menekült diákok például nem tudták megmondani, hogyan miből tartják el magukat. /47/

A bizottság szomorú tényként állapította meg, hogy az állami kollégiumokban a fiatalok elkeserítő kultúrnyomorban éltek. Szabadidejük nagy részét kocsmába járással, mozilátogatással töltötték, s az egymás közötti beszélgetések témája, hangvétele elkeseredett és cinikus volt. A belső életet és az önkormányzatot illetően nem lehet együttéléstről beszélni, sokkal inkább az "egy-más mellett élés" kifejezés a helyes. A minisztérium az állami kollégiumok vezetésére nem pedagógus igazgatókat,

hanem "fizetett tisztviselőket" nevezett ki. Csak néhány katolikus kollégiumban találtak családias szellemet, a protestáns fiúkollégiumokban pedig a hagyományos seniori rendszert, amely eléggé elevenen működött. A tanulmányból kitűnik, hogy az egyházi kollégiumokban többnyire megformálódik a népi demokratikus rendszerrel való szembenállás is. Egyes nehéz körülmények között lévő állami kollégiumokban haladó gondolkodású, a fejlődés irányába mutató pozitív jelek tapasztalhatók. "Néhány kollégium fiatalsága kapcsolatot keresett a Győrffy-Kollégium és más népi kollégiumok felé, közös kollégiumi esteken, megbeszéléseken szót váltottak és szót értettek." /48/

A kollégisták fejében és szervezeti életükben nagy a zűrzavar. Ténykedésükből tisztán kivehető, hogy a politikai hozzáállás elsősorban a katolikus egyházi kollégiumokban a legmaradibb, legkonzervatívabb.

A bemutatott három korabeli anyagból több esetben idéztünk, törekedtünk tényleges mondanivalójának tartalmi kivonatolására, valamint arra is, hogy - közel 30 év távlatából - elfogultságtól mentes következtető gondolatokat hozzátegyünk. Ezen témákkal kapcsolatban az alábbiakban fejtjük ki nagyon röviden, összegező jellegű megjegyzéseinket.

A felszabadulást követő évtized művelődéspoli-

tikájának legviharosabb időszaka az évtized első felére esik. Ennek megfelelően a felsőoktatási kollégiumok helyzetében is meglehetősen bonyolultan jelentkeztek az elmentmondások. Az egyetemi ifjúság az e korosztálybeli fiatalságra jellemző őszinteséggel, és célratöréssel vett részt a történelmi jelentőségű eseményekben. Hazánk történelmében már többször volt példa a fiatalok forradalmi tetteire. Ámde, amit ebben az időszakban láttunk, az nem magyarázható csupán életkori sajátosságokkal. Egyetemi ifjúságunk már korán felismerte a történelmi lehetőséget és a küzdelem jelentőségét, s azt is látta, hogy a harc kimenetele, eredménye mennyire érinti majd jövőjét. Hazánk ezeréves történelmében ilyen lényeges és nagy változásra még nem volt lehetőség. Természetesen e harcban az egyetemi ifjúság nem volt egységes, haladókra és a haladást ellenzőkre oszlott. Minthogy azonban e korosztályra általában jellemző a nyíltság és az őszinteség, a többség természetesen a haladás perspektívája mellé állt. A fiatalok között éppen ezért könnyű volt felismerni az ingadozókat és ellenségeket. Ebből következően a harci módszerek és eszközök is meglehetősen sokrétűek voltak. Mindehhez hozzá kell tennünk, hogy a felsőoktatási kollégiumokban lakó ifjúság közösségben élt és nevelődött, így eleve könnyen szerveezhető volt, ezen kívül bátrabb is.

A küzdelmes időszak sorsdöntő lépésére 1948. júniusában került sor, ekkor alkotta meg a parlament az iskolák államosításáról szóló törvényt. Varsányi Péter István egyik tanulmányában értékes adatokat, epizódokat és következtetéseket találunk. Bizonyítja, hogy az iskolák államosításának feltételei 1948-ra értek be. Ekkorra szilárdult meg népi demokráciánk bel- és külpolitikai helyzete. 1947-ben a bankokat, 1948-ban a nagyipart államosították. Sikeresen haladt előre az újjáépítés és a hároméves terv feladatainak teljesítése is. A Gazdasági Főtanács 600/1948. számú rendelete eltörölte az egyházi adó fizetésének kötelezettségét. Tehát ezekből is érthető, hogy az iskolák államosítására nem kerülhetett hamarabb sor. /49/

Az államosítás évében a harc éles és rendkívül küzdelmes volt. Már 1948-februárjában Ortutay Gyula országgyűlési felszólalásában felvetette az állam, és az egyház szétválásának kérdését. Az államosítás ügyében a kibontakozott harc élvonalában a Magyar Kommunista Párt küzdött. E tekintetben mérföldkőnek tekinthető 1948 május 9-e, amikor a Szabad Nép című újságban közölték ezzel kapcsolatban a Magyar Dolgozók Pártjának programnyilatkozatát. Természetesen az egyházak különböző eszközökkel és módszerekkel akadályozták az államosítás megvalósítását. Például Mindszenty József 1948. június 7-én

szervezett tiltakozást rendelt el a katolikus vallásuak körében, az államosítás megvalósításának esetére. "Az események ezek után felgyorsultak." /50/

Az egyházi iskolák, tanulóotthonok, óvodák - az egyházi célokat szolgáló tanintézetek kivételével - államosításáról szóló törvényjavaslatot Ortutay Gyula 1948. június 15-én terjesztette az Országgyűlés elé, melyet másnap a képviselők elfogadták. /1948.XXXVIII.tc.//51/

Köpeczi Béla: A kultúrális forradalom húsz esztendeje című tanulmányában is értékes adatokkal alátámasztva ír az egyházi iskolák államosításáról. Ő is bizonyítja, hogy az államosítást heves politikai küzdelem előzték meg, amíg végül is a haladó erők 1948-ban kivívták ezt az intézkedést. Ezen tanulmány nélkülözhetetlen azok számára, akik az akkori művelődéspolitikai helyzetét kívánják megismerni. /52/

Az iskolák államosításáról szóló 1948.XXXVIII.tc. életbelépése után a kormány a tanulóotthoni nevelés és a diákjóléti ügyek intézésének egységes irányítását 9.900/1948.Korm.számú rendelettel szabályozta. A Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium keretében Országos Diákjóléti és Kollégiumi Hivatalt hozott létre. Ezzel egyidőben a Népi Kollégiumok Országos Szövetségének mint társadalmi egyesületnek szervezetébe tartozó népi kollégiumok fenntartását az állam átvette, a Szövetség önkormány-

zatának meghagyásával. Azonban működésüket a vallás- és közoktatásügyi miniszter által jóváhagyott működési szabályzat alapján folytathatták. /53/ Tehát a fenti rendelet értelmében, a korábbiakban már említett mindhárom típusú felsőoktatási kollégiumok - az egyházi célokat szolgáló tanintézetek kivételével - állami vezetése megvalósult. A kormányrendelet nem zárta ki egyértelműen a kollégiumok különböző módszereken és elveken való működését.

Az egységes állami vezetés megvalósítása érdekében a minisztertanács elnöke 1949. október 21-én a 4.289/1949/220/MT. számú rendelettel /Közigazgatási rendszám: 1.070/ az Országos Diákjóléti és Kollégiumi Hivattalt megszüntette. Ezzel egyidejűleg a vallás- és közoktatásügyi miniszter vezetése alatt álló tárca keretében Kollégiumi Központ elnevezésű önálló főosztályt létesített, a tanulóotthonok, kollégiumok, valamint a diákjóléttel kapcsolatos egyéb ügyek egységes intézésére. E két rendelet kiadása között eltelt idő arra enged következtetni, hogy a korábbi különböző típusú kollégiumok között a felesleges nézeteltérések nem szüntek meg. Ezért volt kénytelen a minisztertanács az említett rendelkezést kiadni. Ugyanakkor elmulasztották felülvizsgálni a népi kollégiumok működését, amely nemcsak hiányosságokat, hanem pozitív eredményeket is elért a diákok marxista-le-

ninista világnézeti nevelése terén. Így a többnyire jó munkát végző népi kollégiumi tevékenység "diákszálló szintre" visszaesett, és azonos lett a többivel. Holott a népi kollégiumokban elért pozitív eredményeket - véleményünk szerint - át kellett volna fokozatosan venni a többi diákszállóknak.

Az iskolák államosítása után a munkás- és parasztszármazású fiatalok továbbtanulási lehetősége nagymértékben megnőtt, a korábbi évekhez viszonyítottan. Az államosított diákszállókban lényegesen nagyobb arányban helyezték el a fent említett származású fiatalokat. Továbbá különböző iskolatípusokban tanulhattak. Fentiekkel hozhatjuk összefüggésbe Ágoston György gondolatait. /54/ 1948-ban megindultak az első szakérettségis tanfolyamok, sokezer tehetséges munkás- és parasztfiút készítettek elő egyetemi és főiskolai tanulmányokra. A szakérettségis tanfolyamok kezdetben egyévesek, majd 1952-től kétévesek voltak, s 1955-ig működtek. Az adott időben, fejlődési szakaszban történelmi jelentősége volt, különösen a hallgatók szociális összetételét illetően, mert a munkás- és parasztszármazású hallgatók aránya az 50-es évek elejére már elérte és meghaladta az 50 %-ot. A tanulók többsége diákszállókban és diákotthonokban laktak, ott tanultak és élték mindennapi életüket.

1949. után néhány évig, a világnézeti és közösségi nevelőmunkát nélkülöző diákszállók és diákotthonok rendszere jött létre. Korábban említett, 1949 évben kiadott rendelet is bizonyítja, hogy Budapestről irányították, erőteljes centralizáció elvének érvényesülése mellett a vidéki egyetemek diákotthonait is.

A vezetők csakhamar felismerték, a diákotthonokban lakó ifjúság nevelésének elhanyagolt helyzetét és 1952/53. tanévben az illetékes egyetemekhez és főiskolákhoz csatolták, mint üzemeltetőkhez a diákotthonokat. Ugyanakkor szervesen beépülhettek az adott intézmény oktatási- és nevelési rendszerébe. /55/ Tehát hazánkban, az említett tanévtől kezdve minden egyetemnek és főiskolának lehetősége nyílt, hogy a diákszállodákból, lassan diákotthonokat, később pedig kollégiumokat hozzanak létre. Egy korabeli jelentést veszünk alapul fenti gondolataink alátámasztására, melyben bizonyítjuk, hogy a szegedi egyetemek és főiskolák egyes diákotthonai az adott intézményhez való csatolás után, igen hamar kedvezően fejlődtek. Nyiri Antal irányításával 1955. október 25-én készült jelentés a szegedi tudományegyetem diákotthonainak helyzetéről. Ezen jelentés foglalkozik a diákotthonokban elhelyezett hallgatók létszámával, társadalmi életükkel, az ott folyó nevelőmunkával, a hallgatók tanulásával, valamint a diákotthonok irányításával.

A jelentésből kitűnik, hogy a Szegedi Tudományegyetem

diákotthonaiban ebben az időszakban 898 hallgató nyert elhelyezést, köztük joghallgatók, természettudományi karhoz tartozó hallgatók, bölcsészhallgatók, orvos- gyógy- szerészhallgatók, tanárképző főiskolások, egyetemre és főiskolákra beiratkozott továbbképzős hallgatók. A bentlakó hallgatók kétharmada munkás- és parasztszármazású volt. A jelentés hivatkozik a korábbi évekre, amikor diák - szállóknak nevezték a diákotthonokat, és nem volt bennük egészséges társadalmi élet, csupán szállásul szolgált a hallgatóknak. A kinevezett igazgatók, és a diákbizottságok már arra törekedtek, hogy szocialista nevelés legyen a diákotthonokban, állandó és elmélyült tanulmányi munka folyjon, és az ifjúsághoz illő, társadalmi élet alakuljon ki. Évente több alkalommal összehívták a diákotthoni közgyűlést, ahol többek között megválasztották az önkormányzati titkárt és a diákotthon vezetőségét. Ez utóbbi az igazgatóval együtt általában havonta ült össze tanácskozássra. A tervszerű munka érdekében fél évre szóló munkatervet készítettek. A munkaterv főbb szempontjai és fontossági sorrendje azt bizonyítja, hogy a Szegedi Tudományegyetem diákotthonaiban 1955. október 25-ére már felszámolták a diákszálló rendszert, a semmittevést. A munkaterv főbb szempontjai a következők voltak:
a politikai nevelés állandósítása,

az elmélyült tanulás feltételeinek biztosítása,
a rend és a fegyelem megtartása,
a hallgatók kulturális igényeinek kielégítése.

Kiemelendő még, hogy az egyetem és a főiskola oktatói spontán jelleggel látogatták a diákotthonokat, elbeszélgettek a hallgatókkal, érdeklődtek problémáik iránt. Ma is aktuális és követendő javaslat az, "...hogyan egy-egy kar tanszemélyzete hangolja össze a diákotthonok látogatási tervét, nehogy egy-egy alkalommal 3-4 látogató is felkeresse ugyanazokat a hallgatókat, máskor meg hétszámra is látogató nélkül maradjanak diákotthonaink."

Érdemes a jelentésből tanulságként még további gondolatot idézni: "Kíváncsi volna, hogy a diákotthonokban a minden hónap első hetére kitűzött klubestek műsora tartalmas és vonzó, egyetemi ifjúsághoz méltó és illő legyen. Szerepeljen a klubesti műsorokban komoly politikai tartalom művészi formában, de egyúttal a fiatalság lelkiületéből fakadó jókedv, humor és vidámság is, mert ezáltal alakul ki egy-egy diákotthon lakóiban az igazi közösségi szellem. Ezáltal tesszük felejtethetlenné egyetemi ifjúságunk számára az egyetemi éveket. Az ilyen légkörben könnyebb lesz a politikai munka, hasznos lesz a nevelőhatás és örömmel végzik hallgatóink tanulmányaikat is." /56/

A jelentés egyik lényeges és előremutató gondolatának tartjuk a szobaközösségek kialakulásáról szóló

részt. Ezt azért is hangsúlyoznánk, mivel ebben az időszakban országos viszonylatban a felsőoktatási intézmények diákotthonainak szervezetében, még eléggé ismeretlen fogalom volt a primér- vagy alapközösségek léte és kialakítása. A jelentés elején szó van a lakószobákban lévő hallgatók létszámáról is, amelyből kitűnik, hogy egy-egy lakószobában többnyire 6-10 fő volt. Tehát létszámában körülbelül azonosak az akkori "szobaközösségek" a mai értelemben vett "primér", illetve alapközösségekkel. A szobaközösségek összeállításánál részletesen kihangsúlyozást nyertek a tudatos pedagógiai törekvések, például: figyelembe vették a hallgatók szociális származását, az elmúlt tanévben tanúsított magatartását, tanulmányi eredményét. A politikailag gyengébb és vallásos hallgatókat, politikailag erősebb kollektívába helyezték. A párttagok és az ifjúsági szervezet funkcionáriusainak nevelő hatására nagymértékben számítottak, ezért az ő elhelyezésükre nagy gonddal ügyeltek, ugyanis őket tekintették elsősorban a diákotthon politikai nevelőmunka bázisainak./57/

Az előzőekben említett jelentés után közel egy évre megjelent az oktatásügyi miniszter 80/1956./O.K.19./O.M. számú utasítása az egyetemi /főiskolai/ kollégiumok szervezeti és működési szabályzatának kiadásáról. A miniszteri utasítás szelleme azt tükrözi, hogy a diákszállók sem-

mittevő korszaka lejárt. Sőt a diákotthonok nevelési szintjét is túl kellett haladni. Az eddigi diákotthonokat kollégiumokká kellett fejleszteni, természetesen ez nemcsak névváltozást jelentett, hanem a színvonalbeli nevelőmunka változását is. Az egyetemekhez és a főiskolákhoz tartozó kollégiumokat a nevelési feladatokat betöltő, oktató-nevelő munkát elősegítő intézményének kellett tekinteni. A közösségi élet nevelési lehetőségeinek felhasználásával, a kollégisták szakmai és politikai fejlődését kellett szem előtt tartani, a szocialista együttélés szabályainak betartása mellett. Az egyetem /főiskola/ és a kollégium között szorosabb kapcsolatot kellett kiépíteni, illetve az oktatók kötelesek voltak a kollégiumokat rendszeresen látogatni. Az intézmény ifjúsági szervezetének közreműködésével, nyílt szavazással, egy tanévre a kollégiumokban diákbizottságot választottak, akik a kollégiumi igazgatókkal együttműködve végezték munkájukat, a szocialista egyetem hallgatóihoz méltó magatartással és lelkesedéssel. Tehát a miniszteri utasítás egységesítette a kollégiumok működési rendjét, ezzel biztosította a dinamikusabb fejlődés lehetőségét. /58/

Az 1945-1956 közötti időszak művelődéspolitikai helyzetét elsősorban a felsőoktatási intézmények kollégiumainak néhány jellegzetes vonásai alapján vizsgáltuk. Vázoltuk a különböző típusú diákszállók, diákotthonok és

kollégiumok rendszerét. Ebben a részben a népi kollégiumokra részletesen nem tértünk ki, csupán utaltunk létezésükre. Igyekeztünk megvilágítani ezen időszak fejlődése során tapasztalt ellentmondásokat, nehézségeket, egyes megtorpanásokat, ugyanakkor a küzdelmes évek fejlődését és eredményeit is. Megpróbáltuk érzékeltetni a volt uralkodó osztályok művelődési egyeduralmának a megtörését, a reakciós-klerikális elemek viasszaszorítását, az iskolák államosításáig és azt követő néhány évben. Az egyetemi hallgatók nevelése területén bemutattuk a fejlődést és az eredményeket, a diákokotthonokban és kollégiumokban, ugyanakkor az elkövetett hibákat is. Sajnos a világnézeti nevelés nem volt eléggé mély, erősen hatottak a kispolgári nézetek és elsősorban a nacionalizmus. Pedig az egyetemi és főiskolai diákokotthonokban és kollégiumokban e tekintetben a nevelés területén sokkal nagyobb lehetőségekre lett volna mód. Az 1952/53. tanévtől a hibák kijavítására némi törekvés és szándék jelei már mutatkoztak, de az erőteljesebb kibontakozást kollégiumaink életében is időlegesen megakadályozta az ellenforradalom.

2. A népi kollégiumok történetéről, haladó hagyományairól és annak tanulságairól

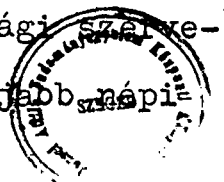
Az irodalomban sok adat található a népi kollégiumok tevékenységéről és munkájáról. Azonban a legtöbb nem foglalkozik szisztematikusan a kollégiumok belső életével, csupán egy-egy esemény kapcsán vetődik fény erre. Elégé általános képet kapunk ugyanakkor a különböző iskolai korosztályokról, s csupán elvétve akad utalás a középiskolások helyzetéről. Mi viszont anyaggyűjtésünk fókuszába a felsőfokú intézményekben tanulók helyzetét tesszük, és a középiskolás korosztályt csak érintőlegesen tárgyaljuk. Az irodalmi anyagból nem csoportosítjuk külön a történeti részt, a társadalmi és közéleti tevékenységet érintő utalásokat, a tanulmányi munkát, valamint a kultúr- és sportmunkát. Ugyanis egy-egy irodalmi anyag szétदारabolása - véleményünk szerint - megcsönkitaná a tények sajátos értékét, hangulatát. Nem aprózzuk fel a korszakot azért sem, mert a küzdelmes történelem a mai olvasóra is lelkesítően hat, és a korszak eseményei, pedagógiai módszerei jobban elgondolkodtatnak. Emellett célsőnk elsősorban nem a vonzó olvasmány, az érdekességek felsorakoztatása, hanem a véleményformálás és a tanulságok leszűrése.

Soós Levente /59/ már 1969 decemberében arról

ir a Népszabadságban, hogy az első népi kollégium, 1939 decemberben alakult meg, és a népi kollégisták tevékenysége az 1939-1949 közötti egy évtizedes múltra tekinthet vissza. A Bólyai-, majd Győrffy-kollégisták a felszabadulás előtt szervezett ellenzéki, értelmiségi, népi, ifjúsági csoportot alkottak, noha mindössze ötvenen voltak. A kollégium kis közössége politikai magatartásában már kezdetől az ellenkező irányba tartott, mint a magyar értelmiségi ifjúság többi rétege. Ennek egyik fő oka, hogy a kollégiumot alapító kis csoport vezetősége kommunista volt. A kollégisták érdeklődése különösen fejlett volt a gazdasági, társadalmi és politikai problémák iránt. Mindamellet szakképzettségük és szakmai érdeklődésük is magas színvonalú volt, s külön oktatási és nevelési rendszert építettek ki maguknak. Kollégiumi estjeiken a demokratikus mozgalmak vezető politikusai és tudósai tartottak rendszeresen előadásokat. Vagyis a kollégisták politikai és szakmai területen egyaránt képezték magukat. Szakmai szempontból nem elégedtek meg az egyetemen kapott tudással, hanem még külön meghívták a különböző szaktudományok jeles művelőit maguk közé, meghallgatták előadásait, vitatkoztak, konzultáltak velük. A kollégiumban lakók jóval többet kaptak szaktudásuk fejlesztéséhez, mint a nem kollégisták, ezért váltak mind politikai, mind szakmai tekintetben kiválókká. Már a felszabadulás előtt is

éltek tehát azzal a lehetőséggel, hogy a kollégiumon belül haladó szellemű tudósaik és tanáraik segítségével szakmai-politikai ismereteiket fejlesszék. Hagyományait pedig a felszabadulás után már tudatosan ápták, és fokozatosan továbbfejlesztették. Emellett a kollégiumokban nagy gondot fordítottak az idegen nyelvek tanulására. Elsőként tanultak tovább a Szovjetunió és a népi demokratikus országok egyetemén és főiskoláin. Kollégiumaikba egyre több egyetemi oktatót hívtak meg rendszeresen, akik szakmai és politikai szempontból foglalkoztak a kollégistákkal, ugyanakkor hivatástudatra is neveltek. Ez nem jelentett a kollégiumban lakók részére tantárgyi túlterhelést, hanem ellenkezőleg megkönnyítette a tananyagban való tájékozódást.

A kollégisták már a felszabadulás előtt is részt vettek a kollégiumon kívüli társadalmi és közéleti tevékenységben. Szoros kapcsolatot építettek ki a szakszervezetekkel, eljárak az ott szervezett vitákra, és a kukos- és földmunkás szakszervezetekben tanfolyamokat tartottak. Így természetes, hogy a felszabadulása után a Győrffy-kollégiumot a magyar demokrácia legprogresszívebb szárnyán találjuk. A kollégisták részt vettek a földreform végrehajtásában, a demokratikus pártok és ifjúsági szervezetek létrehozásában, és 1946-tól az újabb és újabb népi

kollégiumok létrehozásában. E tevékenységük jó visszhangra talált, így egy esztendő múlva, már 70 népi kollégium működött. Ekkor adták ki a jelszót: 1948. március 15-re "Száz népi kollégiumot- tizezer népi kollégistát." /60/

A továbbiakban a hazánk felszabadulásának évfordulójára megjelent "Nevelésügyünk húsz éve" című könyvből emelünk ki egy tanulmányt, melyet Juhász Ferenc írt "Pedagógiai törekvések a népi kollégiumban" címmel. Ebben az író átélésén és emlékein kívül még 67 irodalmi hivatkozást is találunk. A könyv gazdag lehetőség a bűvárkodó számára, hogy bepillantást nyerjen a népi kollégiumok korabeli dokumentumaiba. /61/

Az 1929-33-as évek súlyos gazdasági válsága a baloldali érzelmű értelmiség körében politikai, eszmei tudatosodást érlelő mozgolódást indított meg, a legnagyobb egyetemi városokban. A harmincas években Budapesten a munkás-, paraszt és szegény értelmiségi fiatalok az egyetemeken is haladó szellemű csoportokat alakítanak. E csoportok- amelyek egyikéhez 1938-ban Győrfy István a néprajzi tanszék professzora is csatlakozik- mind határozottabban fordulnak szembe Horthy-Magyarország gazdaságpolitikájával és kultúrpolitikájával. "Amikor pedig az 1938-39-es években a fasiszta tendenciák egyre leplezetlenebbül kezdenek érvényesülni, mind az egyetemi oktatásban, mind pedig a különböző egyetemi szervezetekben, felmerült a

gondolat, hogy a szegényparaszt fiatalságot ki kellene vonni a burzsoá befolyás alól, és külön otthonban, szervezettebb keretek között kellene tömöríteni őket." /62/ Győrffy professzor 1939-ben megalakította a Bólyai-kollégiumot, amelynek vezetésében kezdetben tapasztalható volt eszmei-politikai bizonytalanság, de az antifeudális és antifasiszta törekvések kétségtelenül döntően érvényesültek. Egységes volt a politikai szembenállás a Horthy-rendszerrel. Ugyanigy a rendszerrel szembeni lépés volt, hogy 1942. őszén sikerült elfogadtatniok a kormánnyal a kollégium alapszabályzatát és autonómiáját, valamint hogy a kollégium felvehette Győrffy István nevét. /63/

A kormány az adott politikai légkörben kénytelen volt elfogadni az autonómiára tett javaslatot, s ez kétségtelenül nagy vívmány volt. Ugyanakkor tény az is, hogy az autonómia védelmében tömörült forradalmi ifjúságot így sokkal könnyebb volt nyilvántartani, könnyebben lehetett ellenőrizni tevékenységüket. Ha a kormány érdeke úgy kívánta, akkor ezt az autonómiát semmisnek nyilvánította, így például 1944-ben a német megszállást követően egyszerűen felfüggesztik az önrendelkezési jogot. /64/

A Győrffy-kollégisták 1943 márciusában a Petőfi szobor talpazatára egy koszorút helyeztek el, melynek közepébe

vörös szegfücsököt tettek és a nemzeti színű szalagok közé vörös színű szalagot is elhelyeztek. Ezért a kollégium vezetését Kardos Lászlóval az élen berendelték és felelősségre vonták. /65/ Számos tény bizonyítja még, hogy 1945. előtt a Györffy-kollégisták törekvései határozottan baloldaliak voltak. Így érthető, hogy a felszabadulást követően azonnal tovább tudták folytatni pozitív politikai tevékenységüket. Már 1945. január 20-án rendkívüli közgyűlésen megnyitották a kollégiumot. Felvették a kapcsolatot a demokratikus pártokkal és a MADISZ-szal. Ki kell emelni a Magyar Kommunista Párt támogatását, és e fontos politikai mozzanattal kapcsolatos pozitív szerepét. /66/

A Györffy-kollégisták ezután részt vesznek azon a balatonlellel diákkonferencián, melyet 1945. augusztus 7-12-ig rendezett meg a Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség Diákközpontja. Már itt fölvetették saját hagyományaik és tapasztalataik alapján az új típusú kollégiumok létrehozásának a gondolatát. Kapcsolatba léptek az Eötvös-kollégistákkal és 1945. őszén elindították a Valóság c. lap szerkesztését. Társadalmi és közéleti tevékenységben sokat vállaltak magukra, lelkesen álltak a Magyar Kommunista Párt zászlója alá. Részt vettek történelmi jelentőségű akciókban, például a földosztásban, ahol 30 fiatal kollégista működött közre miniszteri biztosként. /67/

1946. januárjában Budapesten az Apponyi téri palotában már 100 Győrffy-kollégista kapott elhelyezést. Létrehozták a kollégium szervezeti formáját, kereteit és önkormányzatát. Munkarendet készítettek, szétosztották a feladatokat és mind a tagságra, mind a vezetőségre vonatkozóan pontos munkatervet és ütemtervet készítettek. A kollégium mindenkinek kollektív és egyéni aktivitására, felelősségére számított, ezzel nevelése tartalmában és módszereiben az iskolákat megelőzve lépett a fejlődés útjára. /68/

Az írásos alapszabályzatban a kollégium legkisebb része a 8-10 főből álló, munkaegység, úgynevezett szobaszövetkezet volt. Ezen szövetkezetek hetenként értekezletet tartottak, havonta egyszer pedig kritikus jellegű munkaértekezletet. Kollektívan vállaltak feladatokat, kezdeményezők voltak, és a kollégium összkollektívájában a kapott feladatok végrehajtásában nagy önállósággal rendelkeztek. Tevékenységüket a kollégium vezetősége behatóan értékelte, és általában havonta egyszer az egész tagság előtt részletesen elemezte. /69/

Magának a kollégiumnak a vezetését a diákönkormányzat végezte. Általában minden 20. kollégiumi tag után választottak egy vezetőségi tagot, továbbá vezetőségi tag volt az igazgató, valamint a gondnok is. A kollégium legfőbb szerve a taggyűlés volt, fegyelmi ügyekben

pedig a taggyűlés által választott népbiróság intézkedett. Hetenként egyszer félévi program alapján kollégiumi estet tartottak. Ezen rendezvény a tanulmányi munka, a politikai tevékenység és a kulturális élet meleg, bensőséges hangú megszokott színtere volt. Minden tanulmányi félév végén kollégiumi gyűlést hívtak össze, ahol a kollégistáknak az egész tagság előtt őszintén, önkritikusan kellett nyilatkozni saját munkájukról, így a tagság között egy őszinte hangú párbeszéd alakulhatott ki. /70/

A szövetkezetek mellett a kollégiumon belül még tanulóköröket is szerveztek. E körök általában azonos szakmai érdeklődésű kollégistákból tevődtek össze és tanulmányi, valamint politikai jellegű tevékenységet folytattak. Tagjaik különböző évfolyamú hallgatók voltak, a jó és gyengébb tanulók kerültek össze, ezzel segítették egymást tanulmányaikban. /71/

Pedagógiai szempontból értékes volt az is, hogy olyan célokat tűztek maguk elé, amelyek megközelítéséhez konkrét feladatok végrehajtása vezetett. A szorgalmas tanuláson kívül, sokrétű társadalmi munkát is végeztek, például a kollégiumban szalmazsákokat tömtek, cipelték a bútorokat és a vaságyakat. Ha kellett az építkezéseken segítettek, vagy kultúrműsort tanultak be, és járták a vidéket. Élelmiszert gyűjtöttek a kollégium számára, közben

agitáltak és igyekeztek meggyőzni a falu népet ügyük igazáról. A konkrét társadalmi tevékenység során így találta meg sok kollégiumi igazgató és nevelőtanár is az utat a kommunista párthoz. /72/

Érdemes néhány konkrét ténnyel utalni a vezetésre, melyben a pedagógusok és kollégisták közösen vettek részt. Az igazgató végezte a kollégium szellemi irányítását. A vezetőségi üléseken és a kollégiumi taggyűléseken kívül az operatív irányító tevékenységet az igazgató, vagy a helyettese, a kollégiumi titkár, a kollégiumi gondnok, valamint az ellenőrrel közösen és egyetértésben végezték. /73/ Ebben az önkormányzati rendszerben és a vezetésben a vezetők és a vezetettek között rendkívül sokrétű viszony alakul ki. Széleskörű demokratizmussal igyekeztek kialakítani a belső élet rendjét és mindent igazságosan igyekeztek megoldani. Természetesen voltak túlkapások is, ha nem is éppen a Győrffy-kollégiumban, hanem máshol. Egyes helyeken például a nevelőket kizárták a tanácskozásokból. Néha a központi küldöttek- hol tapintatos, hol kevésbé tapintatos formában- távozásra szólították fel az igazgatót, amikor a vezetőségi ülésen a nevelő és tagság viszonyának megbeszélésére került sor. Egy ilyen avantgardista autonómiának intézményesített formája volt a népgyűlés, amelyen nevelő nem lehetett

jelen. /74/ Ezek kirivó esetek, mert a legtöbb kollégiumban példamutató volt a kapcsolat pedagógusok és kollégisták között. Nemcsak a tanulmányi időszak alatt alakultak ezek a kapcsolatok, hanem 1947 és 1948 nyarán a kollégiumi tanárok és kollégisták együttes nyári táborozásán. Igyekeztek a táborozás időszaka alatt úgy összeállítani a programot, hogy szórakozásra, üdülésre, általános műveltséget továbbfejlesztő tanulásra és nem utolsó sorban politikai tanfolyamok részvételére is lehetőséget biztosítsanak. A szomszédos népi demokráciák fiataljaival nyáron közösen szerveztek építőtábor jellegű csereakciókat. Itt is bőven volt lehetőség tanulásra, szórakozásra, kultúrálódásra, de ezek az alkalmak egyben az internacionalista nevelés jó iskolái voltak. /75/ Az egyes kollégiumok között jelentős különbségek alakultak ki, mert a nevelés eszmei-, politikai tartalmát a kollégiumok igazgatóinak és nevelőtanárainak politikai és pedagógiai fejlettsége, és a helyi pártszervezetek viszonya határozta meg. Tehát nem lehetett szó arról, hogy valamennyi kollégiumnak egyformán, uniformizáltan ugyanazok legyenek az erényei és hibái.

Amde Juhász Ferenc a népi kollégiumok tevékenységének értékelése mellett bírálja, és kritika tárgyává teszi az előforduló hiányosságokat és hibákat is. Kifogásolja, hogy a népi kollégiumokban - főként a felszabadulást követő években- sokszor indokolatlanul hangsúlyoz-

ták az autonómiát, ami később az avantgardizmusnak adott helyet. Ennek pozitív oldala is volt. A társadalom forradalmi átalakulásának harcos éveiben, amikor még az egyetemeken, főiskolákon, közép- és alsófokú iskolákban nyíltan hallatta szavát a klerikális, burzsoá reakció, sok esetben üldözésben volt része a diákság haladó szellemű rétegének. Szinte szükségszerűen alakult a fiatalság szembehelyezkedése a reakcióval és a konzervativizmussal. Tehát ez az avantgardizmus a tekintélyalapon álló konzervatív-klerikális nevelés tagadásának, az azzal való szembehelyezkedésnek is tekinthető. Mivel a pedagógusok egyrésze makacsul ragaszkodott a régi magatartáshoz, így a szembehelyezkedésnek, tagadásnak az éle a régi tanártípus ellen irányult. /76/

A baloldali pártok, politikusok természetesen támogatták a népi kollégiumokat, de szép számmal akadtak burkolt és nyílt formában támadók és ellenségek is. Az új kollégiumi rendszer megszervezése és kialakítása már önmagában is forradalmi tett volt. Ezért a támadásba lendülő reakció, valamint a klérus vezéralakjai szembefordultak a népi kollégiumi rendszerrel. Támadásukhoz nyílt fórumot is kaptak a Köznevelés folyóirat hasábjain. Első sorban támadták a kollégiumok haladó politikai tevékenységét. /77/

A belső feladatok megoldásáért és a külső tá-

madásokkal szemben folytatott harc bizony nehéz feladat elé állította a népi kollégiumok vezetőit és tagságát. A külső támadások egyre súlyosabbak lettek, ezt mutatja az is, hogy 1947. november 12-én Kardos László képviselő az országgyűlésen kénytelen volt interpellálni és tiltakozni a reakció mesterkedései ellen. /78/

1974-ben jelent meg számunkra értékes könyv, amely a népi kollégiumok életét eredeti dokumentumokra támaszkodva vetíti elénk. A könyv "Közösségi nevelés a népi kollégiumokban" címmel Pataki Ferenc szerkesztésében került a nyilvánosság elé. /79/ Történelmi forrás, mely a hajdani népi kollégiumok közösségi nevelését kívánja bemutatni, és igen jó segítséget nyújt a mai kollégiumi nevelő munkához is. Az egykori dokumentumok mellett különösen értékesek a későbbi visszaemlékezések, mai vallomások. Maga a mű szakmailag kiválóan rendszerezett. Történelmi hűségét alátámasztják a népi kollégisták életéről közölt képek, melyek gazdag érzelmi hatást idéznek fel az olvasóban. Sok elvi és gyakorlati tanácsot ad, példákat mutat be, amelyeket mint haladó hagyományt, fel kellene újítani, s ez hozzásegítene a mai kollégiumi tevékenység magasabb szintű fejlesztéséhez.

A könyvben több hivatkozást találunk arra a felhívásra, amelyet a Győrffy-kollégium adott ki a népi kollégiumok megszervezése érdekében. Sikerült a "Népi Kollé-

giumokat!" című felhívás eredeti kiadását megszerezni, s azt mellékeltként becsatolni, melyből néhány gondolatot kiemelünk. A felhívásban megjelent cikkekből, megállapítható, hogy a népi kollégiumi mozgalom milyen nehéz politikai viszonyok között indult el, és milyen nehéz anyagi körülmények mellett funkcionált. Ugyanakkor az is látható, mely pártok és mely néprétegek és személyek támogatták a mozgalmat, s kik voltak közömbösek, vagy már kezdetben kik álltak vele szemben. /80/

Első helyen említik Tildy Zoltán köztársasági elnök felhívását, amely meggyőz bennünket arról, hogy az Elnök és az őt támogató vezetők, tömegek pozitívan álltak a népi kollégiumi mozgalomhoz. /81/ Így a jövőendő értelmiséget, Magyarország sorsa szempontjából a legfontosabb ügyek egyikének tartották. Jelentőségét abban látták, hogy a művelődéstől elzárt magyar munkás- és parasztgyermekek neveltetésének lehetőségeit, csak a mozgalom tudja biztosítani. Éppen a népi kollégiumtól várták a helyzet pozitív változását, főként azt, hogy gazdasági feltételeket is biztosít ezeknek a fiataloknak a továbbtanulásához. Tildy szerint közéletünk és társadalmunk egyetlen tagja sem maradhat ki a felelősségvállalásból. A kollégiumok létrehozásáért nemcsak a vezető szervek felelősek, hanem az egész nemzet. Vannak e tekintetben kormányzati felada-

tok is, de magáénak kell vallja az ügyet az egész magyar nép. Ez a mozgalom próbakő is a társadalom felelősségtudata és a megértése szempontjából.

A kiáltványban a Magyar Kommunista Párt nevében támogatólag nyilatkozott Rákosi Mátyás: "Csak üdvözölni lehet, azt a kezdeményezést, hogy ezeket a népi demokratikus kollégiumokat lehető legszélesebb mértékben kifejlesszük. Ebben a tekintetben a Györffy-kollégisták kétségtelenül fején találták a szeget. Ha sikerül ezt a mozgalmat megalapozni, akkor kétségekívül átvágtuk azt a bizonyos gordiusi csomót, amelyről a Györffy Kollégium felhívása szól." /82/

A továbbiakban tanulságos Kardos Lászlónak a Györffy-kollégium igazgatójának a cikke. /83/ Kijelentette, hogy a Györffy-kollégium nem az eredményeire gőgös, vállveregető és élenjáró kollégiumtárs akar lenni, hanem partner, segítőtárs a többi népi kollégiumok felé. Szerényen írta, hogy a népi kollégiumi mozgalomban a Györffy-kollégistáknak nagy szerepük van, mert az elmúlt rezsím legnehezebb éveiben már szerveződtek és nevelődtek a kollégium tagjai és vezetői. Most ugyanennek az intézménynek a fiatalsága óhajtja folytatni elődeinek megkezdett munkáját, a népi értelmiség kialakítását. Elsőrendű nevelési feladatnak tartotta a népi kollégiumokban a közösségi ma-

gatartás kialakítását és igen fontosnak a közösségi élet nevelő hatását. Feladatul tűzte ki, hogy meg kell teremteni, ki kell alakítani a jó nevelési módszereket. A népi kollégiumok már maguk is a közösségi nevelés tényezői, lehetőségei. Lényeges, hogy a pedagógiai elvek alkalmazásánál figyelembe vegyék a neveltek korosztálybeli különbségeit. Új módszereket kell keresni, és azokat bátran alkalmazni. A kollégiumok vezetésében vegyenek részt a demokratikus gondolkodású pedagógusok is, de döntő a diákság önkormányzati szervezetének létrehozása. Mind a felügyeletben, mind pedig az igazgatásban széleskörű demokratizmust kell biztosítani. A kollégium tagjait, valamint ifjúsági vezetőit nem szabad kiskorúkként kezelni. Kardos fontosnak tartotta a versenyszellem felébresztését a kollégiumon belül és kollégiumok között. Jelentős törekvése volt, hogy a kollégiumban lakó ifjúságot a mindennapi élet társadalmi problémáihoz közel kell vinni, sőt egyes helyzeteket gyakoroltatni kell velük, s így demokráciánknak harcosaivá kell őket nevelni.

A "Népi Kollégiumokat!" című felhívást csatoljuk, ezért bővebben a továbbiakban nem elemezzük, csak figyelemfelkeltő jelleggel, egy-egy lényeges gondolatot mutatunk be. A betekintő számára e brosúra még számos lehetőséget ad arra, hogy a kollégiumi rendszer indulásakor az ország egyes vezetői és a Győrffy-kollégium tagsága,

miként képzelte el a népi kollégiumok fejlődését és tevékenységét. Eléggé pontos információt kapunk az utolsó fejezetben a szervezeti felépítésükről.

A fenti brosúrához hasonlóan a népi kollégiumokkal kapcsolatban korabeli anyagot, egyszeri kiadványt sikerült felkutatnunk. A kiadvány Népi Kollégisták címmel jelent meg, 1948 nyarán. /84/ Számunkra több szempontból értékes, illetve e kiadvány stílusa eltér az eddigi dokumentumoktól. Több fényképet tartalmaz, amelyeket a népi kollégisták főbb tevékenységeinek figyelembevétele alapján csoportosították. A fényképekhez kapcsolódóan példaként leírnak konkrét, megtörtént eseteket. A leírtakból kiemeltünk kettőt, hogy ezzel is ösztönözzük az olvasót az említett irodalom anyagának eredetbeni elolvasására, ugyanakkor a népi kollégiumi életéről írtakat, megtörtént eseményekkel alátámasztjuk.

Általában a népi kollégiumokban több helyen és a lakószobákban tömören fogalmazott, lelkesítő jellegű feliratokat, jelszavakat helyeztek el. Az egyik közösség például szobájuk ajtajára jelszóként a következőt írta ki: "Az az ország emelkedik a legmagasabban, amelyben a legkevesebb szellemi tehetség vész el." E szoba kollektívája egy szövetkezetet alkotott, melyről a következőket írták e folyóiratban: "A szoba-szövetkezet a kollégiumi szervezet kicsinyített mása. A szövetségi tagok elnököt

választanak és kéthetenként szabályos gyűlést tartanak. A többi tagoknak is önálló funkciójuk és munkaterületük van. A kultúrmegebizott tájékoztatja a szövetkezet tagjait minden jelentős kultúreseményről... Az ifjúságpolitikai megbizott a helyi és országos politikáról tájékoztat... A sportmegebizott a sportügyekkel, ...A szövetkezetek tagjai mindenben osztoznak: tudás, könyvek, problémák, kötelességek, a hazulról kapott csomagok - minden közös. Ha valakinek nincs rendes cipője, magától értetődően húzza fel a társáért, ha a városba megy." /85/

A népi kollégiumok belső életében egyik nevelési módszer volt a kritika és önkritika. Ennek életszerű megvilágítására emeltük ki a másik példát, mint megtörtént esetet, az említett kiadványból: "Évente kétszer, a félévi vizsgák előtt összegyűlnek a kollégisták... Tanulják az őszinteséget. Minden kollégista bíró, vádlott és vádló egyszemélyben... C.Gábor szövetkezeti elnök, csikós trikóban áll a falhoz támaszkodva. Zömök fiú. ...Szavait hol a vezetőséghez, hol kollégista társaihoz intézi. ...-Nem tudtam rendszeresen tanulni. Mindig kibúvókat, igazolást kerestem önmagam előtt... Arról van szó, lesz-e belőlem mérnök vagy sem? ...Társadalmi tevékenységem, munkám a kollégiumban, az egyetemi ifjúsági szer-

vezetben, tudom, nem mentség a számomra... Persze a helyzet több, mint grotesz, hogy mind a "Tanulj többet" mozgalom egyik szervezője, évvesztés veszélye fenyeget"./86/

A kiadványban az "Egyéni sorsok" c. fejezetében több önéletrajzot találtunk, melyből egy nagyon megragadta a figyelmünket az őszintesége miatt is, meg azért, mivel a kutatómunka során talált ujságcikkhez szorosan kapcsolódik gondolatmenetében. E két anyag egymást sok tekintetben kiegészíti és magyarázza. P.Pista a menhelyből egy faluba került nevelőszülőkhöz. "Szerettem volna nagyon tanulni és mikor véletlenül meghallottam, hogy a szegedi népi kollégiumban felvételre lehet jelentkezni, én is megpróbáltam." Felvétele után látta, hogy az iskolában a tanulótársai ugyanolyan tudatlanok mint ő volt, kifutófiú korában. Összebarátkoztak és a végén már ő tartott szemináriumokat és irodalmi jellegű előadásokat évfolyamtársainak, többek között Petőfiről és József Attiláról, igyekeztek kiszorítani a ponyvairódművet. /87/

Amint említettük e gondolatokhoz asszociálódik egy 1946-ban megjelent ujságcikk, melynek címe "Harminc paraszt Szegedre tart". E cikkben többek között visszatartják azon egyes személyek véleményét, akik ellenzik, hogy a munkás- és parasztgyerekek bekerülhessenek a különböző iskolatípusokba, illetve a népi kollégiumba. Bizonyítják, hogy e származású gyerekek nagyon jól helyt-

álltak, mind a középiskolákban, mind az egyetemeken. E cikk annyira érdekes és tanulságos, hogy fénymásolatot készítettünk róla és csatoljuk. /88/

Végezetül a "Népi Kollégisták" című kiadványból idézünk számszerű adatokat, amelyből világosan kitűnik a mozgalom fejlődése:/89/

"1946 őszén	44 kollégium működik	1627 diákkal,
1947 júniusában.....	71 kollégium	" 2870 diákkal,
1947 őszén	124 kollégium	" 6067 diákkal,
1948 márc. 1-én	133 kollégium	" 6680 diákkal,
1948 márc. 15-én ...	158 kollégium	" 10000 diákkal."

A kiváló elméleti és gyakorlati pedagógus, Csukás István tollából íródott 1948-ban két tanulmány, mely méltatja és értékeli a népi kollégiumok jelentőségét és tevékenységét. /90/ Az egyik tanulmány példának említi azt a kiváló munkát végző középiskolai kollégiumot, mely Pápa népi kollégiuma lett. E kollégium tevékenységének, eredményes munkájának egyik részese volt maga Csukás is. Kiváló eredményük elismeréseképpen megkapták a Petőfi -vándorzászlót, mint a legjobb középiskolás népi kollégiumnak járó kitüntetést, melyet a NÉKOSZ /Népi Kollégiumok Országos Szövetsége/ adott át részükre. /91/

E tanulmányban méltatja a Győrffy-kollégisták

történelmi jelentőségű tetteit, mely "A magyar nép teljes felszabadításáért folytatott küzdelemnek szerves része volt..., hogy a munkásság és dolgozó parasztság gyermekeinek biztosítsák a továbbtanulást..." /92/ Politikai harc volt a népi kollégiumok megszervezése, és éppen ezért természetes, hogy az első korszakban a kollégiumok jellegét a mozgalmiság, a politikum adta meg. A politikum mellett egyre inkább hangsúlyt kapott a belső, elmélyülő munka, a közösségi nevelés. Véleménye szerint ennek alapvető egyik pedagógiai módszere volt, hogy a tanulókat a közös munkán és közös szórakozáson keresztül, közösségekké kell alakítani. A népi kollégiumok pedagógusaitól és kollégistáitól a közösségek kialakításában alapvető követelmény volt, hogy a cselekedetek mindinkább tudatos és tervszerű tevékenységeken kell, hogy alapuljanak, fegyelmezett és szervezett keretek között. "Ekkor lett értelme ennek a szónak, hogy mozgalom." /93/ Hogy mennyire lényegbevágó meglátása volt ez Csukásnak azt bizonyítja, hogy három évtized múltával is a mai kollégiumi nevelésben e témák igen aktuálisak.

Csukás másik tanulmánya is gazdag tapasztalatokban. /94/ Megállapítja, hogy a népi kollégiumok életét mind többen kísérik figyelemmel, és az eredményeket ismernie illik mindenkinek, aki nevelési kérdésekben tájé-

kozott szeretne lenni. Érdemes felfigyelnünk a tanulmányban irtakból a következőkre: a kollégiumokban folyó életet ne jellemezze a befelé fordulás, a kollégisták tevékenységük folytán legyenek kapcsolatban a környezettel, a mindennapi élettel, mert csak így válhatnak a modern magyar pedagógia kísérleti műhelyeivé. Fontos, hogy a kollégiumi élet gyakorlatát ne az íróasztal mellett, spekulatív módon hozzák létre, hanem a közösségi élet mindennapi együttélése közben szerzett tapasztalatokkal, lépésről-lépésre.

A fentiekben leírtakat a szerző a saját szavaival a következőképpen fogalmazza meg: "Az ember élete társadalmi keretek közt folyik. Tehát minden ember számára adva van meghatározó keretként a társadalom, a társas élet, mint valóság. Ezért a való életre akkor nevelünk, ha megteremtjük a megfelelő társadalmi, közösségi élet feltételeit a növendékek számára. Olyan körülmények közt kell végbemennie a nevelésnek, amelyek közt az egyén pozitív hajlamai a közösség által rábizott feladatok, funkciók elvégzése közben szabadon kifejlődhetnek, mégpedig úgy, hogy egyéni és közösségi érdek teljes összhangban érvényesül." /95/

E gondolatokat azért idéztük hosszasan, mert a felkutatott irodalmi anyagokból a közösségi nevelésre való törekvés, mint a népi kollégiumok egyik legfontosabb célkitűzésének megfogalmazása, ilyen tömören és lényegbevágóan

nem található.

Továbbiakban hangsúlyozza, hogy a közösségi nevelés egyik fontos formája a népi kollégiumok önkormányzata, amelyben értékesebb lesz az egyén, képességei fokozott mértékben kifejlődhetnek, munkateljesítményük nagyobb lehet, melyhez biztosítani kell szabad légkört. Így bekapcsolódhatnak a külső világ vérkeringésébe, melynek kapcsán valósággá válhat, hogy "... a kollégium nem üvegház, hanem a való élet egy szerves darabja, olyan épület, amelynek nyitott ablakain állandóan beözönlik a külső világ friss, egészséges levegője." /96/

A népi kollégiumok többségében az önkormányzatok jól működtek, megfeleltek a fenti feladatok végrehajtásához szükséges követelményeknek, az öntudatból fakadó szilárd fegyelem jellemezte őket. A kollégiumi önkormányzatok tevékenységét komolyan kellett venni és nem lehetett játékszernek tekinteni, figyelmeztetett erre a szerző a tanulmányában. /97/

Az eddigi dokumentumokból és tanulmányokból meggyőződhattünk arról, hogy a népi kollégiumi mozgalom a felszabadulás után elsősorban a Magyar Kommunista Párt segítségével teljesítette történelmi jelentőségű hivatását. A fiatal mozgalom, fiatal pedagógusok vezetésével, politikailag és pedagógiailag is eredményekben gazdag tevékenységet fejtettek ki. A működésük első két évéről többnyi-

re az irodalmakból dicsérő és elismerő nyilatkozatokat állapíthattunk meg. A harmadik évben, 1948-tól kezdődően a hiányosságok és az ezzel kapcsolatos kritikák kezdtek dominálni. Ez év tavaszán a NÉKOSZ vezetőségének jelent állásfoglalása bírálta a népi kollégiumok működését, és "...hogyan sok helyen a tanulmányi eredmények nem felelnek meg a várakozásoknak. Ezen a hibán már ennek az esztendőnek a végére segíteni kell." /98/

Két lényeges bírálat érte a NÉKOSZ vezetőséget és a népi kollégistákat az 1948-as évben. Az egyik, "Az MDP Politikai Bizottságának határozata a NÉKOSZ helyzetéről", mely a Szabad Nép 1948. szeptember 19-i számában jelent meg. A határozatban leszögezték, hogy a Párt kezdettől fogva minden erővel támogatta a népi kollégiumi mozgalmat és védelmezte a reakciós támadásokkal szemben. A mozgalom egészséges fejlődését az egész demokrácia a maga ügyének tekintette, és ezért elvárták a NÉKOSZ vezetőitől, hogy a munkásosztály ügyéhez hűen tevékenykedjenek. A Párt fokozott aggodalommal szemlélte a NÉKOSZ vezetőinek sorában mutatkozó beteges jelenségeket, melynek elterjedése miatt vált szükségessé a bírálat. A Politikai Bizottság megállapította, hogy "A kollégiumi nevelésben nem a munkásosztály és annak vezető pártja iránti hűség szempontjait domborították ki, sőt egyenesen eltitkolták

pártunk szerepét a magyar nép felszabadításában, a magyar demokrácia megteremtésében, a NÉKOSZ életrehívásában. A NÉKOSZ kommunista diákjait ideológiailag és szervezetiesen elszigetelték a párttól." A népi kollégiumokban lévő ifjúság önmagukban élénk mozgalmi életet éltek, és befelé fordultak, ugyanakkor lenézték, lebecsülték az országban lévő többi demokratikus ifjúsági szervezeteket. A hibák feltárása mellett önkritikát gyakorolva, felelősnek érezte magát a Politikai Bizottság is. Majd az egészséges fejlődés érdekében határozatban jelölte meg a teendő intézkedéseket. Például: a hibákért felelős kommunista vezetők leváltása, "... a népi kollégiumokban lényegesen emeljék a munkásszármazású diákok számát, akiket a régi vezetőség úgyszólván távoltartott a kollégiumtól, ...eszmei felvilágosítással leküzdeni az eddigi zavaros, pártellenes ideológiát: fel kell világosítaniok a kollégiumi diákokat a párt vezető szerepéről, a munkásosztály ideológiájával szembenálló "népi" romantika reakciós jellegéről." A határozatban biztatóan juttatták kifejezésre, hogy a népi kollégiumokban előfordult hibákat gyorsan és eredményesen ki lehet javítani, mivel a NÉKOSZ alapjában véve egészséges mozgalom. /99/

A másik bírálatot Révai József mondta, 1948.

szeptember 21-én a NÉKOSZ kollégiumainak kommunista vezetői részére tartott előadásán, ahol kijelentette, hogy

"Immár két és fél, három hónapja üléseknek és megbeszéléseknek egész során foglalkozunk a NÉKOSZ ügyeivel."/100/

Az aktivaülés megkezdésekor "... derengeni kezdett, hogy valami még sincs rendjén ", mivel többen jöttek el, akik magukat kommunistának tartották, mint amennyi valóban a pártalapszervezeteknek tagja volt. Révai ennek láttán elmondta, hogy sok tagkönyvvvel rendelkező kommunista, nem tartozott pártszervezethez, nem élt rendszeres pártéletet, a NÉKOSZ-beli tevékenységét a pártmunka fölé helyezte./101/

Előadásában kitért arra, hogy az alapvető hibát abban látta, hogy a NÉKOSZ vezető körei, vezető kommunista káderei és a párt között helytelen viszony alakult ki. Kihangsúlyozta, hogy ez a kérdések kérdése. "Minden további hiba, ami a NÉKOSZ-ban történt, járulékos." /102/ Tehát lebecsülték a Magyar Kommunista Pártot, a munkásosztály vezető pártját. Hasonlónak tartotta a népi kollégiumokban lévő kollégistákat is, akik a külön ifjúsági mozgalmat akarták erősíteni. Révai többek között bírálat tárgyává tette a megnyilvánult avantgardizmust és példaként említette, hogy "A NÉKOSZ-ban ápolták azt a típust, aki az orvoskar három szemesztere után átmegy a bölcsészkarra, onnan a közgazdaságra, majd a műegyetemre, és végül is abban reménykedik, hogy megnyílik a Vasvári Akadémia és ezután az a bizonyos marsallbot a politikai vezetésre valóra válik."/103/

Összegezõ szándékkal elmondhatjuk, hogy mind az MDP határozatának, mind a Révai József birálatának megvoltak a reális alapjai. A népi kollégiumokban elkövetett hibák kijavítása érdekében, nyílt és őszinte realizálási folyamat kezdõdött. Ennek jeléül 1948 szeptemberében átszervezték és megerõsítették a NÉKOSZ központot. Megválasztották az új elnököt Szalai Béla személyében, alelnöki minőségben két gyakorló tanárt, kollégiumi igazgatót Juhász Ferencet és Szokolyszky Istvánt neveztek ki. A nevelési osztály vezetését is gyakorló pedagógusra, Székely Lajos szegedi kollégiumi igazgatóra bízta./104/ Az átszervezés után arra következtethetünk, hogy az új vezetõség nem kapta meg a kellõ segítséget, megfelelõ támogatást, és bizalmat a hibák kijavításához. Ugyanakkor az illetékesek a hiányosságok felszámolásának folyamatában nagyfokú türelmetlenséget tanusítottak. Pedig a három éven keresztül kialakult hibákért, nemcsak a NÉKOSZ vezetõsége és a népi kollégiumok tagsága volt a felelõs, hanem a birálatot gyakorló szervek is, mert csak szemlélõi voltak a kialakult negatív folyamatnak, ahelyett, hogy kellõ idõben csirájában felszámolták volna azokat.

A népi kollégiumi rendszert és a NÉKOSZ központ mûködését 1949. július 10-én megszüntette a NÉKOSZ III. közgyûlése. /105/ Így jött létre a Vallás és Közoktatásügyi Minisztérium keretében a Kollégiumi Központ elneve-

zésü önálló főosztály, amely átvette a felsőoktatási intézmények diákotthonainak és kollégiumainak irányítását. Az irodalomból értesültünk arról, hogy a Kollégiumi Központban, "A főosztály vezetői a legkülönbözőbb, még csak nem is mindig pedagógiai területről kerültek a kollégiumi nevelés irányító posztjára. Nem rendelkeztek a kollégiumi nevelés tapasztalataival, ..." /106/

A fentiek következményét, Széchy Éva, a kollégiumi nevelés egyik kiemelkedő alakja, fogalmazta meg: "Az 50-es évek első felében tért nyert szektás és voluntarista "baloldaliaskodó" felfogások azonban sajnálatosan akadályozták a magyar nevelésben oly gazdag és sok eredményt hozó kollégiumi pedagógiai tapasztalatok gyümölcsöztetését, ... a bentlakásos intézményeket lényegében nevelő jellegük elsorvasztásával pusztán diákszállásokká, lakást és szociális ellátást biztosító diákotthonokká léptették vissza." /107/

3. A felsőoktatási kollégiumok fejlődése 1956-1975
között

Széchy Éva 1970-ben megjelent tanulmányában olyan megállapításokat tesz, amely e fejezet kiinduló pontja lehet. Többek között azért is az Ő gondolataival kezdjük e fejezetünket, mert a felsőoktatási kollégiumok fejlődése érdekében jelentős tevékenységet fejtett ki. Így ír: " Az 50-es évek derekán megindult e hibás szemlélet és gyakorlat kiigazítása. Az ifjúsági mozgalom és az oktatási kormányzati szervek megtették az első lépéseket a diákotthoni pedagógiai munkában a kollégiumi nevelés progresszív hagyományainak felelevenítésére / a Dolgozó Ifjúság Szövetségének Központi Vezetősége 1956. májusi ülésén állást foglalt ebben a kérdésben s az Oktatásügyi Minisztériummal bizottságot küldött ki az új kollégiumi nevelési rendszer kiépítésének előkészítésére/. A Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottsága a NÉKOSZ munkájában keletkezett egyes hibák jogos elvi kritikájának fenntartása mellett határozatában elkötelezte magát a népi kollégiumi nevelés marxista-leninista alapokon történő korszerű továbbfejlesztése mellett." /108/ Ennek szellemében adták ki 1956. szeptember 15-én a Felsőoktatási Kollégiumok Szervezeti és Működési Szabályza-

tát, melyre korábbi fejezetünkben már részletesen kitértünk. /Oktatásügyi Közlöny IV. évf. 19. szám 1956. szeptember 15., 266. old./. Ezen szervezeti szabályzat volt érvényben egészen 1962-ig. A felsőoktatási intézmények kollégiumainak nevelőmunkájában az egészséges fejlődés folyamatát, rövid időre megakadályozta az 1956-os ellenforradalom. A Magyar Szocialista Munkáspárt, "...1956 után megindította az ellentámadást az ellenforradalom térhódítása ellen a kulturális életben is, s az 1957-es országos értekezleten kiadta a jelszót: "erősíteni a párt hadállásait tudományos és kulturális életünkben is, fokozni a marxista-leninista tanítások tisztaságáért folytatott harcot, amely a párt minden tagjának kötelessége. " ...a szocialista rend szervezeti keretei és politikai normái viszonylag rövid idő alatt helyreálltak, s a legdurvább polgári jelenségek kiszorultak a kulturális életből." /109/ - írta tanulmányában Köpeczi Béla.

A Magyar Szocialista Munkáspárt iránymutatása alapján az egyetemeken, a főiskolákon és a hozzájuk tartozó diákotthonokban, kollégiumokban megindult az egészséges konszolidálódási folyamat. A felsőoktatási intézmények pártszervezetei az állami vezetéssel együttműködve hozzáláttak a kollégiumokban és diákotthonokban - erejükhez mérten - az egészséges fejlődés beindításához. Ennek

bizonyítására, gyakorlati példaként említjük a Szegedi Orvostudományi Egyetem Apáthy Diákotthonát, mely 1957. szeptember 1-től "KISZ-Kollégiummá" alakult. /110/ Az egyetem párt-, KISZ- és állami vezetése célul tűzte ki, hogy a korábbi diákotthonhoz viszonyítva megváltoztatja a légkört, a munka intenzitását, "másképpen kell nevelni". Az egyetem vezetői minden segítséget megadtak a KISZ-kollégium szakmai- és politikai tevékenységéhez. Az ellenforradalom után egy ideig még nagy volt az egyetemi hallgatók fejében a zűrzavar, de 128 fiatal egészséges, forradalmi lendülettel látott munkához. Kezdeményezésük nemcsak a Szegedi Orvostudományi Egyetemen, hanem az egész országban is élenjáró volt. Birálattal illették a korábbi diákotthoni igazgatókat és pedagógusokat. Leszögezték, hogy tőlük nagyobb hivatásszeretetet várnak és több odaadást, azt, hogy munkájuk során ne váljanak hivatalnokokká. Munkaidejüket úgy alakítsák ki, hogy legyen alkalmuk és idejük, rendszeresen találkozni a hallgatókkal, hogy Őket közelebbről megismerjék és problémáik megoldásában segítségükre legyenek.

A kollégium hallgatói az egyetem KISZ-szervezetének segítségével demokratikusan, önkormányzati vezetőséget választottak. Ennek tagjai csak szakmailag és politikailag élenjáró hallgatók lehettek. Támaszkodtak a NÉKOSZ haladó hagyományaira, viszont hangsúlyozták, hogy a középisko-

lás módszereket mellőzni kívánják, mivel ezek ellenkezést váltanak ki a hallgatókból, és helyes irányú öntevékenységüket, önkormányzatukat elnyomhatják.

A kollégiumot 8 alapközösségre osztották, és az egész kollégium élén egy 11 tagú önkormányzati vezetőség állt. Mind az alapközösségeknek, mind a kollégium vezetésének féléves munkaterve és programterve volt. E munkatervek megszabták a kollégiumi közösségek és az egyének politikai, szakmai feladatát. Fontosnak tartották, hogy mindenki megtalálja saját kezdeményező szerepét. Ugyanakkor a tanulásban és a mozgalmi életben példamutató fegyelmet követeltek.

A tanulmányi munkát következetesen ellenőrizték, ebben kissé szigorúak voltak, így történt, hogy az első tanévben 8 hallgatót eltanácsoltak a kollégiumból, további 5 hallgatónál pedig figyelembe vették az adott körülményeiket és fél évre meghosszabbították a kollégiumi tagságukat. Az önkormányzat kissé szigorú volt, de ezt a kezdeti időszak megkövetelte. A jó szakmai felkészültség mellett állandóan fejleszteni kellett a hallgatóknak a politikai ismereteiket is. Ehhez biztosították programjukban a politikai témájú előadásokat, csoportfoglalkozásaikon arra nevelték a hallgatókat, hogy figyelmükkel kísérjék a politikai és a gazdasági élet eseményeit. "Természetesen nem várhatjuk el minden hallgatóunktól, hogy kommunista

elvet valljon, de azt joggal elvárjuk minden egyes hallgatótól, hogy a munkás-paraszt kormányhoz, a proletárdiktatúrához, a Magyar Népköztársasághoz és annak alkotmányához hű legyen. Aki ennek nem felel meg, annak közöttünk helye nincs!" /111/

Célkitűzéseik között szerepelt továbbá az, hogy a munkás- és parasztszármazású hallgatókban felkeltsék a tudás vágyát, "... azt szeretnénk, ha a kollégiumból kikerülő hallgatók hosszú évek munkája után bekapcsolódnának az egyetemi oktatásba, s ezzel egy nagyon égető kérdést segítenénk a megoldás felé, nevezetesen egyetemi oktatóink politikai és szociális összetételének jelentős megjavítását." /112/

A Szegedi Orvostudományi Egyetem kollégiumának példája alapján is láthatjuk, hogy megindult egy új típusú szocialista kollégiumi nevelési rendszer kiépítése a felsőoktatási bentlakásos diákintézmények területén. A kibontakozó mozgalom a korábbi haladó pedagógiai örökségek talajáról indult, illetve azokat korszerűen továbbfejlesztette. Ebben a tevékenységben és folyamatban nagy segítséget és lendületet adott az MSZMP Központi Bizottsága által kiadott, művelődéspolitikai irányelvek. A felszabadulás után először 1958. július 23-án került sor arra, hogy a párt kidolgozta a szocialista művelődéspolitikai alapjait. Ez az irányelv többek között értékelte a

felszabadulás utáni időszak jelentősebb kultúrális eredményeit, ugyanakkor szembenézett a hibákkal is, és meghatározta a fejlődés útját, a jövő feladatait. Ezekre támaszkodva mindenekelőtt a világnézeti nevelés fontosságára, a marxista ideológia eredményesebb terjesztésére hívta fel a figyelmet. Állástfoglalt a fejlődés legfőbb elvi-ideológiai kérdéseiben, ugyanakkor hangsúlyozást nyert az is, hogy a kultúrális forradalomban a pártnak támaszkodni kell a tömegek aktív részvételére. Ebben a tevékenységben az Irányelvek megszabták a párt- és az állami irányítás feladatait is, de ugyanakkor a pártnak is feladataul tűzte ki az ellenőrzést és az irányítást az állami szervek munkája felett. Számunkra feltétlen fontos az Irányelvek következő gondolata: "A szocialista szellemű nevelés szempontjából nagy jelentősége van annak is, hogy a diákotthonok életét tartalmasabbá, kulturáltabbá, vonzóbbá tegyük. Ezért a diákotthonokat az értékes pedagógiai hagyományok felhasználása, valamint a tárgyi feltételek fokozatos megteremtése útján kollégiumokká kell fejleszteni. Egyetemi és főiskolai ifjúságunk nevelését csak megfelelően képzett, marxista világnézetű, politikailag szilárd oktatói kar tudja megoldani. Éppen ezért elvárjuk, hogy fokozottan törekedjenek a marxizmus-leninizmus világnézetének megismerésére és elsajátítására. E nél-

kül képtelenek lesznek a gondjaikra bizott ifjúságot szocialista szellemben oktatni és nevelni;" /113/

A Művelődésügyi Minisztérium és a KISZ Központi Bizottsága a párt útmutatásait realizálva 1959. januárjában a diákotthonoknak egy kiadványt küldött "Irányelvek a felsőoktatási intézmények diákotthonainak kollégiumokká szervezésére" címmel. /114/ Az Irányelvek az 1956-ban kiadott kollégiumok Szervezeti és Működési Szabályzatát követte, de törekvéseiben már a további fejlődés felé mutatott. Így a KISZ demokratizmusát javasolja megvalósítani a kollégiumi közösségekben, és ajánlja a diákbizottságok, mint önkormányzati szervek létrehozását, melyeket a kollégiumi közgyűlés választ. A közösségi nevelést 10-15 főből álló alapközösségekre tervezi. A kollégiumok élére megfelelő pedagógiai tapasztalattal rendelkező párt-hü igazgatót kell állítani, akit pályázat útján a rektor nevez ki az MSZMP-vel és a KISZ Bizottsággal egyetértésben. Az igazgató munkáját az ifjúsági önkormányzat szerveivel, a diákbizottsággal szoros együttműködésben végzi.

Az Irányelvek jelentőségét tekintve elmondhatjuk, hogy a felszabadulást követő időszak első legértékesebb, a fejlődés irányát legjobban meghatározó dokumentum, amely a felsőoktatási kollégiumok életét érintette. A jelentőségét tá-

masztja alá az is, hogy megjelenését követően a kollégiumi életet igen jól ismerő kiváló szakemberek tollából tanulmányok jelentek meg. Ők támogatták és világosan megmagyarázták a helyes értelmezését. Célunk az, hogy szakmai- politikai tekintetben azt a két legértékesebb tanulmányt emeljük ki, amelyek az irányelvek népszerűsítésében, félreérthetetlen értelmezésében döntőek voltak.

Lukács Jenő tanulmánya 1959. januárjában jelent meg: "A diákotthonok kollégiummá alakításának kérdései az orvostudományi egyetemeken" címmel./115/ Örömmel üdvözölte az Irányelveket, és megjelenését évek óta várt szükségszerű lépésnek tekintette, olyan tényezőnek, amely elősegíti a diákotthonokat kollégiumokká, az ifjúság öntevékenységét formáló, nevelőintézményekké alakulását. Az egészséges és jó kollégiumi élet megindítása és annak továbbfejlesztése az egyetemi oktató- nevelőmunka egyik döntő feladata. A kollégiumi élet, az egyetem oktató- nevelő munkájának szerves része, bázis az egyetemi munka jobbra tétele érdekében, melynek szükségességét és fontosságát mind szélesebb körben ismerték fel. Azonban a felismerésen túl több tényleges segítség van szükség oktatók, gazdasági szakemberek és hallgatók részéről egyaránt. A kollégium felé vezető út egyik legjelentősebb lépése a jól értelmezett diákönkormányzat létrehozása és tevékenysége, mely szerepet vállal és végez a kollégium éves prog-

ramjának összeállításában. Továbbá részt vállalnak a hallgatók tanulmányi munkájának segítésében, emberi és politikai nevelésében, a szórakozásában, illetve a művelődésében.

Fontos, hogy az egyetemi KISZ Szervezetek váljanak a kollégiumi önkormányzat munkájának irányítóivá. "A politikailag aktív, sokrétű és tartalmas munkaprogrammal rendelkező KISZ jól tudja irányítani a kollégiumot és sok segítséget is kaphat attól." /116/ Vagyis a KISZ szervezet és a kollégium vezetői között hangsúlyozottá válik az elvtársi együttműködés, mely mindkét oldalra kölcsönösen kihat. A kollégium tehát az egyetemnek és az egyetemi KISZ Szervezetnek egyik speciális területe, ez utóbbinak szerves része is, de egyik sem veheti át a másik szerepét "Erre a kérdésre az egyetemi KISZ-vezetőknek feltétlen ügyelniük kell, nehogy a NÉKOSZ régi hibái megismétlődjenek." /117/

Jelentős a kollégiumon kívüli kapcsolatok megteremtése, a társadalommal, az élettel. E tekintetben a fizikai társadalmi munkán túlmenően az orvosegyetemeknél adva van még aktív részvételi lehetőségként, például az egészségügyi felvilágosítás, a megelőzés, a közegészségügyi és egészségügyi szervezési feladatok, a vöröskeresztes munka, stb.

Kiemelt egyetemi feladat, hogy az oktatók rendszeresen látogassák a kollégiumot, ez közvetlenebb légkört eredményez, "... aminek hatása érződik az egyetemi oktatásban is és a kollégiumokban is." /118/ A látogatók tartalmasabbá tétele érdekében az oktatók tartsanak a kollégiumban előadásokat, vezessenek vitákat, szakmai- és politikai jellegű témákból konzultációkat, stb. A kollégium feladatai között a legjelentősebb a tanulmányi munka biztosítása és sokrétű segítése. Fontos a nyelvtanulás, a szakfolyóiratok, könyvtárak és a nyugodt egyéni tanulás biztosítása, de emellett egyes szakmai- politikai kérdésekkel kapcsolatban ankétokat, vitaesteket is kell szervezni, "...ahol az oktatók segítségével a tanult anyagot a marxizmus-leninizmus szellemében ideológiai, világnézeti szempontból is elemzik. A tananyag ilyen módon való értékelése segítheti az oktatás fejlődését, emeli a hallgatók szakmai-politikai felkészültségének színvonalát, növeli kritikai érzésüket." /119/

Nádasdi József tanulmánya 1959. februárjában jelent meg "Az új típusú egyetemi kollégiumok: a KISZ nevelőmunkájának fontos bázisai" címmel. /120/ Bevezetőjében méltatja, hogy az Irányelvek elkészítésében a Művelődésügyi Minisztérium és a KISZ Központi Bizottsága demokratikusan járt el. Volt idő a gondos előkészítő munkához, a mérlegeléshez. Az új típusú kollégium eltér a korábbiak-

tól /Eötvös-kollégium, NÉKOSZ/, de ugyanakkor a régebbi kollégiumok pozitív és hasznosítható tapasztalatait az adott viszonyok között, a szocialista nevelés követelményének érdekében gyümölcsöztetni kívánják. Megjegyzi, hogy nem törekednek a régi típusok valamiféle "...történeti-tlen visszaállítására, pusztá újjáélesztésére." /121/ Az új típusú kollégiumi forma kialakítása jelentős egyetem-politikai és ifjúságpolitikai lépést jelent, amely a kollégiumtól, és az egyetemtől is felelősségteljes munkát követel. "E kollégiumoknak igen nagy szerepet szánunk abban, hogy az egyetemekről szilárd kommunista meggyőződésű, a párt politikájáért, a marxista-leninista eszmék győzelméért szenvedélyesen harcoló fiatal értelmiségiek nevelődjenek ki." /122/

Az Irányelvek önkormányzati koncepciója hasonlít a NÉKOSZ-éhoz, de különbözik is attól, mivel a történelem és a fejlődés kiszűrte az avantgard jellegű hibákat. Ezeknek a hibáknak a kiszűrése 1959-ben már lehetséges volt, mert a tisztult politikai légkörben az emberek nyíltan és őszintén beszélhettek, vitázhattak egymással. Ma már kevésbé jelent problémát a kollégiumok állami és ifjúsági vezetésének együttműködése, de abban az időszakban még nagyon is aktuális volt, és élénken foglalkoztatta az illetékeseket. Az Irányelvek leszögezik, hogy a kollégiumot megfelelő pedagógiai szakértelemmel és tapintattal

kell irányítani, hogy a kollégistákat értelmi és érzelmi tekintetben maradandó nevelőhatások érhék. Az igazgatók és a pedagógusok szakmai felkészültsége, párosuljon politikai képzettséggel és rendelkezzenek mozgalmi tapasztalattal. Az igazgató a kollégium egyszemélyi felelős vezetője. Éppen abban rejlik az itt folyó nevelés sajátossága, hogy az egyszemélyi állami és pedagógiai vezetés elvét a gyakorlatban össze kell egyeztetni a marxista módon értelmezett ifjúsági önkormányzat elvével és gyakorlatával. Tág teret kell adni az ifjúság helyes kezdeményezéseinek kibontakoztatására. Ez a pedagógusok részéről nagy hivatásszeretetet igényel. A kollégium vezetésében és munkájában az állami és ifjúsági vezetés összhangja tehát lényeges és döntő. Az e területen előforduló hibák, káros jelenségek ellen harcolni kell, mert ezek zsákutcába vihetik és kompromittálhatják az új típusú kollégiumok kialakításának ügyét. "Az igazgató és a diákbizottság kapcsolatát jellemezze az elvtársi együttműködés, a kölcsönös segítőkészség, a kommunista munkakapcsolat. Csakis így lehet megteremteni a harmonikus nevelőmunkát a kollégiumokban." /123/

Az önkormányzat és a kollégium új arculatának kialakításához az Irányelvek nem tartalmaznak kész megoldásokat és recepteket. Nagy jelentőségűek a helyi kezde-

ményezések, melyek biztosíthatják a leendő kollégiumok sajátos arculatának kialakulását. Ugyanakkor a helyi sajátosságok mellett nem lehet figyelmen kívül hagyni az Irányelvek leglényegesebb szempontjait sem. A kollégium-má válást nem lehet máról-holnapra megoldani, hanem csak fokozatosan, a megfelelő feltételek létrehozásával párhuzamosan.

Ilyen előzmények után, az alapos előkészítő munka során elkészült, és 1962. január 1-én életbe lépett a művelődésügyi miniszter 102/1962./M.K.1./M.M./ számú utasítása "A felsőoktatási intézmények kollégiumainak szervezeti és működési szabályzata." /124/ Nem célunk a teljes szabályzat ismertetése és értékelése, csupán egy-két általunk lényegesnek tartott gondolatot emelünk ki. Összességében elmondhatjuk, hogy ez a szabályzat a korábbiakhoz viszonyítva sokkal demokratikusabb, megfogalmazása pontos és érthető. Leszögezi, hogy a rendelkezések egyes pontjait a közösség fejlettsége, öntevékenysége mértékének megfelelően kell alkalmazni, s a fejlettségi fokot az intézmény vezetője a KISZ-Bizottsággal egyetértésben állapítja meg. A szabályzat kimondja, hogy "A kollégium a felsőoktatási intézmény szerves része, annak nevelési és szociális intézménye, a Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség tevékenységének fontos bázisa." Ez a megfogalmazás a korábbi Szabályzatokhoz viszonyítva új szel-

lemű.

A kollégium vezetésével, felügyeletével és belső szervezetével foglalkozik a Szabályzat, amely tartalmában teljesen új, együttesen érvényesül az állami vezetés és az ifjúsági önkormányzat, e két szerv egymással egyetértésben szorosan együttműködik. A kollégiumi ifjúsági önkormányzat operatív, irányító, végrehajtó szerve a diákbizottság; tagjait és titkárát egy tanulmányi évre a kollégiumi közgyűlés választja, funkciójában pedig az intézmény KISZ-Bizottsága erősíti meg. A Szabályzat előírja a kollégiumi alapközösségekre való tagozódást, és mind ezektől, mind a diákbizottságtól megköveteli munkaterv készítését. Fegyelmezett tanulmányi és mozgalmi munkát vár minden kollégistától, és ennek érdekében előírja, hogy alapközösségi szinten félévenként egyszer meg kell vitatni a csoport tagjainak munkáját. Érinti a tanulmányi fegyelmet, és leszögezi, hogy saját hibájából félévet ismétlő hallgató kollégiumba nem vehető fel.

Röviddel a Szabályzat megjelenése után, 1962. októberében ülésezett az I. Országos Felsőoktatási Kollégiumi Konferencia Budapesten. Ezen a tanácskozáson részt vettek a kollégiumok, diákotthonok igazgatói és a diákbizottsági titkárok. A tanácskozásról sikerült megtalálnunk egy ügyiratot, melyet a Művelődésügyi Minisztérium adott ki. /125/

Az ügyirat tartalmazza a Konferencia leglényese-

gesebb megállapításait, mindenekelőtt azt, hogy gyorsítani kell a diákotthonok kollégiummá válásának folyamatát. A már működő kollégiumok elé azt a követelményt állítják, hogy emeljék munkájuk színvonalát. Ennek érdekében igazgatók és nevelőtanárok beállítással meg kell teremteni a személyi feltételeket, de egyben biztosítani kell a tárgyi feltételeket is. Az igazgatók és a nevelőtanárok kiválasztásánál fontos feltételnek kell tekinteni a megfelelő politikai, pedagógiai és szakmai felkészültséget, rátermettséget, továbbá perspektivikus terv alapján gondoskodni kell a továbbképzésükről.

Az új kollégiumi épületek tervezésénél a gazdasági és egészségügyi szempontok mellett figyelembe kell venni a tanulási és nevelési funkcióból adódó követelményeket is. Az egyetemek KISZ-Szervezetei a kollégiumot tekintsék a KISZ-munka bázisának. Segítsék az önkormányzat egyre magasabb szintű kialakulását, és zavartalan működését, biztosítsák a Diákbizottságok jó munkájának személyi feltételeit. Ne sajnáljanak mozgalmi tapasztalattal rendelkező fiatalokat e területre küldeni. A diákbizottsági tagokat és alapközösségi vezetőket az intézmény KISZ-Szervezete hívja meg vezetőképző tanfolyamaira.

Ugyanakkor a KISZ KB Egyetemi és Főiskolai Osztálya a nyári vezetőképző tanfolyamaira meg kell hívja a KISZ Bizottságok, Végrehajtó Bizottságok kollégiumi-diákotthoni felelőseit is.

Az ügyiratban felhívják a figyelmet arra, hogy az egyetemi tanszékek oktatóinak tevékenysége egyre inkább terjedjen ki a kollégiumi munka segítésére és hozzanak létre patronáló rendszert e célból. Egyetemeken és főiskolákon ezen kívül, alakítsanak ki Kollégiumi Tanácsot. A kollégiumok igazgatóit ösztönözni kell, hogy intenzíven foglalkozzanak a kollégiumi nevelésre vonatkozó kérdések tanulmányozásával, a hagyományok feldolgozásával, cikkek és tanulmányok írásával. El kell kezdeni a 18-24 évesek pedagógiájának kidolgozását. Nemcsak a gyenge tanulókkal kell foglalkozni a kollégiumban, hanem fokozottabb figyelmet kell szentelni a tehetséges hallgatók képességeinek kibontakoztatására.

Fejlesztteni és rendszeressé kell tenni a kollégiumok tapasztalatcseréjének különböző formáit: írásos dokumentumok egymásközti cseréjét, szakfolyóiratokban és egyetemi újságokban tanulmányok, cikkek és közérdeklődésre számottartó anyagok megírását és megjelentetését, stb.

A Konferencia hatására a szakminisztériumok és a KISZ Központi Bizottsága létrehozta az ország valamennyi felsőoktatási intézménytipusa kollégiumainak állami és KISZ vezetését képviselő tanácsadó testületét: a Felsőoktatási Intézmények Kollégiumi Tanácsát. Rőgzítésre került a Tanács szervezeti felépítése és célkitűzése. A Tanács javaslataival és véleményével segítette az egységes

irányítást és ellenőrzést, összegyűjtötte a kollégiumi munka problémáit, a jó tapasztalatokat, módszereket terjesztette, kidolgozta az aktuális kérdések megoldását, el- látta a minisztériumok és a KISZ KB megbízásából a meghatározott ellenőrzési és szervezési feladatokat.

A Tanács társelnöki funkcióját a művelődésügyi miniszter- helyettes és a KISZ KB titkára látta el.

Közel négy év elteltével 1966. évben Budapesten megrendezték az egyetemi és főiskolai kollégiumok vezetőinek II. Országos Tanácskozását, melynek anyagáról ki- adtak egy rövid összefoglalót. /126/ Már a címében is ki- fejezésre jut az, hogy kollégiumi vezetőnek tekintették az ifjúsági választott önkormányzati vezetőket is, nem- csak a kollégiumi igazgatókat.

A tanácskozáson mintegy kétszázan vettek részt. Plenáris előadásokon és intézménytípus szerinti szekció- ülések kereteiben folyt a tanácskozás, őszinte demokra- tikus légkörben, mely lehetővé tette a hibák kritikus ér- tékelését. A referátumot az Országos Kollégiumi Tanács terjesztette elő, s ezt már előzőleg 92 felsőoktatási in- tézmény és a megyei KISZ-Bizottságok képviselői, közel öt- százan megvitatták. /127/ Jónak ítélték meg a kollégiumi vezetés demokratizmusának fejlődését. A minisztériumok és a KISZ KB bejelentette, hogy a felsőoktatási intézmé- nyek helyileg is készíthetnek majd Szervezeti és Működési

Szabályzatot. A referátum adatai szerint Magyarországon 92 felsőoktatási intézmény működött, melyhez 146 diákotthon, ill. kollégium tartozott. A vidéki felsőoktatási intézményeknél a kollégiumokban elhelyezést nyert hallgatók aránya 65 %, Budapesten pedig 35 %. A második ötéves terv időszakában több mint 300 millió forintot fordítottak felsőoktatási kollégiumok létesítésére, s ezzel a bentlakó hallgatók létszáma 23.238 főre emelkedett. Ennek ellenére még 7.500 egyetemi hallgató kollégiumi elhelyezésére lett volna szükség, akik albérletben laktak, vagy bejárók. Például, Budapesten az elhelyezési problémák nehezítették a fizikai dolgozók gyermekeinek egyetemi továbbtanulását, mivel csak kevesen tudták vállalni közülük a magas albérleti díjakat. A nem megfelelő kollégiumi környezet viszont elsősorban a hallgatók tanulmányi eredményére gyakorolnak kedvezőtlen befolyást. Eredményesnek bizonyult az előző konferenciának az a célkitűzése, hogy a diákotthonokat fokozatosan kollégiumokká kell fejleszteni, mert időközben 55 diákotthon nyerte el a kollégiumi címet.

Bírálattal illeték, hogy az I. Országos Felsőoktatási Kollégiumi Tanácskozás egyes célkitűzéseit egyáltalán nem, vagy csak részben valósították meg. Ezek közül megemlítjük, hogy a kollégiumi pedagógusok és ifjúsági vezetők szervezett továbbképzését nem sikerült megoldani. Hiba volt továbbá, hogy hiányzott a KISZ és a kollé-

giumi csoportok közti összhang és együttműködés, s nem sikerült megvalósítani az egyetemeken és a főiskolákon a Kollégiumi Tanácsok program szerinti működését sem. Az egyetemi oktatók kollégiumi munkát segítő tevékenységét szorgalmazni kell, éppúgy a kollégiummal kapcsolatos tanulmányok, cikkek írását és publikálását is. Nem sikerült kidolgozni, hogy mi legyen a kollégiumi cím elnyerése után a fejlődés lehetősége. Ez gátlólag hatott, mert a diákokthoz csak addig dolgoztak aktívan, amíg nem lettek kollégiumok, azután nem fejlődtek, sőt egyes esetekben visszafejlődés tapasztalható. /128/

A kollégium sajátosságából adódóan rendkívüli jelentősége van a fizikai dolgozók gyermekeivel való fokozott törődésnek és foglalkozásnak, különösen a hallgatók első egyetemi évében.

A kollégiumokban lakó egyes évfolyamok hallgatóival szemben támasztott követelményeket ki kell dolgozni. Módosítani kell az 1962-ben kiadott Kollégiumi Működési Szabályzatot, ezen belül hangsúlyozottan figyelmet kell fordítani a kollégiumi vezetési elvek kidolgozására és javítására. Ezzel összefüggésben a kollégiumok pedagógiai vezetésének személyi feltételeit is szükséges biztosítani. Felvetődött a Kollégiumi Tanács funkciójának megváltoztatása, illetve továbbfejlesztése.

A KISZ KB Intéző Bizottsága 1966. szeptember 5-én határozatot fogadott el a felsőoktatási intézmények kollé-

giumi nevelőmunkájának továbbfejlesztéséről. /129/ A határozat elfogadta a II. Országos Felsőoktatási Kollégiumi Tanácskozás fő referátumát és kijelölte a további fejlődés útját. Fontos, hogy a kollégiumok adjanak meg minden segítséget a fizikai munkát végző szülők gyermekeinek egyetemi, főiskolai tanulmányaihoz, képességük, tehetségük kibontakoztatásához.

A határozat megszabja a diákokotthon és a kollégiumi szint kritériumait. A kollégiumok továbbfejlődésének lehetőségét pedig a szocialista kollégiummá alakulás irányába jelöli meg. A KISZ Központi Bizottsága, a Művelődésügyi Minisztérium és a szakminisztériumok nemcsak adományozhatják, hanem vissza is vonhatják a kollégiumi címet.

A felsőoktatási intézmények KISZ Szervezeteinek fontos feladata van a kollégiumi munkában, ezért a Végrehajtó Bizottságoknak javasolja, hogy évente legalább egyszer tárgyalják meg a kollégiumi munkát. Nyujtsanak segítséget az önkormányzatok tevékenységéhez, irányítsák és ellenőrizzék munkájukat. A kollégiumi önkormányzatokat pedig a KISZ tevékenységében bevált titkos szavazás útján kell megválasztani. Legyen az önkormányzat titkára KISZ-Bizottsági tag, ha nem választott, akkor meghívás alapján vegyen részt a KISZ VB üléseken. A választott önkormányzat munkájáról félévenként köteles beszámolni a kollégiumi közgyűlésen.

A budapesti és megyei KISZ-Bizottságok mellett működő Felsőoktatási Kollégiumi Tanácsokat célszerű megszüntetni, és helyettük a feladatot a Megyei Egyetemi Tanácsok lássák el.

A határozat a továbbiakban kimondja, hogy a KISZ Központi Bizottsága, a Művelődésügyi Minisztérium és a Szakminisztériumok három évenként megrendezik a felsőoktatási kollégiumok vezetőinek országos tanácskozásait, amelyek feladata: értékelni a kollégiumi nevelőmunka eredményeit, helyzetét, és meghatározni a kollégiumi mozgalom előtt álló legfontosabb feladatokat.

Befejezésként a kollégiumi munkát előbbrevivő javaslatokat és feladatokat összegzi a határozat. A jövőben a Felsőoktatási Kollégiumi Tanács feladatát az Országos Egyetemi és Főiskolai Tanács látja el. Ennek feladata, hogy irányítsa és koordinálja a kollégiumi neveléssel összefüggő feladatok végrehajtását. Ehhez tájékoztatót jelentet meg a kollégiumi neveléssel foglalkozó külföldi és hazai szakirodalmakról. Megrendezi a kollégiumi vezetők intézmény típusonkénti tanácskozásait, továbbképzését. A kollégiumi neveléssel kapcsolatos kérdésekről tudományos ülésszakokat és országos pályázatokat rendez.

1966. október 15-én "A művelődésügyi miniszter 168/1966./M.K.20./MM számú utasítása a felsőoktatási intézmények kollégiumainak általános szabályzatáról," hatály-

balépett. /130/ Az új szabályzat a korábbi módosította és továbbfejlesztette. Új vonás, hogy az általános szabályzat alapján kell helyi viszonylatban az intézmény kollégiumainak a szervezeti és működési szabályzatot elkészíteni. Természetesen a felsőoktatási intézmény szervezeti és működési szabályzatával összhangban, figyelembe véve az egyes kollégiumok sajátosságait. Részletesebb megfogalmazást találunk a kollégiumi igazgatók és a kollégiumi nevelők általános feladatait illetően. Végso formában megfogalmazódnak a diákoththon, a kollégium és a szocialista kollégium kritériumai. Széchy Éva elismeréssel nyilatkozik erről a szabályzatról: "Módosítási javaslataink között az egyik új elem, hogy markánsabban és pontosabban igyekeztünk megfogalmazni új típusú szocialista kollégiumi mozgalmunk jellegzetességeit, alapvető rendeltetését, célját és követelményeit. " /131/

A III. Országos Felsőoktatási Kollégiumi Konferencia 1968-ban ült össze Gödöllőn. A rendszerező számbevetel igényével az immár közel egy évtizedes szocialista kollégiumi mozgalom eredményei és hiányosságai kerültek itt mélyebb elemzésre. A Konferencia kezdeményezte területi felsőoktatási kollégiumi munkaközösségek létrehozását. Megrendezték a régi kollégisták és az újak találkozását ezen a tanácskozáson. Lelkes taps fogadta Mód Pétert, Erdei Ferencet, Köpeczi Bélát, Szabó Kálmánt,

Molnár Jánost, Horváth Terézt és másokat. A velük való beszélgetéseken mód nyílt arra, hogy a kollégiumi mozgalom forradalmi örökségébe betekintést nyerjenek a konferencia tagjai, akiknek az volt a véleményük, hogy a volt haladó gondolkodású kollégistákat nagyon szeretnék megnyerni a mai kollégiumi nevelőmunka támogatására.

A kollégiumi igazgatók és ifjúsági vezetők korábbi tanácskozásai lényegében megoldották a felsőoktatási kollégiumok életét és tartalmi munkáját befolyásoló szervezeti kérdéseket, a továbbhaladáshoz kellő alapot biztosítottak. Ezen a konferencián az eszmei, politikai, erkölcsi nevelőmunka mellett előtérbe került a szakmai tanulás, az önképzés, az általános művelés és a kultúrált szórakozás problematikája is. /132/

A konferencián Polinszky Károly beszédében hangsúlyozta, hogy a magyar nevelésügynek, s benne a felsőoktatásnak gazdag hagyományai vannak, a kollégiumi nevelés terén. A közel egyévtizedes kollégiumi munka összegzéseként elmondta, hogy a kollégiumi rendszer hazánk igen jelentős, szociális áldozatvállalása az arra érdemes és rászoruló ifjúság gondtalanabb tanulásához. Mig az 1957/58. tanévben tizenkétezer egyetemi hallgató lakott diákokotthonban, egy évtized múlva e létszám már 25 ezerre emelkedett. Ez a kiterjedt és államilag jelentős áldozattal fenntartott kollégiumi rendszer világviszonylatban is a legfejlettebbek közé tartozik. Mig azonban az anyagi feltételek

rohamosan javultak, addig a falakon belüli pedagógiai és társadalmi tevékenységre ezt nem mondhatjuk el. A kollégiumi címet már megszerzett intézményekben is sok kívánnivaló van a munkában. Ebben hibásak a művelődésügy irányítói is, akik nem adtak elég segítséget a diákotthonok munkájához.

A diákönkormányzatról és a pedagógiai irányításról szólva megállapította, hogy az állami pedagógiai irányítás, nevelői vezetés és az ifjúsági önkormányzat nem egymást kizáró ellentétek, hanem az eredményes szocialista neveléshez nélkülözhetetlen dialektikus egység különböző oldalai. Az ifjúsági önkormányzás kivirágoztatásához nem kevesebb pedagógiai segítségre van szükség, hanem ellenkezőleg többre; nem csökkenteni kell a diákotthonokban a szakszerű nevelői segítséget, hanem lényegesen erősíteni. Természetesen a nevelői segítség sohasem lehet a felsőfokú diákotthonokban, kollégiumokban az önkormányzást gátló gyámkodás és kiskorúak internátusaiban használatos felügyelősködés. Feltehetően a több évi szakmai gyakorlattal rendelkező kollégiumi munkát végző pedagógusoknál már ez a pedagógiai hiba meglehetősen szórványosan jelentkezett. Mivel a főhivatású kollégiumi pedagógusok többnyire középiskolából kerültek át, így érthető, hogy a kezdeti időszakban jelentkeztek hibák e nevelőmunkájukban. Polinszky szerint nagyobb mértékben kellene támaszkodni a kollégiumi ifjúság nevelésében, a politikai és

és társadalmi szervekre, a szakma gyakorlati mestereire, írókra, művészekre és közéleti vezetőkre.

A konferencián bebizonyosult, hogy a kollégiumi munka továbbfejlesztésének egyik lényeges tényezője a kollégiumi nevelőmunkához kapcsolódó, távolabbi és közelebbi történeti anyagok, hagyományok tanulmányozása. Beszédében elmondta, hogy "Számunkra különösen sokat mondóak azok a kollégiumi hagyományok, amelyek már a forradalmi szocialista mozgalomhoz kötődnek." /133/ Világosan kell azonban látni, hogy a ma és a holnap kollégiumi mozgalma a múlthoz viszonyítva minőségileg is más jellegű.

Ezen a konferencián Széchy Éva előadásában kitért arra, hogy a kollégiumok fejlődésében vannak elmaradásaink és leküzdendő hibáink is. Főként az a baj, hogy vontatottan halad a kollégiummá fejlesztés folyamata. Pedig a kollégiumnak mint az élet előiskolájának komoly feladata, hogy a hallgatókat a szocialista demokratizmus elsajátítására és gyakorlására nevelje. Nagymértékben a kollégiumi pedagógusoktól függ az, hogy milyen gyorsan és milyen mértékben bontakozik ki nevelői segítségük nyomán a hallgatók szocialista önkormányzó képessége.

Többen kifejtették már, hogy a kollégiumi alapközösségek szervezettsége, működése és tevékenysége területén nagy a zűrzavar, és országos viszonylatban is sok a kívánnivaló, pedig a fiatalok aktivizálásának kétségtelenül ez

az egyik legfontosabb kulcsa. Az alapközösség az a láncszem, amellyel minden diákotthoni fiataalt be lehet kapcsolni a közösség vérkeringésébe, s amelyen keresztül biztosíthatjuk mindennapos formálásukat. Nemkülönben fontos szerepük van a kollégiumi pártaktiváknak. Állandó feladatuk és kötelességük, hogy elemezzék a kollégium eszmei, politikai, erkölcsi helyzetét. Ugyanakkor a kiemelkedő fiatalokat előkészítik a párttagságra, és ajánlják a pártba való felvételre. A haladás irányába nem csupán a bentlakásos nevelés sok évszázados tapasztalatainak felújítása, s mai körülményekre való alkalmazása mutat , "...hanem eszmeiségében, társadalmi töltésében, nevelési karakterében és céljaiban minden eddigi történeti típust meghaladó új típusú szocialista kollégiumokat szeretnénk létrehozni." /134/

Végül, Tóth Gábor megállapította a konferencián, hogy több diákotthonban és kollégiumban nem megfelelő a szervezeti felépítés, és nincs kellőképpen kiépítve a közösség rendszere. Ebből következően nem is szervezték meg a primér közösségeket. Pedig ez súlyos következményekkel jár, s legtöbbször abból ered, hogy hiányzik a vezetésből a pedagógiai tudatosság. Az önkormányzatok jól értelmezett szocialista módon való fejlődésében még eléggé gyermekcipőben járunk, teljes önkormányzattal aligha találkozhatunk. Végleteket is láthattunk e téren; az egyik

esetben az ifjúság nem elég aktív, a másik esetben pedig a felnőtt vezetés rögtön avantgardizmust kiált, s merő jóindulatból minden botlástól meg akarja óvni az ifjúságot. Nem egy helyen úgy is értelmezik az önkormányzatot, hogy az a gyűlések számától függ. Megengedhetetlen álláspont, hogy minden hatalmat adjunk az ifjúságnak, de minden felelősséget az igazgatóra, a felnőtt vezetőre hárítsunk.

Kollégiumainkban általában nyugodt hangnemről, őszinte légkörről számolhatunk be - mondta Tóth Gábor. Csakis ebben a légkörben lehet komoly eredményeket elérni. Fontos az elért eredmények stabilizálása, továbbfejlesztése, de a legfontosabb e tevékenység során, hogy a felsőoktatási kollégiumokon belül mind otthonosabb és családiasabb legyen a légkör, mert a kollégiumnak a helyesen és jól értelmezett családot kell pótolnia. Ha e tekintetben visszafejlődünk, akkor más eredményeinket hiába bizonyítgatjuk, azok lényegesen értéktelenebbek.

A kollégiumi tevékenység kapcsán különösen figyelemkeltőek azok a gondolatok, amelyek az I. éves kollégistákkal való foglalkozást, a nyelvtanulás fontosságát, a tanulmányi munka segítségét, a kollégiumok szakfolyóiratokkal való ellátását szorgalmazzák. /135/

1969. szeptemberében Veszprémben tartották meg a IV. Országos Felsőoktatási Kollégiumok Konferenciáját,

szintén az egyik fő irányító személy Széchy Éva volt. A konferencia befejezése után, az Országos Felsőoktatási Kollégiumi Bizottság segítségével szerkesztett egy írásos anyagot, "A felsőoktatási kollégiumok működése és nevelőmunkája" címmel. /136/ Ebben a kiadványban a konferencia referátumának és vitájának alapján összefoglalót írt, a "Szocialista kollégiumaink nevelőmunkája továbbfejlesztésének új szakasza" címmel. Eredményes tevékenységnek minősítette az eltelt éveket, mivel országos viszonylatban a kollégiumok száma 71-re emelkedett, és ezzel hazánkban a felsőoktatási benntlakásos intézmények 60 %-a, a jó munkájuk alapján kiérdemelték a kollégiumi címet. Továbbá kifejezésre juttatta, hogy a jövőben is égető szükségesség a meglévő diákokthonaink kollégiummá fejlesztésének a meggyorsítása. A konferencia munkáját és jelentőségét méltatva, ezt a kérdést tartotta egyik legfontosabb mondanivalójának. Ezzel párhuzamosan azonos fontosságúnak tartotta mind a diákokthonok, mind a kollégiumok tevékenységében a nevelőmunka színvonalának az emelését, belső demokráciájának, működési és szervezeti módszereinek tökéletesítését, összességében a magasabb és fejlettebb szintre való emelését. A felsőoktatási kollégiumok nevelőmunkáját hazánk legfelsőbb szintű párt- és állami vezetői figyelemmel kísérték, ugyanakkor mind többször aktív részvételükkel segítséget nyújtottak a mindennapi élet során.

A kollégiumokban találkozókat szerveztek az ottlakó hallgatók kisebb és nagyobb létszámú csoportjai részére, ahol értékes eszmecserék alkalmával nevelték az ifjúságot, alakították és erősítették bennük a kommunista világnézetet. Kiemelkedő esemény volt például Kádár János látogatása az Eötvös Kollégiumban, ahol a diákoknak és a kollégium vezetőinek igen hasznos tanácsot adott, "...vegyük komolyan azt az elvet, hogy a közösség kérdéseiben azok döntsenek és viseljék a felelősséget, akiket az érint. A legmesszebbmenő demokratizmust érvényesítsük, de ez a demokratizmus legyen igazi kollektivista, szocialista demokratikus centralizmus, a demokrácia érvényesüljön ne csak a dolgok vitatásában, hanem a közösen elhatározott döntések mindenkire kötelező cselekvő megvalósításában, a társadalmi érdekek következetes érvényesítésében is."/137/

Széchy Éva nemcsak a IV. Országos Kollégiumi Konferencia anyagát gyűjtötte össze és rendszerezte, hanem foglalkozott az I. és II. Országos Felsőoktatási Nevelési Konferenciák tevékenységével, vázolta és értékelte munkájukat, elsősorban a diákotthonok, kollégiumok nevelőmunkájának aspektusából. /138/ A szegedi /1968/ és a debreceni /1969/ konferencia jelentősen segítette a diákotthonok és kollégiumok nevelőmunkáját. Itt is megfogalmazódtak lényegében a kollégiumi nevelés aktuális szakmai szempontjai és módszerei. Elmondhatjuk, hogy a nevelési kon-

ferenciákon a felsőoktatási kollégiumok gyakorlati szakemberei közül csak kevesen vettek részt, így érthető, hogy a nevelést illető vélemények és állásfoglalások egy része a gyakorlatban kevésbé volt alkalmazható. Ennek ellenére e nevelési konferenciák anyagának tanulmányozása hasznos a nevelőmunkában.

A kollégiumi nevelés fejlődésének dinamizmusát a Szervezeti és Működési Szabályzatok változtatásával is lemérhetjük. Ezek megszabták a kollégiumok élet- és munkaritmusát. Jelenleg az 1970. szeptember 2-án a művelődésügyi miniszter 141/1970/M.K.18./MM. számú utasításával megjelent Szervezeti és Működési Szabályzat van érvényben. E Szabályzat pedagógiai szempontból vitathatatlanul felülmúlja a korábbiakat. Letisztult és rendezett kollégiumi munkát tükröz, biztosítja a fejlődés lehetőségeit. A felsőoktatási intézmények 3 hónap határidőt kaptak arra, hogy a hozzájuk tartozó kollégiumok /diákotthonok/ önkormányzati szervei elkészítsék az új Szabályzat tervezetét a demokratizmus figyelembevételével. Az utasításban többek között új rendelkezés, hogy a kollégiumi szintnél magasabb fokot elérő egységeknek a "kiváló kollégium" cím adományozható. Ugyanakkor a Szervezeti és Működési Szabályzat a visszaeső tendenciát mutató kollégiumoknál kilátásba helyezi a kollégiumi cím használatának felfüggesztését. Több fejezet foglalkozik a szocialista demokratizmuson felépü-

pülő önkormányzat szervének- a közgyűlés, a kollégiumi bizottság és az alapközösség - jogaival és kötelességeivel.

A korábbi szabályzatokhoz képest két új momentumra érdemes figyelmet fordítanunk. Az egyik, hogy a párttagok összefogására kollégiumi pártaktivát, a másik, hogy területi felsőoktatási munkaközösségeket kell működtetni. A területi munkaközösségek tevékenységét e szabályzat részletesen taglalja. Sajnos a pártaktivák munkájára vonatkozóan már kevés az útmutatás. A gyakorlati megvalósításban ezért problémák jelentkeztek, s ez a tevékenység még ma is vontatottan bontakozik ki. Pedig a politikai munka szempontjából a pártaktivák működtetése nagyon lényeges kérdés, melynek megoldását feltétlenül biztosítani kellene.

Az V. Országos Felsőoktatási Konferenciát 1972. év végén tartották Pécsen. /139/ A háromnapos vitafórumon mintegy 160 felszólalásban pedagógiai és diákvezetők mondták el véleményüket, vitatkoztak az írásban előterjesztett referátumokról.

A megnyitót tartó Polinszky Károly hangsúlyozta, hogy a felsőoktatás területén - a nevelést tekintve - a kollégiumi nevelőmunkában értük el talán a legjobb eredményeket. Ez azonban korántsem jelentheti azt, hogy e munkát túlértékelve pihenőre térjünk. A tanácskozás időszerűségét az MSZMP Központi Bizottsága 1972. június 14-15-i ülésén ho-

zott határozata adta, amely " Az állami oktatás helyzete és fejlesztésének feladatai"-ról szólt. A határozat többek között hangsúlyozta a szocialista demokrácia fokozottabb megvalósítását, a jogok és kötelességek egységét. A felsőoktatási kollégiumoknak is le kell vonni a megfelelő következtetést annak érdekében, hogy az ifjúságot olyanná tudják nevelni, hogy természetévé váljon az érdeklődés, és éljen benne a felelősség- és a kötelességtudat. Ennek kapcsán jelentős feladat hárul a jövőben a kollégiumi pedagógusokra, ezért az ő munkájukat jobban kell segíteni, ellenőrizni és figyelemmel kísérni. A kollégiumok nevelőinek és ifjúsági vezetőinek a helyi feladatok megoldásában nem látványos, hanem kitartó munkára kell törekedni. Saját feladatuknak kell, hogy érezzék a párthatározat végrehajtását, a kollégiumi nevelőmunka továbbfejlesztését.

Tóth Gábor a konferencián tartott referátumában több olyan témát említett, amelyek a korábbi konferenciákon már elhangzottak, de azok kevésbé nyertek megoldást./140/ Jogosan vetette fel bírálólágg, hogy a kollégiumi gazdasági problémák sok gondot okoznak a nevelőtevékenységben, nem eléggé neveléscentrikus, rugalmatlan. Kritika tárgyává tette a kollégiumi alapközösségek tevékenységét, mert úgy tapasztalta, hogy életük nincs megfelelő tartalommal kitöltve. Nem tartotta kielégítőnek a kollégiumok tanárai-

nak létszámát, mivel egy-egy tanárra 100-120 hallgató jutott és így nehezen oldhatták meg az egyes hallgatókkal való intenzívebb foglalkozást.

A konferencián elhangzott problémákat azért emeltük ki ismételten, mert véleményünk szerint, még ma is megoldatlan feladatot jelentenek.

Értékes módszertani útmutatóra szeretnénk felhívni a figyelmet: " A felsőoktatási intézmények KISZ-szervezetei kollégiumi nevelőmunkájának helyzetéről és a további feladatokról" címmel, amelyet 1974-ben állított össze, Kiss György, Szövényi Zsolt és Váradi Károly. /141/ Az útmutató a kollégiumi pedagógusok és ifjúsági vezetők számára igen értékes, mert segítséget ad a gyakorlati megoldásokhoz, a mindennapi tevékenységhez. Ezen útmutató azért is igen jelentős és nélkülözhetetlen - véleményünk szerint - a pedagógusok számára, mert gyakorlati tapasztalatokkal rendelkező szakemberek állították össze. Nyugodtan nevezhetjük kézikönyvnek, mivel a példaként bemutatott kollégiumi munkatervek, rendezvényprogramok és a különböző szervezeti felépítések nagy segítséget nyújtanak a gyakorlati munkához.

Az útmutatóban a KISZ KB. Intéző Bizottságának 1973. január 4-i határozata is szerepel, mely a KISZ-szervezetek számára a kollégiumi nevelőmunka továbbfejlesztésének feladatait megszabta. Mind az útmutató, mind a határozat az

1970-ben kiadott kollégiumi Szervezeti és Működési Szabályzat, valamint az V. Országos Felsőoktatási Kollégiumi Konferencia állásfoglalásának összhangjában készült.

A fentiekben említettek után arra kívánunk rámutatni, hogy az 1970-es Szervezeti és Működési Szabályzat, valamint az Utmutató, 1973-ban meghozta a kísérletezés kedvét a Szegedi Orvostudományi Egyetem Kollégiumainak. Elkészítettek egy rövid vitaanyagot az általuk elképzelt kiváló kollégiumi cím elnyerésére vonatkozóan, melyben a szakmai szempontoknak megfelelően, kereső szándékkal vázolták a szakkollégiumi tevékenység létrehozásának a lehetőségeit. /142/ A vitaanyag megfogalmazza a szakkollégium-részleg célkitűzéseit a tanulmányi munka segítése irányában és a politikai- társadalmi elkötelezettségben. A fizikai dolgozók gyermekeit ebbe az önképző munkába minél nagyobb számban be kell vonni, és az egyetemi káderutánpótlás szempontjából segíteni kell jövőjük kialakítását. Az ideológiai-politikai tevékenységi formák között szerepel: részvétel a kollégium mindennapi életében, egyes kollégiumi mozgalmi programok megszervezésének vállalása, tudománypolitikai, tudományetikai, természettudomány-filozófiai tárgyú önképzés, s ennek érdekében előadások szervezése, részvétel igényes egyetemi és kollégiumi politikai tevékenységben, stb. Szakmai vonatkozásban valamennyi orvos-, fogorvos-, és gyógyszerészhallgató, mint a szakkollégiumi részleg tagja, valamelyik inté-

zet Tudományos Diákköri munkájában részt kell vennie. Az itt végzett munkájukról beszámolnak többek közt azzal a céllal is, hogy egymás munkáját megismerjék és segítsék, előadói rutint szerezzenek és szakmai látókörük szélesedjék. Az egyetemi TDK-konferenciát megelőző időpontban a kollégiumon belül előzetes konferenciát szerveznek. Tanulmányozzák a magyar és külföldi szakfolyóiratokat és azokból referátumot tartanak. Kerekasztal beszélgetéseken vesznek részt, ahol az elméleti intézeteknél és klinikákon előfordult érdekesebb szakmai eseteket megbeszélik, vagy az újabb tudományos felfedezések kerülnek szóba. Részt kell venniök nyelvtanulásban a szakmai irodalomhoz szükséges nyelvből. A tervezet utolsó részében felsorolást nyernek az egyes követelmények: jeles, vagy jó tanulmányi eredmény, tudományos érdeklődés, TDK-tagság; a kiváló címre pályázó kollégium minden tagja legyen aktív részese és motorja kollégiumon belüli, vagy kívüli politikai akcióknak. A kiváló kollégiumba felvétel csak a II. évfolyamtól lehetséges, és ezen tagság két tanulmányi félévre szól. A szakkollégium tagja lehet kintlakó is. Ugyanakkor a vitaanyag vázolja a juttatások formáit: ingyenes nyelvtanulás, ösztöndíjak, külföldi gyakorlatok elbírálásánál előny biztosítása, úgyszintén az egyetemi állások betöltésénél is. A kiváló kollégium szakkollégiumi munkája előbbreviteléhez anyagi támogatásban részesül.

évfolyam 6. számában megjelent a "Kiváló Kollégium" című adományozása és annak feltételeit szabályozó rendelkezés. Az útmutató megjelenésével a szabályzat helyes értelmezését, az egységes gyakorlat kialakítását és megerősítését kívánták elősegíteni. /143/

1975-ben Nyiregyházán rendezték meg a VI. Országos Felsőoktatási Kollégiumi Konferenciát. /144/ A korábbiakhoz kapcsolódik ez a konferencia anyagában, elképzeléseiben, állásfoglalásában, de a témák fejlettebb szinten kerültek megtárgyalásra. A konferencia résztvevői: állami és ifjúsági vezetők, 29.000 felsőoktatási kollégistát képviseltek. Garamvölgyi Károly oktatásügyi miniszter-helyettes megnyitó beszédében utalt arra, hogy 1976-ban a népi kollégiumi mozgalom megalakulásának 30 éves évfordulóját fogjuk ünnepelni. Az előző konferencia óta a kollégiumi tevékenység sokat fejlődött, a szocialista demokratizmus és a kollégiumi közösségi élet viszonylatában, illetve az alapközösségek szempontjából is; ugyanakkor e tekintetben még sok a tennivaló. Az önkormányzatok egyre magasabb szinten működnek, a pedagógiai vezetés és az ifjúsági önkormányzat képviselői legtöbb helyen jól együttműködve munkálkodnak. Új színfolt az első évekkel való törődés, továbbá eredményesen foglalkoznak a fizikai dolgozók gyermekeivel is. Általában minden kollégista tanulmányi fegyelme öntudatosabbá vált, s tanulmányi eredménye

jobb az egyetemi átlagnál. A felsőoktatási területi munkaközösségek egyre magasabb szinten működnek és törődnek a kollégiumi vezetők továbbképzésével. A kollégiumi neveléssel kapcsolatosan megindult a tudományos jellegű kutatás, azonban e tekintetben még nagy a lemaradás. Fokozottabban fel kell lépni a kollégiumokban a tanulmányi munkájukat hanyagul végző hallgatókkal szemben. Az elmúlt másfél évtizedben több új felsőoktatási intézmény kollégiuma épült fel, az elhelyezési létszám dinamikusan fejlődött. Mivel azonban a felsőoktatási intézményekbe is több hallgatót vettek fel, ezért a kollégiumok az egyetemi és főiskolai hallgatóknak csupán 48 százalékát tudják befogadni. Az V. ötéves tervben újabb kollégiumok építésével igyekeznek enyhíteni a jelenlegi helyzeten.

Első ízben fordult elő, hogy Felsőoktatási Kollégiumi Konferencián külföldi szakemberek is részt vettek, illetve hozzászóltak a plenáris vitákhoz, - szovjetek, csehszlovákok, lengyelek és NDK-beliek- mint a baráti szocialista országok képviselői.

Szilágyi Balázs a KISZ Központi Bizottság nevében felhívta a konferencia résztvevőinek figyelmét az MSZMP XI. Kongresszusi anyagának tanulmányozására és munkájukban való alkalmazásának fontosságára.

Számunkra a pártkongresszus beszámolója, határozata, programnyilatkozata és az ott elhangzott hozzászólások nemcsak elvben, hanem a gyakorlatban is fokozottabb

és magasabb szintű aktivitásra és világnézeti nevelőmunkára kötelezi a felsőoktatási intézmények kollégiumait. Az ideológiai és művelődésügyi feladatok között szerepel, hogy erősítsük tovább a szocialista hazafiságot, a proletár internacionalizmust. Alapvető követelmény a fizikai dolgozók gyermekeinek hathatós tanulmányi segítése, valamennyi iskolai fokozatban. Gondoskodni kell a kollégiumi helyek számának növeléséről. A pedagógusokat munkájuknak megfelelően kell értékelni, támogatni és segíteni. Társadalmi ügyé kell tenni az iskolai testnevelést, a tömeges testedzést és a tömegsportot. Javitani kell a kutatómunka hazai feltételeit, szélesíteni és mélyíteni tudományos kapcsolatainkat a testvéri szocialista országokkal, elsősorban a Szovjetunióval. A kongresszuson Kádár János - többek között a következőket - mondotta: "... a szocialista társadalom, ...elsőrendű követelménye a szocialista demokrácia mind teljesebb kibontakoztatása...Az a célunk, hogy tovább erősödjék értelmiségünk szocialista elkötelezettsége, közéleti érdeklődése és aktivitása... A párt mindig különös figyelmet fordított az ifjúságra. ...A szocializmus építésében ... fokozódik az értelmiség szerepe, gyarapodnak sorai... Tíz diplomás közül kilencmár 1949 után szerezte diplomáját, többségük munkás- vagy parasztszármazású."/145/

A fenti néhány gondolat kiemelésével azt szeretnénk ki- hangsúlyozni, hogy a felsőoktatási intézmények kollégiumi

nevelőmunkájában is elképzelhetetlen az, hogy ne tanulmányozzák és értelemszerűen ne alkalmazzák a kongresszuson elhangzottakat, a magasabb szintre emelkedő munka érdekében.

Az elmúlt harminc év alatt a diplomát elnyert szakemberek 50 %-a kollégiumban lakott. Ugyanakkor a nem kollégisták is mindinkább kötődtek hozzájuk. Bizonyított-nak látszik, hogy felszabadulásunkat követően, az évek multával a felsőoktatási kollégiumokban folyó nevelőmunka egyre eredményesebb és magasabb szintű lett. Persze problémák és hiányosságok is adódtak. Példaként felhozzuk a közel öt évvel ezelőtti, 1971. márciusában lezajlott Csongrád megyei és Szeged városi Népi Ellenőrzési Bizottság vizsgálatát, melyet az egyetemi és főiskolai hallgatók körében folytattak. Ezt a szegedi két egyetemen és két főiskolán végeztek, amelyben 12 népi ellenőr és mintegy 80 egyetemi és főiskolai hallgató vett részt. Idézet az ellenőrzés jegyzőkönyvéből: "Az ifjúságnak az a véleménye, hogy a kollégiumok fontos szerepet tölthetnének be a kollégiumon kívül lakó hallgatók összefogásában, tanulmányi, kulturális, politikai segítségével, a szabadidő programok megszervezésében, stb... A nevelés légkörét csupán 10 % tartja igen jónak, 37 % közepesnek, csaknem 20 % ennél is rosszabbnak... A hallgatók kollégiumi elhelyezésének kérdése tehát sokrétűen összetett ifjúságpolitikai problémát képez." A megkérdezett hallgatók

élethivatásuk betöltéséhez rangsorolták, hogy mely tulajdonságokkal kellene rendelkezniök; 88,4 %-a első helyre tette az elméleti tudást, és 46,3 %-a jelölte meg csak a politikai meggyőződést. A megkérdezett kollégiumban lakó hallgatók 10,5 %-a tartja színvonalasnak a kollégium önkormányzat munkáját, 54,3 % szerint elfogadható. A vizsgálat eredményeinek összegezéséből megállapíthatjuk, hogy még a legújabb kollégiumoknál is előfordulnak olyan fogyatékoságok, amelyek tervezési, vagy kivitelezési hibákra vezethetők vissza. Egyes városokban, sőt az egyes intézményeknél is nagyon különbözőek a hallgatók kollégiumi elhelyezésének lehetőségei. Ebben többek között az is szerepet játszik, hogy egyes intézmények melyik minisztérium fennhatósága alá tartoznak. /146/

A népi ellenőrzési jelentés alapján értékes tanulmány jelent meg Szörényi József tollából. Tapasztalt pedagógiai érzékkel és tudással következtetéseket von le 1732 kollégiumban lakó hallgató által kitöltött kérdőívek alapján. Elgondolkodtató megállapításokat tesz - többek között - összegezőképpen, amelyből a következőket idézzük: "...a hallgatók többsége a szórakozás lehetőségét kollégiumon belül nem tartja kielégítőnek; a klubéletről lesújtó vélemény alakult ki. A hallgatók 45,5 %-a szerint nincs is ilyen; azoknak a hallgatóknak a száma is jelentős, akik elégedetlenek a kollégiumi önkormányzat színvonalával; - a vezetőkkel való kapcsolat a megkérdezettek

30-40 %-a szerint nem kielégítő." /147/

Mind a Népi Ellenőrzési Bizottság megállapításai, mind Szörényi József tanulmánya igen hasznos volt azért, mert még ma sem veszítették el érvényüket és aktualitásukat. Véleményünk szerint érdemes lenne az említett témakörben utóvizsgálat kapcsán tájékozódni a jelenlegi kollégiumi helyzetről, annak érdekében, hogy összehasonlítási alappal rendelkezünk az eltelt időszak alatt bekövetkezett változásokról.

A felsőoktatási intézmények kollégiumainak munkájával kiemelten foglalkoztak Csongrád megye és Szeged város párt- és KISZ vezetői. Ezt bizonyítja, hogy irányításukkal már aktívan tevékenykedett egy megyei kollégiumi munkaközösség, amely 1966. november 16-án megrendezte Szegeden az I. Csongrád megyei Egyetemi Kollégiumi Tanácskozást. Ezen a tanácskozáson Koncz János vitaanyagot terjesztett elő: "A Csongrád megyei egyetemi, főiskolai diákotthonok, kollégiumok fejlődése, helye, szerepe és feladatai a kommunista szakemberképzésben" címmel. /148/ A vitaanyagban értékelte - az országos anyagok és helyi sajátosságok alapján - az elmúlt 4 év kollégiumi munkájának eredményeit, problémáit és meghatározta a soronkövetkező évek legfontosabb feladatait. Tehát e vezető testület aktív munkájával biztosította az irányítást Csongrád megyében 1966. évtől. E konferencia írásos anyaga is bizonyítja, hogy hosszú távú programot adott, melynek megvalósítá -

sa érdekében még sokat kell tenni a jövőben.

A Csongrád megyei kollégiumi munka területi egysége még ma is létezik, pedig a KISZ KB 1966-ban indítványozta beolvasztását a Megyei Egyetemi Tanácsba. /149/ A gyakorlat igazolta, hogy megtartása helyes volt. Erre utalt 1968-ban a III. Felsőoktatási Országos Kollégiumi Konferencián Széchy Éva is, amikor javasolta, hogy "Legnagyobb egyetemi és főiskolai városainkban, elsősorban Budapesten, Szegeden, Miskolcon, Debrecenben és Pécsen hasznos lenne létrehozni a legtapasztaltabb kollégiumaink köré csoportosítva, az országrészek felsőoktatási diákotthoni és kollégiumi pedagógiai diákvezetőinek munkaközösségeit, azzal a céllal, hogy területükön serkentsék és segítsék a kollégiummá fejlesztés munkáját, szervezzék meg a tapasztalatcseréket, testvérkapcsolatokat, s a diákotthonok és kollégiumok egymás közötti szocialista versenyeit. " /150/ A Csongrád megyei Területi Munkaközösség tovább folytatta munkáját, és kiterjesztette tevékenységét Bács- és Békés-megyékre is. 1969-ben a IV. Országos Felsőoktatási Kollégiumi Konferencia leszögezte, hogy a területi munkaközösség tevékenységét a továbbiakban is nagyon fontosnak kell tekinteni. /151/ Ezt az 1970-ben kiadott Szervezeti és Működési Szabályzat is megerősítette.

Végezetül megjegyezzük, hogy a Délmagyarországi Felsőoktatási Kollégiumok Munkaközössége gazdag irodalmi anyaggal

és értékes dokumentumokkal rendelkezik. /152/ Feldolgozni kívánja a kollégiumok munkaterveit, a házirendeket, a kollégiumi létszámra vonatkozó adatokat, jelentéseket, a vitaanyagokat és irattári dokumentumokat. Ezzel kívánja megünnepelni a területi munkaközösség a megalakulásának egy évtizedes évfordulóját.

Juhász Miklós írásában a felszabadulást követő évek kollégiumi férőhelyeinek alakulását vázolja. A kollégiumi, diákotthoni férőhelyek számáról áttekintést kaphatunk az alábbi táblázat adataiból is:

Felsőoktatási kollégiumi, diákotthoni férőhelyek száma Magyarországon 1945-1975 között, néhány oktatási évben: /153/

<u>TANÉV</u>	<u>A HALLGATÓK LÉTSZÁMA</u>
1945/1946	3200 fő
1948/1949	2900 fő
1953/1954	17797 fő
1954/1955	16667 fő
1958/1959	11253 fő
1961/1962	16586 fő
1962/1963	19164 fő
1974/1975	29487 fő

Bár mint a táblázatból látható az 1945 és 1975 közötti időszakra vonatkozóan nincsen teljes adatsorunk, azonban ennek ellenére a változás, a fejlődés néhány legfontosabb

tendenciáját megállapíthatjuk.

Ami a legszembetűnőbb, hogy 1945-1975 között a kollégiumi, diákokotthoni hallgatók létszáma valamivel több, mint kilencszerezésre növekedett. Ugyanakkor rendkívül dinamikus a változás - a létszámnövekedést illetően - az első tíz évben. Tehát 1945 és 1955 között a kollégiumi létszám ugyanis, az 1945-ös 3200 főről, 1955-re 16.667 főre nőtt, azaz több, mint ötszörösére. Szembetűnő továbbá, hogy az emelkedő tendencia az 1954/55-ös tanévben átmenetileg megszűnt, illetve csökkenő irányt mutatott. A csúcspontot ekkor az 1953/54. tanév 17.797 fős kollégiumi létszámában érte el. Ezt követően csökkenés mutatkozott 1958/59-ig, s majd csak 1961/62-től mutatott felfelé ivelést, de az ezen oktatási év kollégiumi hallgatóinak 16.586 fős létszáma sem érte el az 1953/54. tanévi maximumot. Ennek túlhaladása csak az 1962/63. tanévben következett be.

A táblázat adataiból az is látható, hogy az új kollégiumi férőhelyek létesítése a felszabadulást követő első 10 évben a legdinamikusabb. Ekkor ugyanis 14.597 fővel nőtt a kollégiumi férőhelyek száma. A témánkkal összefüggő korszakot záró 12 évben /1962/63 - 1974/75/, pedig 10.323 fővel emelkedett a létszám. Ezzel kapcsolatban rá kell mutatni arra a természetes jelenségre, hogy a szocialista közoktatás fejlesztésében az extenzív jelleg mellett egy-
re nagyobb szerepet kapott a fejlesztés intenzitása.

eltelt 30 év alatt lényegében és alapvetően kiépült a felsőoktatás struktúrája és az ezzel kapcsolatos oktatási intézményrendszer. Természetesen ez nem zárja ki újabb felsőoktatási komplexumok létrehozását, azonban a továbbfejlődés iránya kétségtelenül a már meglévők korszerűsítésében, tökéletesítésében kell, hogy megmutatkozzon.

Ugy véljük, hogy a fentiekből bizonyos szempontból szükségyszerűen következik a kollégiumi férőhelyek létszámának alakulásával kapcsolatban az 1962/63-1974/75-ös évekre vonatkozóan, a fentebb említett tendencia.

Ugyanakkor arra is rá kell mutatnunk, hogy az előbb elemzett pozitív fejlődési irány mellett /kollégiumi férőhelyek számának több mint 9-szeresére való növekedése/ nem tartott lépést a kollégiumi elhelyezési lehetőségek emelkedése a felsőfokú oktatási intézmények hallgatói létszámának növekedésével. Bár - s ezt fentebb kimutattuk - a kollégiumi diákok létszáma abszolút számokban emelkedett, mégis az összes hallgatói létszámon belül a kollégisták aránya 1948-1975 között lényegében azonos szinten maradt. Még ugyanis az 1948/49. tanévben ez a mutató 46,6 %-os, 1975-ben 46,7 %-os. Lényegi eltérés tehát nincs. A jelentős fejlődésen belül a 70-es évekre kialakult egy sajátos ellentmondás, amely kifejezésre jut a nagy mennyiségű egyetemi és főiskolai hallgatók száma, ugyanakkor a rela-

tive kevés kollégiumi férőhely száma között. A valóságban teljesen nagyobb a társadalmi igény a jelenleg rendelkezésre álló lehetőségekhez képest. Ez amellet, hogy feszültségeket okoz - többek között, nem ritka jelenség az, hogy magasabb jövedelmi kategóriájú fizikai dolgozók gyermekeinek kollégiumi elhelyezési kérelmeit vagyunk kénytelenek elutasítani - a világnézeti nevelőmunka szempontjából is hátrányos, ugyanis az albérletek többsége kizárja ennek lehetőségeit.

Az 1956-1975 közötti időszakban a felsőoktatási kollégiumok fejlődésére vonatkozóan, összegezés képpen elmondhatjuk, hogy ezen időszakban a felsőoktatási bentlakásos intézmények életében és tevékenységében elindult egy egészséges fejlődési folyamat. Ez a kezdeti években kissé vontatottan bontakozott ki, mert a korábbi évek diákszálló-diákokotthoni rendszere elszoktatta ezen intézmények pedagógusait és bentlakó hallgatóit az egészségesen pezsgő kollégiumi élettől. Ez többek között abban is megnyilvánult, hogy az ifjúság kevésbé volt öntevékeny és kezdeményező, ugyanakkor bizonytalankodott a szocialista demokrácia helyes elvének a gyakorlatának alkalmazásában, azaz az önkormányzásban. A körülményeket természetesen az anyagi feltételek hiánya és problémái is megnehezítették.

Az említett időszakban témánkhoz igyekeztünk kiválogatni és feldolgozni azon jelentősebb dokumentumokat és eseményeket, melyek tükrében - véleményünk szerint -

leghübben megvilágíthattuk az elmúlt húsz év főbb jellemzőit. E tekintetben időrendi sorrendben emeljük ki a következőket:

- az MSZMP művelődési politikájának irányelvei /1958. július 25./
- a Művelődésügyi Minisztérium és a KISZ KB 1959. januárjában kiadott irányelvei a diákotthonok kollégiumokká szervezésére
- a megtartott 6 felsőoktatási kollégiumi konferencia
- a három felsőoktatási Szervezeti és Működési Szabályzat
- a felsőoktatási nevelési konferenciák
- az MSZMP XI. Kongresszusának anyaga - amely a leglényegesebb és legfőbb irányelv.

A felsőoktatási kollégiumok életében az elmúlt két évtizedben vitathatatlanul bizonyítást nyert a fejlődés, mely bővelkedett eredményekben. /Például: a Kiváló Kollégiumi cím elnyerésének lehetősége hosszabb távra megindította a kollégiumok továbbfejlődésének a perspektíváját. A kollégiumokban általában nyugodt és kedvező légkör alakult ki, mely kedvezően befolyásolja a marxizmus-leninizmus szellemében a világnézeti nevelést, a tanulmányi munkát, valamint a mozgalmi életet. A nevelőtevékenység kevésbé látványos keretek között folyik, de tartalmában mindinkább eredményesebb. A kollégiumok pedagógiai és ifjúsági önkormányzat vezetői jó munkakapcsolatban tevékenykednek

együtt. Az intézmény párt-, állami-, és KISZ-vezetése segíti kollégiumaikat a nevelőmunkában és problémáik megoldásában./

Sajnos voltak problémák is, melyek a dinamikusabb fejlődést kissé gátolták, ugyanakkor elvárásokként jelentkeznek a jövőt illetően. /Például: A világnézeti nevelésen belül eléggé hiányos a vallással és a nacionalizmussal szembeni kollégiumi nevelőmunka is. A pártaktivák működtetése nem felel meg az elvárásoknak. Sok a bizonytalanság az alapközösségek kialakításában, s azok munkájában. A kollégiumi közgyűlésre, mint legfelsőbb fórumra kissé bátortalanul támaszkodnak a pedagógusok és a kollégiumi bizottságok. Kevés a hivatásos és a tiszteletdíjas kollégiumi tanári létszám, a meglévőkkel többet kellene törődni, pl. továbbképzés, tudományos jellegű munka végzése, erkölcsi- és anyagi megbecsülés, az új igazgatók és tanárok kiválasztásánál igényesebb kádermunka./

III. Külföldi felsőoktatási intézmények kollégiumi
nevelésének néhány időszerű kérdése /1960-1967/

E fejezet néhány szocialista ország, valamint a Német Szövetségi Köztársaság és az Amerikai Egyesült Államok kollégiumainak életébe, nyújt betekintést. Természetesen nem célunk a teljességre törekvés. Megkíséréljük a tanulság igényével egyes pozitív és negatív jelenségeket, momentumokat kiemelni és a szakember szemszögéből értékelni. Így lehetőségünk nyílik saját nevelésünket elsősorban más szocialista országokéval összehasonlítani. Ugyanakkor a két kapitalista ország felsőoktatási kollégiumairól is szólunk, de itt már nem az összehasonlítás igényével, hanem azért, hogy nevelésügyüket érzékeljük. Tény, hogy a mi haladási irányunk és az övék ellentétes, s ez a különböző politikai rendszerekből adódik, abból, hogy ők egészen más világban élnek. Mindamellet - saját rendszerük és politikájuk szemszögéből - nagyon fontosnak tartják a kollégiumi nevelést, ebben saját ideológiájukat érvényesítik, amihez kiváló szakembereket mozgó - sitanak.

Számunkra elsősorban az a fontos, hogy a szocialista országokkal erősítsük nevelési kapcsolatainkat. Velük a konzultációk, viták hangneme baráti, hiszen céljaink e tekintetben is közösek. Így közvetlen és őszinte köze-

ledéssel egymástól sokat tanulhatunk, átadhatjuk bevált módszereinket, tapasztalatainkat, és felhívhatjuk egymás figyelmét a hibák és problémák elkerülésére. Sajnos, a magyar felsőoktatási kollégiumok külföldi kapcsolatai szerények, tanulmányútra alig van lehetőség. Ugyanigy csak a kezdeti lépéseket tettük meg a szakirodalmak cseréjében, de egyéb jellegű tapasztalatszerzésre is ritkán került sor. Míg a felsőoktatás többi területe az utóbbi két évtizedben jó külföldi kapcsolatokat épített ki, addig a kollégiumok, amelyek a felsőoktatási intézmények szerves részei, csupán mintegy négy-öt év óta tudnak szerényen előrelépni e téren. Persze, az elmaradásnak több oka is van, elsősorban az, hogy először az országon belül kellett rendezni a nevelésügyet, le kellett rakni az alapokat, kifejleszteni azt a nevelési rendszert, amit már megmutathatunk másoknak is; túl kellett jutni a belső viták időszakán. El kellett érni, hogy a kollégiumi nevelés területén főhivatású és mellékállású kollégiumi tanárok és igazgatók legyenek, stb. Az utóbbi években párt- és állami vezetőink egyre inkább serkentik felsőoktatásunkat a szocialista országokkal való kapcsolatok bővítésére. E kapcsolatok jelentőségéről és fontosságáról ír egyik tanulmányában Kata Mihály és Papp János, akik hivatkoznak Kádár János szavaira: " Ifjúságunkra vár a feladat, hogy a szocialista társadalom teljes felépítését véghez vigye,

és más országok ifjúságával együtt a szocialista társadalmi rend világméretű győzelmét előmozdítsa. Feltehetően még a mai fiatal nemzedék életében jelentkezik a kommunizmusra való átmenet előkészítésének feladata." /154/

Ugyancsak a kapcsolatok fontosságát fogalmazza meg Polinszky Károly: "Nagyra értékeljük..., hogy a felsőoktatásban is sokasodnak országainknak más szocialista országokkal kialakuló kapcsolatai. ...Különös fontossága van a szocialista országok tömörítésének, összefogásának, összehangolt harcának az enyhülés további kibontakoztatása, a társadalmi haladás, az emberiség boldogulása érdekében." /155/ Tehát a felsőoktatási kollégiumoknak is csatlakozniuk kell a "sokasodó" kapcsolatteremtéshez, és be kell hozniuk lemaradásukat. Ehhez mind a minisztériumoknak, mind a kollégiumi pedagógusoknak és ifjúsági vezetőknek hathatós lépéseket kell tenniük. Az Oktatásügyi Minisztérium már megtette a kezdő lépéseket azzal, hogy 1968-ban külföldi kollégiumok életéről szóló tanulmányokat és cikkeket magyarra fordíttatott, és azokat az Országos Pedagógiai Könyvtár kiadásában megjelentette./156/ Ugyanigy jelent meg 1973-ban egy 74 oldalas lengyel tanulmány. /157/ A személyes kapcsolatok felvételének első nagy eseménye volt 1975-ben a VI. Országos Felsőoktatási Kollégiumi Konferencia Nyíregyházán, ahol több szocialista ország szakembere is megjelent, és tájékoztatták a

résztvevőke a hazai tapasztalataikról.

A kapcsolatok felvétele és kiszélesítése új feladatot ró a kollégiumokban dolgozó pedagógusokra és ifjúsági vezetőkre. Meg kell erősíteni a nevelőapparátus szakmai tudását, tanulmányozni kell a külföldi, és a hazai szakirodalmat, tanulmányokat, cikkeket kell írni, ezeket hazai és külföldi folyóiratokban meg kell jelentetni. És persze nyelveket kell tanulni ! Törekedni kell arra, hogy a kollégiumokban mind több legyen a hivatástudattal rendelkező pedagógus, akik hosszú távra választják e szakmát. Ez elsősorban hivatásszeretetet, szivós és szorgalmas munkát igényel. A haladás e tekintetben nyilvánvaló, a kezdeti eredmények biztatóak, de még rendkívül sok a hiányosság és a probléma.

Csehszlovákia

Diákotthonaik és kollégiumaik tevékenységét anyagi nehézségek hátráltatják. A kollégiumban működő Diákönkormányzati Tanácsok is elsősorban anyagi természetű kérdésekkel kénytelenek foglalkozni. A csehszlovák kormány 1963-ban jelentős lépésre szánta el magát, amikor 1970-ig tervbe vette, hogy 18.000 új kollégiumi férőhelyet létesít. A felsőoktatási intézmények diákönkormányzatai sokat küszködtek anyagi problémákkal, ezért a meglévő és létesítendő kollégiumi javak, felszerelések megbe -

csülésének és szocialista megőrzésének módszereit részletesen kidolgozták. Erre igen hasznos és tanulságos mozgalmat indítottak. Mert az anyagi jellegű kérdések közösségi vetülete a kollégiumban lakók számára nevelési eszköz is. Így tudtak egyre több anyagi alapot teremteni a diákok otthonok gazdagodó kulturális-, társadalmi-, és sportélete megszervezéséhez. /158/

Csehszlovákiában 1963-ban új kollégiumi rendtartás jelent meg. E szabályzat elvként kimondta, hogy a kollégiumi nevelőmunka az oktatási intézmény munkájának szerves része. Ezért az intézmény oktatói hatékony segítséget kell, hogy nyújtsanak a kollégiumok nevelőmunkájához. Ugyanakkor vitatott kérdés volt, hogy a szociális vagy nevelő jellegű intézmény-e a kollégium. A fejlődés szakaszában el kell érni, hogy az intézmény hallgatóinak többsége kollégiumban lakják, és ott a lehető legjobb feltételek mellett a nyugodt és céltudatos nevelőtevékenység érvényesüljön. A hallgatókat a kollégiumi életbe be kell vonni, érdeklődési körüknek megfelelően csoportosítani és aktivizálni. Különös gondot kell fordítani, hogy a középiskolai és felsőfokú intézmények kollégiumaiban a hallgatók nevelése integrált legyen, egymásra épüljön, egymáshoz kapcsolódják. Az önkormányzati diáktanácsoknak a kollégiumok kollektívájának élenjáró hallgatói legyenek a tagjai. Így biztosítható a példamutatás és a tekintély. Fontos ugyanakkor, hogy a kollégiumok pedagógusai, igazga-

tói együtt működjenek az önkormányzattal, és az ifjúsági szövetséggel. /159/

Kellő hangsúlyt kapott a szabályzatban a haladó hagyományok ápolása. E nevelési szempont fontosságát számos külföldi és hazai szak fórumon kiemelik újabban, sajnos, mindmáig nem eléggé. Pedig a jó közösségi élet kialakításához ez elengedhetetlenül szükséges. A haladó hagyományok további folytatásának, folyamatosságának fenntartása elsősorban a kollégiumi pedagógusok feladata.

Két ma is aktuális problémát említünk meg az 1963-as szabályzatukból. Az egyik a nem kollégisták kollégiumokba feljárása, mely a kollégiumok látogatási idejével kapcsolatos. Ez látszatra házi rendi kérdés, ám mögötte a kollektívákhoz nem tartozó hallgatókra való nevelőhatások nagyon is élő problematikája fedezhető fel, amely talán könnyebben rendezhető, ha figyelembe vesszük a kollégium célját, feladatát, valamint a közösségi együttélés alapvető szabályait. A második téma a házasságban élő hallgatók kollégiumi elhelyezése, amelynek megoldása nem egyszerű. Ugy véljük, e kérdést nem a legjobb megközelítésből vetették fel, mert megoldását szintén házi rendi kérdésének tartották. Pedig a megoldás éppen nem szabályozás ügye, hanem a kollégium adta feltételek és anyagi lehetőségek, jó higiéniai körülmények biztosításának a kérdése a család, és főként a születendő gyermek érdekében. /160/

Lengyelország

A diákotthoni tevékenység értékelésénél három forrásmunkára támaszkodhatunk. E problémafelvető munkák tudományos módszerekkel készültek: szociológiai felmérésekkel, tesztekkel, hosszabb időn keresztül végzett megfigyelésekre, naplók vezetésére támaszkodtak. A forrásmunkák szerint nőtt az önkormányzati szervek felelősségtudata, fejlődött kezdeményezőképesége, ugyanakkor elmélyült a fiatalok politikai és társadalmi öntudata is. Hátrányosan hat viszont, hogy a diákotthonok állami vezetői, pedagógusai munkájuk jelentős részét kénytelenek adminisztrációs és gazdasági feladatok ellátásával tölteni. Így kevesebbet tudnak törődni a hallgatókkal, az ifjúsági önkormányzattal. Nincs elegendő idejük elmélyülni hivatásukban és a tényleges pedagógiai munkát nem tudják kellő aktivitással elvégezni. Sürgető feladat, hogy a diákotthont a felsőoktatási intézmények szerves részének tekintsék és hogy az oktatók magukénak érezzék a diákotthonokat, s úgy járjanak oda, mint a felsőoktatási intézmény bármely tanszékére. Elvárás, hogy a főiskola, egyetem gyakoroljon aktív ellenőrzést a diákotthonokban éppen a hallgatók nevelése érdekében. /161/

A diákotthonok egyik legfontosabb alapközössége a lakószoba, mert jórészt ezeken múlik az egész diákotthonok közösségi szelleme. A jó szobakollektívák kialakí-

tásához törekedni kell arra, hogy a szoba közössége által elfogadott vezetők példamutató szorgalmú tanulók legyenek. Fontos, hogy egy szobában lehetőleg egy kar, egy évfolyam, egy szak, vagy egy tanulócsoport tagjai lakjanak. Emellett a szobakollektiva vezetésében érvényesüljön a diákotthon és az önkormányzati szervek pedagógiai törekvése. A házirend összeállításában a szobakollektívák demokratikusan vegyenek részt, és annak megvalósításában legyenek öntudatos fegyelemmel felvértezve. A szoba összetételében a tanulmányi évek alatt lehetőleg ne történjen változtatás. Ügyelni kell a szobák rendjére, tisztaságára, ennek érdekében a szobakollektívák külön összeget kapnak az esztétikai szempontok érvényesítéséért. /162/

K.Z.Sowa tanulmányában a diákotthon rádiójának jelentőségével foglalkozik. Lengyelországban már 1957-ben felismerték a tömegkommunikáció e módszerének nagy nevelőhatását és fontosságát. Egyetlen diákotthoni rádió 39 főből álló brigáddal dolgozik, amelyben mint rádiós a diákotthon pedagógusa is részt vesz, mint választott vezető. A diákotthon rádiója hetenként 14 órás műsorral jelentkezik és a rádiós brigád igen népszerű és elismert a diákotthonban. A műsort részben kívánságok alapján állítják össze, és a rádió levélszekrénye naponta megtelik a hallgatók leveleivel. Felmérés bizonyítja, hogy a hallgatók 80 %-a az adások időpontjában szobáikban tartózkodik. A rádiós műsor nagy közvéleményformáló erő, és jelen-

tősen befolyásolja a magatartásformákat is. Ugyanakkor a leggyorsabban tájékoztat, a legkülönbözőbb diákothtoni, egyetemi híreket, hirdetéseket, rendelkezéseket és felhívásokat nyomban közhírként tudatosítja. Érdekes egy felmérés eredménye, mely szerint a rádió vezetője a legnépszerűbb a diákoththonban, olyan pozitív hős "... akinek mindig igaza van, s aki mindig az igaz oldalán áll." /163/

Német Demokratikus Köztársaság

A demokratikus Németország diákoththonaiban rendszeres és céltudatos pedagógiai nevelőmunka folyik, ahol fő feladatnak a hallgatók politikai, kulturális, sport és társadalmi életre nevelését tekintik. Ugyanakkor a szervezett és fegyelmezett kollégiumi légkör a tanulmányi munkát is messzemenőig segíti. /164/

Az irodalom tanulmányozásakor kitűnik, hogy az 1964/65-ös tanévig a diákoththonok nevelési rendszere elhanyagolt volt, igazgatása pedig formális. 1966-tól viszont a helyzet gyökeresen megváltozott, és a diákoththonokban reális követelményrendszert állítottak fel. Elsősorban a hallgatók önkormányzati tevékenységét erősítették meg, és intézkedéseket tettek a diákoththonok rendjének és fegyelmének megszilárdítására. Így minden beköltöző hallgatónak kezébe adták az önkormányzat által kialakított diákoththoni rendtartást. A diákoththon minden folyósóján megszervezik az ügyeletet, ugyanígy az egységes önkormány-

zati ügyeleti rendszert, amikor három hallgató egy teljes napig felelős az otthon rendjéért, biztonságáért, csendjéért és tisztaságáért. A lakószobákat maguk a hallgatók tartják rendben és takarítják. Ha valaki megsérti a rendtartás normáit, a hallgatók lépnek fel ellene, és nevelő hatást gyakorolnak azokra, akik a közösségi életet zavarják. /165/

Kedvező a fegyelemre az is, hogy a tanszékek felvették a kapcsolatot a diákotthonokban lakó hallgatókkal. Az egyetem oktatói tanársegédétől professzorig rendszeresen patronálják a hallgatói csoportokat, és kapcsolatot tartanak fenn velük.

Románia

A román felsőoktatásban a diákotthonnak biztosítania kell a feltételeket ahhoz, hogy a hallgatók alaposan elsajátítsák választott hivatásukat, emellett a szocialista öntudat és magatartás szokásukká válják. Ki kell elégíteni a hallgatók munka és pihenés iránti igényét. Valamennyi diákotthoni szobában megfelelő légkört kell teremteni, mind a kollektív munka követelményei, mind pedig az egyéni igények kielégítése érdekében. A szobakollektívákat úgy kell összeállítani, hogy mindegyik szobában legyen szakmailag jól képzett hallgató is. A diákotthon fontos feladata, hogy az egyetemre került fiatalok megtalálják a

helyes arányt a munkaidő és a szabadidő között, és jó életritmust alakítsanak ki.

A diákotthon elvégzendő munkáját kellően koordinálja az intézmény feladatával már csak azért is, hogy ne ismételje meg a karok és az egyetemi klubok rendezvényeit sem. Ezzel is igyekeznek enyhíteni a hallgatók túlterhelését.

A diákotthon állami és önkormányzati vezetése különös gonddal foglalkozik az egyes fegyelmezetlen hallgatókkal. Következézetesen és kellő körültekintéssel, szigorú nevelési elvekkel járnak el ezekkel szemben. /166/

Szovjetunió

A szocialista országok közül Szovjetunió felsőoktatási nevelésügye a legfejlettebb, és a legnagyobb hagyományai vannak. Mind elméleti, mind gyakorlati szempontból mérföldkövet jelent Makarenko munkássága, elvi és gyakorlati tanítása. Számunkra ma is időszerűek a közösségi életéről, a diákotthoni önkormányzatról és a pedagógiai igazgatásról kimunkált elvei, melyeket nagy tudományos igényességgel fogalmazott meg: "A növendékek közössége előtt a nevelőnek úgy kell állnia, mint harcos elvtársnak, aki velük együtt - és előttük járva - küzd az élenjáró nevelőintézmény minden eszményéért. Ebből kell fakadjon nevelőmunkájának módszere is. A pedagógusnak ezt

minden lépésekor szem előtt kell tartania." /167/ "A helyes igazgatás éppen abban áll, hogy a szigorú fegyelmet megőrizve tág működési teret engedélyezzen az iskola társadalmi erőinek ... pedagógus közösségének... az iskolai önkormányzat fejlett rendszerének." /168/ "...iskolai igazgatóink aránytalanul sok figyelmet szentelnek a gazdasági kérdéseknek, pedig az igazgató elsőrendű kötelessége, hogy az iskola legfőbb, teljesjogú nevelője legyen." /169/

A szovjet felsőoktatás diákotthoni nevelésének határozott politikai telítettsége és irányvonala van. A szakmai munka segítése mellett kellő arányban súlyt kap az erkölcsi-politikai nevelés, és a szabadidő felhasználása is példamutatóan történik. A diákotthoni rendezvények lebonyolításánál a rend és a fegyelem fenntartása érdekében fontos szerepük van az önkéntes diákaktíváknak, melyek rendező gárda szerepét is betöltik. A hallgatókat kellő időben és kellő szakértelemmel tájékoztatják az aktuális kül- és belpolitikai kérdésekről. Barátsági eseményeket rendeznek a nemzetköziség szellemében, ahol a nemzetközi munkásmozgalomról tartanak előadásokat. A felsőfokú intézmény vezetői rendszeresen látogatják a diákotthonokat, ahol egyéneknek, kisebb-nagyobb csoportoknak tájékoztatást nyújtanak egyetempolitikai kérdésekről.

A szovjet diákotthon életének fontos politikai eseménye az intenzív munkával előkészített, demokratikus

úton lebonyolított vezetőségválasztás. A vezetőségi tagok kiválasztásánál fő szempont a politikai és szakmai élenjárás, rátermettség. Az ifjúsági önkormányzati szervek nagy bizalmat kapnak és széleskörű hatáskörrel rendelkeznek a diákotthon vezetésében. Döntenek a felvételek, kizárások ügyében. A közösségek és az egyének fegyelmezettek, s az állami-, párt-, és ifjúsági vezetés felé tisztelettelűek. Magas szintű önállóságot és fegyelmet tükröz a széleskörű önkiszolgálás elvének érvényesülése könyvtárakban, játék- és sportszerek használatánál, felszerelési tárgyak igénybevételenél, stb. A kulturált bentlakáshoz a vezetés a lehetőségek szerint társalgó helyiséget, különböző klubszobákat, szakköri helyiségeket, sportszobákat, úszómedencét biztosít.

A diákotthonok között rendszeresen szerveznek versenyakciókat. Ezek nemcsak buzdító és ösztönző jellegűek, hanem komoly mértékben biztosítják a tapasztalatok átadásának lehetőségeit. Ugyancsak egészséges versenyszellemet alakítanak ki egy-egy diákotthonon belül is a szakok, évfolyamok és szobák között. A versenyek eredményeit rendszeresen lemérik és a győzteseket anyagi és erkölcsi elismerésben részesítik.

A Szovjetunió sok diákotthonában lakik külföldi állampolgárságú hallgató is. Különös gonddal törődnek ezek szakmai és politikai fejlődésével és ebben kiváló eredményeket értek el. A külföldiek megfelelő arányban részt

vesznek az ifjúsági önkormányzati tanács munkájában. Általában ott, ahol a külföldi hallgatók létszáma magasabb, az ifjúsági tanácsba való beválasztáson kívül még külön "Barátsági Tanácsot" is hoznak létre. A Barátsági Tanács a külföldi hallgatók igénye és kérése alapján előadásokat, politikai és vitaklubokat, kiállításokat, múzeumlátogatásokat szervez.

Mindenki jól ismeri a Szovjetunió több mint fél-évszázados történelmét, mely az egyetemes világtörténetben küzdelmeivel, harcaival és eredményeivel egyaránt egyedülálló. E történelmi jelentőségű harc, az elért eredmények, sikerek mindannyiunk számára érthetővé teszik, hogy ma a szovjet emberek, s a társadalmon belül az egyetemi ifjúság, a kollégiumok lakói miért adnak oly sokat arra, hogy minden tevékenységüket a szigorú fegyelem, a rendszerhez való hűség jellemezze. A tettekről, eredményekről viszont szerényen beszélnek, s ezt a szerénységet tapasztaljuk válaszaikban akkor is, amikor diákotthonaik életéről érdeklődünk tőlük, vagy irodalmukat olvassuk.

Kollégiumaikban háromféle ifjúsági vezetőcsoport, önkormányzati forma fejt ki tevékenységet. Az egész diákotthont átfogó önkormányzati szerv az ifjúsági tanács, melynek munkáját segíti a barátsági tanács és az önkéntes diákaktív csoport. Az önkormányzati szervek személyi összetételére és annak tevékenységére különös gondot fordít az illetékes pártbizottság és a Komszomol-szervezet.

A Szovjetunió felső- és középfokú szakoktatási minisztere 1966. október hó 12-én rendeletet bocsátott ki. Az ún. 390-es rendelet nyomatékosan felhívja a figyelmet a diákotthonok nevelőtevékenységének fokozására. Kimondja továbbá, hogy javítani kell a kulturális és jóléti szolgáltatásokat, és magasabb szintre kell emelni a lakás- és élet viszonyokat. A meglévő nevelői kollektívák erősítését követelménynek állítja, és azok szakmai továbbképzését fő feladatnak tekinti. A rendelkezés súlyát érzékelteti a következő gondolat is. "...az oktatási intézmények vezetőit személyükben tegyék felelőssé a diákotthonokban élő tanulóifjúság lakásviszonyainak megjavításáért és a köztük végzett eredményes nevelőmunkáért." /170/

Német Szövetségi Köztársaság

Korábban a diákotthonokat önszegélyező szervezetek hozták létre, és azokat önálló egyesületeként működették. Ez a szervezeti forma azonban ma átalakulóban van, mivel az új diákotthonokat és egyetemeket már úgy létesítik, hogy azok igen szorosan és szervesen kapcsolódnak egymáshoz. A változás szükségességét azzal magyarázzák, hogy a felsőoktatási intézmény mind nagyobb mértékben részt kíván vállalni a hallgatók szociális ellátottságában. Ez persze csak részben igaz. A II. világháborút követően valóban diákszociális létesítmények voltak a diákotthonok, de

az utóbbi időszakban a politikai nevelést a legkülönbözőbb pedagógiai eszközök felhasználásával erőteljesen fokozzák. A diákotthonokat tehát az egyetemekhez csatolják, és azok átveszik az irányítást. Most már a felsőfokú intézmény teljes oktatószemélyzete mindent elkövet annak érdekében, hogy befolyást gyakoroljon az egyetemi hallgatók tudatára és a rendszer politikájának megnyerje az egyetemistákat. Ez a folyamat az utóbbi időben annyira nyílt és erőszakos jellegű, hogy a hallgatók körében egyre élesebb ellenkezést és vitát vált ki.

Az egyetemi hallgatók elhelyezésére három féle intézmény szolgál, illetve nevelési rendszert különböztethetünk meg. A legrégibb az, amely a diákszállókban folyik. Ennél fejlettebb forma a diákotthoni nevelés, ahol tutorok útján tervszerű nevelési ráhatásokkal segítik a hallgatók állampolgári és közösségi életre felkészítését. A legújabb típus a kollégiumi ház, mely 80-120 hallgató elhelyezésére alkalmas. Itt a kollégisták tutorok vezetésével házközösségben élnek, akiktől tanulmányi támogatást kapnak, sőt a diákok közösségi életébe is bele kívánnak szólni. A felsőoktatás diákotthoni és kollégiumi nevelésében e két utóbbi rendszer dominál.

Mindenesetre a kollégiumi életet alapos német precizitással szervezték meg, és az ott folyó pedagógiai tevékenységnek komoly jelentőséget tulajdonítanak. A régi

porosz militarista szellem felismerhető, mind a nevelés stílusában, szervezettségében és pontosságában, mind pedig a dresszúrára és a vakfegyelemre épülő módszerekben. Való igaz, hogy a legideálisabb a 80-120 fős kollégiumi létszám. Nevelési szempontból ilyen létszámú közösségben lehet elérni a legjobb eredményeket, egészen az egyénig bezárólag. Közvetlenebb a ráhatás, ugyanakkor könnyebb a politikai szemmeltartás is. Nagyobb kollektívákban ugyanis bátrabbak a fiatalok, és az igazságérzetüket sértő dolgok ellen hamarább tiltakozhatnak, követelve a szabadságot, az igazságot, és a demokratikus jogokat. Így történt ez a brémai egyetemen például, ahol az egyetem oktatói és a tutorok olyan erőszakosan léptek fel a hallgatók nevelésében, hogy a kirobbanó incidenseket alig tudták megfékezni. A hallgatók szabadságuk megcsonkítása miatt tiltakoztak és az egyetemtől teljes függetlenséget, a diákotthonokban pedig önkormányzati rendszert követeltek./171/

Amerikai Egyesült Államok

Felsőoktatási nevelési rendszere számunkra érdekesebb mint a Német Szövetségi Köztársaságé. Igaz, hogy itt is kapitalista világban élnek, de a nevelési elvek emberibbek, és egyes részleteikben tanulságosak, érdemben elgondolkodtatók. Vegyük példának a michigani állami e-

gyetemet. Itt egy épülettömbben van az egyetem, a tantermek, hivatalok, az étkező és kulturális helyiségek, valamint a 2700 főt befogadó koedukált diákotthon. Ezeknek a körülményeknek kialakítása az oktató- és nevelőmunka szempontjából a korábbiakhoz viszonyítva lényeges javulást jelentett. Így az egyetem oktatói közelebb kerültek a hallgatókhoz, a hallgatók viszont sok időt és energiát takarítottak meg, és tanulmányi munkájuk sokkal eredményesebb lett. A koedukáció a hallgatók tanulmányi eredményére ösztönzően hatott, finomultabbá tette a társadalmi érintkezésüket, szokásaikat, öltözködésük kulturáltabb lett. Sikerrült jó közösségi szellemet kialakítani, s ebben része volt annak, hogy egy légkörben éltek és tevékenykedtek az egyetem oktatói, hallgatói és az egyéb személyzet is. Az egyetem diákjainak, felelősségérzete magasabb szintre emelkedett, mind a tanulásban, mind a kollektív érzésben. Többségük közreműködött az egyetem ügyeinek intézésében, ésszerű javaslatokkal élt a tantervek megváltoztatását illetően. Egy szociológiai felmérés alkalmával a diákotthonban lakó hallgatók kétharmad része úgy nyilatkozott, hogy ambíciót érez a tudományos munkára. Mindamellet felvetődik a kérdés, hogy amennyiben a felsőoktatási intézmény hallgatói létszáma nagy lesz, akkor ennek ellenére felléphet a nevelésben az elszemélytelenedés veszélye. Így a nagylétszámú mammutegyetemek, s a kapcsolódó neve-

lési intézmények létesítése gazdaságosabb, de a képzés és a nevelés szempontjából lényegesen értéktelenebb.

A diákotthoni nevelést lényegesnek tartják és a felsőoktatásban fontos szerepet szának neki. Az 1967. márciusában Claremontban megtartott, a nevelőmunkát értékelő tanácskozáson, nyomatékosan hangsúlyozták mennyire jó hatású ha az egyetem oktatói " egy fedél alatt élnek" a hallgatókkal. A diákotthon tehát csak az egyetem szervezetében működhet, és benne a tanulmányi munka segítése, valamint az újító és kísérletező pedagógiai munka messze-
menő támogatást kap. /172/

Összegezésünkben azt óhajtjuk kifejezésre juttatni, hogy nem volt szándékunkban témánkhoz sok irodalmi anyagot összegyűjteni és elemezni. Törekvésünk inkább az volt, hogy felkeltsük az érdeklődést, elsősorban a Szovjetunió és a szocialista országok diákotthonainak és kollégiumainak tanulmányozására. Mindannyiunk számára bizonyítottá vált, hogy a nevelési eredményeik és problémáik sok tekintetben azonosak a mieinkkel. Ugyanakkor nevelési formáik sok jó tapasztalattal és gyakorlati tanáccsal szolgálhatnak számunkra.

A különböző nevelési gyakorlatukból az alábbiakban csupán néhányat emelünk ki, melyek véleményünk szerint sok tanulság levonására adnak lehetőséget hazánk kollégiumaiban dolgozó pedagógusoknak és az ifjúsági önkormányzati veze-

tők számára:

- hangsúlyozzák, hogy a diákotthonok elsősorban nevelési intézmények, másodsorban veszik figyelembe a szociális szempontokat
- a középiskolai és a felsőfokú intézmények diákotthoni nevelése között kisebbre kell venni a távolságot, az egymáshoz való kapcsolódás és átmenet érdekében
- a házirendek elsősorban nevelési tartalommal megtöltött dokumentumok legyenek
- mind a szocialista, mind a kapitalista országokban fontosnak tartják az egyetem oktatói és hallgatói közti kapcsolatok kiépítését, szorosabbá tételét
- a szobakollektívák összetételénél mindinkább törekedni kell a nevelési szempontok érvényesítésére is
- Makarenko műveinek tanulmányozása a mai szakember számára nélkülözhetetlen
- Szovjetunióban értékes tapasztalatokkal rendelkeznek, amelyek számunkra is figyelemre méltóak, pl: közösségi nevelés, önkormányzás, politikai nevelés változatos formája, külföldi állampolgárságú hallgatók bevonása a diákotthon életébe, stb.
- az "egy fedél alatt élnek" elvét és gyakorlatát számunkra is érdemes körültekintő meggondolás tárgyává tenni.

A fentiek mindinkább arról győznek meg bennünket, hogy a kezdeti közeledési szakaszban, melyet a szocialista or-

szágokkal való kapcsolat kérdésében szeretnénk kialakítani, kevés anyagi áldozattal megoldhatók, ha a kollégiumi szakemberek, - nem nagy létszámmal - közös munkáértékezetet tartanának, baráti, szakmai eszmecserét folytatnának annak érdekében, hogy egymás felsőoktatási kollégiumi nevelőmunka rendszerét megismerjék. A szakmai viták feltehetően nagyon hasznosak lennének.

Ö S S Z E F O G L A L Á S

Tanulmányunkban egyrészt áttekintést adtunk, a kollégiumoknak a felszabadulás előtti, majd az ezt követő időszakban végbement fejlődéséről. Másrészt elemeztük a kollégiumokban folyó világnézeti nevelőmunka különböző kérdéseit, összehasonlítva azt a fent jelzett két fejlődési periódusban. Miután a kollégium a felsőoktatási intézményrendszer szerves része, indokolt, hogy részletesebben foglalkozzunk az itt folyó világnézeti nevelőmunkával. Ez a tevékenység nagymértékben hozzájárul ahhoz, hogy felsőoktatási intézményeink szocialista elkötelezettségű, szakmailag jól képzett, marxista-leninista világnézetű szakembereket adjon társadalmunknak.

A kollégiumok felszabadulás utáni fejlődésével kapcsolatban megállapíthatjuk, hogy a népi kollégiumok az 1945 előtti haladó kollégiumi hagyományokat - Bólyai-, Győrffy-kollégiumok - tevékenységükbe beépítették, illetve lehetőséget teremtettek az agrárproletáriátus, a szegényparasztság és a munkásság gyermekeinek számára, hogy szakmailag képezhessék magukat, megismerkedhessenek a marxista világnézettel, közösségi gondolkodásuk vá váljanak. A népi kollégiumok tevékenységében a pozitívumok mellett azonban negatív jelenségek is megfigyelhetők voltak, ugya- is jelentkezett bizonyos narodnista és avangardista vonás

is. Az ezzel kapcsolatos kritika mindenképpen indokolt volt, azonban kétségtelen tény, hogy a népi kollégiumok idő előtti felszámolásában jelentős szerepet játszott a kialakuló személyi kultusz is.

Ezt követően, a jelenlegi kollégiumi rendszer fokozatos fejlődés következtében alakult ki, melynek állomásai közül kiemelhetjük 1948-at. Ekkor ugyanis az iskolák államosításával együtt a kollégiumok állami tulajdonba kerültek, majd ezt követően megkezdődött a diákszálló-hálózat kiépítése, illetve ezek fokozatos kollégiumokká való fejlesztése.

A felszabadulás utáni kollégiumi fejlődés szembevető jellegzetessége, hogy a szocialista kulturforradalom kibontakozásával párhuzamosan a dolgozó osztályok gyermekei lehetőséget kaptak a továbbtanulásra, és a kollégiumi elhelyezésre.

Az ellenforradalom leverése utáni fejlődési szakasz jellegzetessége az, hogy 1957-től megkezdődik a tervszerű és tudatos munka a diákotthonok szocialista jellegű kollégiumokká fejlesztése érdekében. Ezzel kapcsolatban az állami- és pártvezetés igyekezett biztosítani ennek anyagi, technikai, személyi feltételeit. Ezzel párhuzamosan megfogalmazást nyernek a szocialista kollégiummá válás kritériumai is. 1962 után, a szocializmus alapjai lerakásának befejezését követően egyre nagyobb teret

kap a szocialista demokratizmus fejlesztése. Ennek során fejlődik kollégiumaink belső élete, irányítási mechanizmusa, növekszik az ifjúsági önkormányzat szerepe és határfoka mind a kollégiumok irányítását illetően, mind pedig a kollégiumokban folyó világnézeti nevelőmunka a kollégiumi élet vonatkozásában.

Megállapítható, hogy e folyamat során társadalmunk ezen belül az állami- és pártvezetés egyre nagyobb figyelmet és gondot fordít a kollégiumokban folyó széleskörű tevékenységre. A különböző párthatározatok, így többek között az ifjúsággal kapcsolatos határozat, a közoktatás fejlesztését szolgáló párthatározat, a közművelődéssel kapcsolatos határozat, stb. közvetlenül és közvetetten összefüggésben vannak a kollégiumok nevelőtevékenységével, munkájával.

Ugyanakkor utalhatunk itt az MSZMP különböző kongresszusain hozott határozatokra is, amelyek a közoktatással, a kulturális-ideológiai élettel, a tudományos munkával összefüggésben szabják meg a különböző teendőket, feladatokat.

E munka során nagymértékben hasznosíthatók a különböző szocialista országok kollégiumainak tapasztalatai is; de a kollégiumok vezetése színvonalasabb tevékenységéhez, jelentős segítséget kap a felsőoktatási kollégiumok munkaközösségétől is.

A kollégiumokban folyó munka további javításának

fontos feltétele, hogy erősítsük a világnézeti nevelőmunka hatását, tökéletesítsük a kollégiumi önkormányzati rendszert, fokozottabb mértékben érvényesítsük az adott területen a szocialista demokratizmus elveit. Mindenképpen indokolt a kollégiumi hálózat további fejlesztése, a férőhelyek számának - társadalmi igényeknek megfelelő - növelése, s általában a kollégiumok anyagi feltételeinek javítása.

Erősíteni kell a kollégiumainkban a párt- és KISZ-vezetés befolyását, illetve a pedagógiai vezetésben résztvevők szakmai, pedagógiai, metodikai műveltségi szintjét.

E feladatok gyakorlati végrehajtását és megvalósítását garantálja az a körülmény is, hogy pártunk legutóbbi, XI. Kongresszusán is különös gonddal foglalkoztak az ifjúság kérdéseivel, megállapítva: "A párt mindig különös figyelmet fordított az ifjúságra. Az ifjú korosztályokban nemcsak a jövő letéteményeseit látja, hanem mai életünknek aktív résztvevőit, formálóit is."

J E G Y Z E T E K

Világnézeteti nevelés a felsőoktatási intézmények kollégiumaiban

- 1/ Tóth Gábor: 1974. VIII. 26-án megtartott előadásából.
Irodalom: Ravasz-Felkai-Beller-Simon: A magyar nevelés története a feudalizmus és a kapitalizmus korában. Tankönyvkiadó, Bp. 1960. 114. old.
- 2/ Tóth Gábor: 1974. VIII. 26-án megtartott előadásából.
Irodalom: Eötvös Loránd kurátor megnyitó beszéde 1911. október 30-án. Eötvös Kollégium irattára, 64. dosszié. Szövetségi évkönyv I. évf. 1932., 6. old.
- 3/ Tóth Gábor: 1974. VIII. 26-án megtartott előadásából.
Irodalom: Riedl Frigyes: Jelentés működéséről az Eötvös Kollégiumban az 1895/96. tanévben, 1896. június. Eötvös Kollégium irattára, 101. dosszié.
- 4/ Polinszky Károly: Hagyomány és korszerűség a kollégiumi nevelésben. Az Országos Felsőoktatási Nevelési munkaközösség tájékoztatója. A szocialista kollégiummá fejlesztés útján . Bp. 1968. 1., 8. old.
- 5/ Tóth Gábor: 1974. VIII. 26-án megtartott előadásából.
Irodalom: Sötér István: Két iskola. Játék és valóság c. tanulmánykötet, Bp. 1946. 70. old.
- 6/ Tóth Gábor: 1974. VIII. 26-án megtartott előadásából.
Irodalom: Levél a közoktatási népbiztosság ifjúmunkás szociális ügyosztályához, 1919. június 28. Eötvös Kol-

légium irattára, 96. dosszié.

- 7/ Tóth Gábor: 1974. VIII. 26-án megtartott előadásából.
Irodalom: Eötvös Loránd levele Wlassich Gyulához a
szervezeti szabályzat tárgyában, 1895. szept.15.
Eötvös Kollégium irattára, 64. dosszié.
- 8/ Tóth Gábor: 1974. VIII. 26-án megtartott előadásából.
Irodalom: Eötvös Loránd kurátor megnyitó beszéde ,
1911. okt. 30-án. Eötvös Kollégium irattára, 64. dosz-
szié. Szövetségi Évkönyv I. évf. 1932., 6.old.
- 9/ Tóth Gábor: 1974. VIII. 26-án megtartott előadásából.
Irodalom: Jelentés a miniszterhez 48/1932. Cur.1932.
június 16. Eötvös Kollégium irattára 55. dosszié.
- 10/ Tóth Gábor: 1974. VIII. 26-án megtartott előadásából.
Irodalom: Léber János: Bolsevista diákok. Magyar Kul-
túra XIX. évf. 13-14. sz. Bp. 1932. július 5., 58.old.
- 11/ Tóth Gábor: A felsőoktatási kollégiumi nevelés múlt-
ja és mai helyzete. Az Országos Felsőoktatási Nevelé-
si Munkaközösség tájékoztatója. Az V. Országos Kollé-
giumi Konferencia, Bp. 1973., 3., 15-16.old.
- 12/ Uo.
- 13/ Ui. 49. old.
- 14/ Ágoston György: Pedagógia I. A nevelés elmélete I.
rész. Egyetemi tankönyv. Tankönyvkiadó Bp. 1962.,24.old.
- 15/ Ui. 25. old.
Az egyetemi és főiskolai hallgatók szociális száрма-

zásával a numerus clausussal kapcsolatos különböző kérdésekkel foglalkozik Bárány Ferenc is: Az anti-szemitizmus szerepe a szélsőjobboldali diákmozgal-
makban /1919-1921/ című tanulmányában. A Művelődés-
ügyi Minisztérium Marxizmus-Leninizmus Oktatási Fő-
osztálya. Tudományos szocializmus füzetek, 8., 1971.

16/ Hollós Ervin és szerzői kollektívája: Az ifjúság esz-
mei-politikai nevelésének kérdései a magyar kommunis-
ta mozgalom dokumentumaiban - különös tekintettel a
főiskolai diákság nevelésére /1918-1972/. A Művelő-
désügyi Minisztérium Marxizmus-Leninizmus Oktatási
Főosztálya. 1973. 3. sz. tájékoztató, 37-101. old.

17/ Ui. 50. old.

18/ Ui. 52. old.

19/ Ui. 54. old.

20/ Ui. 58. old. az említett tanulmányban Bólyai Kollé-
gium létrehozását 1940-re írják. Mivel több tanul-
mányban 1939 évet találtunk, ezért módosítottuk az
évszámot: például: Juhász Ferenc: Pedagógiai törek-
vések a népi kollégiumi mozgalomban. Nevelésügyünk
húsz éve 1945-1964. Tanulmányok a magyar népi demok-
rácia neveléstörténetéből. Tankönyvkiadó, Bp. 1965.
321. old.

Pataki Ferenc: Közösségi nevelés a népi kollégiumok-
ban. A valóság pedagógiája. Tankönyvkiadó, Bp. 1974.
11. old.

- 21/ Ui. 58-59. old.
- 22/ Polinszky Károly: Hagyomány és korszerűség a kollégiumi nevelésben. Az országos felsőoktatási nevelési munkaközösség tájékoztatója. A szocialista kollégiummá fejlesztés útján. Bp. 1968. 1., 9-10. old.
- 23/ Simon Gyula: A köznevelésügy fejlődésének néhány sajátossága. Nevelésügyünk húsz éve 1945-1964 Tankönyvkiadó, Bp. 1965. 9-10. old.
- 24/ Ui. 10-11. old.
- 25/ Juhász Ferenc: Pedagógiai törekvések a népi kollégiumi mozgalomban. Nevelésügyünk húsz éve 1945-1964. Tanulmányok a magyar népi demokrácia neveléstörténetéből. Tankönyvkiadó, Bp. 1965., 319-321. old.
- 26/ Ui. 334. old.
- 27/ Ortutay Gyula: Emlékező idő. Valóság, 1975. 5., 1. old.
- 28/ Fehér István: A szegedi munkásság szervezeti helyzete a felszabadulás első éveiben. Acta universitatis Szegediensis, de Attila József nominatae sectio scientiae socialismi. Tudományos szocializmus: Tomus V. Szeged, 1967. 23-31. old.
- 29/ Hollós Ervin; és szerzői kollektívája : Az ifjúság eszmei-politikai nevelésének kérdései a magyar kommunista mozgalom dokumentumaiban - különös tekintettel a főiskolai diákság nevelésére /1918-1972./ A Művelődésügyi Minisztérium Marxizmus-Leninizmus Ok-

- tatási Főosztálya, 1973. 3.sz. tájékoztatója,
64-65. old.
- 30/ Ui. 67-71. old.
- 31/ Szarka József: A nevelés elméletének fejlődése. Nevelésügyünk húsz éve 1945-1964. Tankönyvkiadó, Bp. 1965. 81-85- old.
- 32/ Simon Gyula: A köznevelésügy fejlődésének néhány sajátossága. Nevelésügyünk húsz éve 1945-1964. Tankönyvkiadó, Bp. 1965. 9-57. old.
- 33/ Magyar Kollégiumi Egyesület. Tájékoztató. 1. füzet. 1946. szept. 13. Melléklet: fénymásolt brosúra. A dokumentumot Péter László bocsátotta rendelkezésünkre.
- 34/ Ui. 3. old.
- 35/ Ui. 6. old.
- 36/ A Haladó Egyetemisták Konferenciájának kiáltványa a magyar társadalomhoz, 1946. november 10. dátummal. Melléklet: fénymásolt brosúra. A dokumentumot Péter László bocsátotta rendelkezésünkre.
- 37/ Ui. 1. old.
- 38/ Ui. 2-3. old.
- 39/ Ui. 4. old.
- 40/ Ui. 5. old.
- 41/ Ui. 41. old.
- 42/ Ui. 3. old.
- 43/ Ui. 4-5. old.

- 44/ Jászay Ilona: Állami és egyházi kollégiumok Budapesten. Valóság, 1947. április hó, 323. old.
- 45/ Uo.
- 46/ Ui. 324. old.
- 47/ Ui. 325. old.
- 48/ Ui. 325-326. old.
- 49/ Varsányi Péter István: Az iskolák államosításának története Hódmezővásárhelyen /1948/ Vásárhelyi Tanulmányok IV. Kiadja: A Hódmezővásárhelyi Városi Tanács V.B. Művelődésügyi Osztálya, 1974. 101. old.
- 50/ Ui. 102. old.
- 51/ Uo.
- 52/ Köpeczi Béla: A kulturális forradalom húsz esztendeje. Húsz Év. Tanulmányok a szocialista Magyarország történetéből. Kossuth Könyvkiadó. 1964. 267. old.
- 53/ Magyar Közlöny. Rendeleték tára: 215. szám, Bp.1948. szeptember 25. A magyar köztársaság kormányának 9.900/1948.Korm.számú rendelete a tanulóotthonok nevelés és a diákjóléti ügyek intézésének egységes irányítása tárgyában.
- 54/ Ágoston György: Pedagógia I. A nevelés elmélete I. rész. Egyetemi tankönyv. Tankönyvkiadó Bp. 1962.30.old.
- 55/ Juhász Miklós: Az egyetemi és főiskolai hallgatók szociális támogatása, ösztöndíj rendszerének fejlődése. Felsőoktatási Szemle. 1975. április, XXIV.évf. 4. 236. old.

- 56/ Nyiri Antal-Kunsági Elemér-Pignitzky György:
Jelentés a szegedi Tudományegyetem Diákokotthonairól.
Szegedi Orvostudományi Egyetem Kollégiumok Igazgató-
ságának irattára. Szeged, Semmelweis u. 4. Hiv.sz.:
2/I/1/1975.Koll.
- 57/ Ui. 6. old.
- 58/ Oktatásügyi Közlöny IV. évfolyam. 19. szám. 1956.
IX. 15. Az oktatásügyi miniszter 80/1956./O.K.19./O.M.
számú utasítása az egyetemi /főiskolai/ kollégiumok
szervezeti és működési szabályzatának kiadásáról.
266-268. old.
- 59/ Soós Levente: A népi kollégisták évtizede:1939-1949.
Népszabadság. 1969. december 14., 12. old.
- 60/ Uo.
- 61/ Juhász Ferenc:Pedagógiai törekvések a népi kollégium-
mi mozgalomban. Nevelésügyünk húsz éve 1945-1964.
Tanulmányok a magyar népi demokrácia neveléstörté-
netéből. Tankönyvkiadó. Bp. 1965. 319. old.
- 62/ Ui. 320-321. old.
- 63/ Ui. 321-323. old.
- 64/ Ui. 323. old.
- 65/ Ui. 327. old.
- 66/ Ui. 323. old.
- 67/ Ui. 329. old.
- 68/ Ui. 324. old.
- 69/ Ui. 339. old.

- 70/ Uo.
- 71/ Ui. 340. old.
- 72/ Ui. 341. old.
- 73/ Ui. 339. old.
- 74/ Ui. 352. old.
- 75/ Ui. 342. old.
- 76/ Ui. 351. old.
- 77/ Ui. 325. old.
- 78/ Ui. 331. old.
- 79/ Pataki Ferenc: Közösségi nevelés a népi kollégiumokban. A valóság pedagógiája. Tankönyvkiadó. Bp. 1974.
- 80/ Népi Kollégiumokat! Szikra Irodalmi és Lapkiadó Vállalat és Nyomda Rt.Bp. Népi Kollégiumok Országos Szövetsége. Bp. IV. Király Pál-utca 12.
- Melléklet: fénymásolt brosúra. A dokumentumot Péter László bocsátotta rendelkezésünkre.
- 81/ Ui. 3-7. old.
- 82/ Ui. 10. old.
- 83/ Ui. 19-24. old.
- 84/ Népi kollégisták c. folyóirat. Szerkesztő: Mágori Varga Erzsébet. Felelős kiadó: Cserépfalvy Imre. Szeged, Somogyi Könyvtár. Fc 3525/7679/954/ számmal.
- 85/ Ui. 37. old.
- 86/ Ui. 40-41. old.
- 87/ Ui. 69. old.

- 88/ Székely Lajos: Harminc paraszt Szegedre tart. Egyetemi élet c. újság a Szegedi egyetem és főiskolai hallgatók szava. 1. szám.
Melléklet: fénymásolt példány. A dokumentumot Péter László bocsátotta rendelkezésünkre.
- 89/ Népi Kollégisták c. folyóirat. Szerkesztő: Mágori Varga Erzsébet. Felelős kiadó: Cserépfalvy Imre. Szeged, Somogyi Könyvtár. Fc 3525/7679/954/ számmal. 7. old.
- 90/ Csukás István: Ifjúság. Közösségi nevelés. Valóság, 1948. 481. old. Csukás István: A népi kollégiumok jelentősége közoktatásunk rendszerében. Köznevelés, 1948. 268. old.
- 91/ Csukás István: Ifjúság. Közösségi nevelés. Valóság, 1948. 489. old.
- 92/ Ui. 481. old.
- 93/ Ui. 486. old.
- 94/ Csukás István: A népi kollégiumok jelentősége közoktatásunk rendszerében. Köznevelés, 1948. 268. old.
- 95/ Uo.
- 96/ Uo.
- 97/ Ui. 269. old.
- 98/ Bernáth József: Adalékok a népi kollégiumi mozgalom történetéhez. Pedagógiai Szemle. 1966. XVI.évf.6.szám. 539. old.

- 99/ Az MDP Politikai Bizottságának határozata a NÉKOSZ helyzetéről. Szabad Nép. 1948. szeptember 19.
Melléklet: fénymásolt példány.
- 100/ Juhász Ferenc: Pedagógiai törekvések a népi kollégiumi mozgalomban. Nevelésügyünk húsz éve 1945-1964. Tanulmányok a magyar népi demokrácia neveléstörténetéből. Tankönyvkiadó. Bp. 1965. 344. old.
- 101/ Ui. 346-347. old.
- 102/ Ui. 346. old.
- 103/ Ui. 348. old.
- 104/ Ui. 357. old.
- 105/ Ünnepeinkhöz méltóan. Segédanyag felszabadulásunk 30. évfordulójának megünnepléséhez. Magyar-Szovjet Baráti Társaság. Ifjúsági Nyomda. 1974. 33. old.
- 106/ Ui. 362. old.
- 107/ Széchy Éva: A felsőoktatási kollégiumok működése és nevelőmunkája. Felsőoktatási Pedagógiai Központ Budapest, 1970. 4., 5-6. old.
- 108/ Ui. 6. old.
- 109/ Köpeczi Béla: A kulturális forradalom húsz esztendeje. Húsz év. Tanulmányok a szocialista Magyarországtörténetéből. Kossuth Könyvkiadó. 1964. 288-289. o.
- 110/ Lakatos László: A Szegedi Orvostudományi Egyetem Apáthy István KISZ-kollégiuma. Felsőoktatási Szemle, VII. évf. 5. szám 1958. május, 307. old.
- 111/ Ui. 310. old.

- 112/ Ui. 309. old.
- 113/ Az MSZMP művelődési politikájának irányelvei /1958. július 25./ A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1956-1962. Az MSZMP Központi Bizottságának Párttörténeti Intézete. Kossuth Könyvkiadó, Bp. 1964., 251-252. old.
- 114/ Irányelvek a felsőoktatási intézmények diákotthonainak kollégiumokká szervezésére. Művelődésügyi Minisztérium és KISZ KB. 1959. január. Szegedi Orvostudományi Egyetem Kollégiumok Igazgatóságának irattára. Szeged, Semmelweis u. 4. , 4/I/2/1959.számmal.
- 115/ Lukács Jenő: A diákotthonok kollégiummá alakításának kérdései az Orvostudományi Egyetemeken. Felsőoktatási Szemle, VIII.évf.1.sz. Bp. 1959. január, 16. old.
- 116/ Ui. 19. old.
- 117/ Uo.
- 118/ Uo.
- 119/ Ui. 20. old.
- 120/ Nádasdi József: Az új típusú egyetemi kollégiumok: a KISZ nevelőmunkájának fontos bázisai. Felsőoktatási Szemle, VIII. évf. 2. szám. 1959. február hó, Bp. 86. old.
- 121/ Uo.
- 122/ Ui. 87. old.
- 123/ Ui. 90. old.

- 124/ A művelődésügyi miniszter 102/1962./M.K.1./M.M. számú utasítása a felsőoktatási intézmények kollégiumainak szervezeti és működési szabályzatáról. Művelődésügyi Közlöny VI. évf. 1.szám, 1962. január 1., 1. old.
- 125/ 58.468/1963. szám Művelődésügyi Minisztérium.
Tárgy: A diákotthoni, kollégiumi nevelőmunka főbb feladatai. Bp. 1963. június 28. Dávid Zsigmond sk. csoportvezető. Szegedi Orvostudományi Egyetem Kollégiumok Igazgatóságának irattárában, Szeged, Semmelweis u. 4. 51-4/1976.Koll.Ig.I/9 ikt.sz.alatt.
- 126/ Felsőoktatási kollégiumok vezetőinek II. országos tanácskozása. Bp. 1966. május 6-7. Ifjúsági Lapkiadó Vállalat.
- 127/ Ui. 6. old.
- 128/ Ui. 13. old.
- 129/ Ui. 29. old. KISZ KB Intéző Bizottság határozata a felsőoktatási intézmények kollégiumi nevelőmunkájának továbbfejlesztéséről. Bp. 1966. szeptember 5.
- 130/ A művelődésügyi miniszter 168/1966./M.K.20./MM számú utasítása a felsőoktatási intézmények kollégiumainak általános szabályzatáról. Művelődésügyi Közlöny, 1966. okt. 15. 295. old.
- 131/ Széchy Éva: Szocialista kollégiumaink nevelőmunkája, továbbfejlesztésének új szakasza. Az Országos Felsőoktatási Nevelési Munkaközösség tájékoztatója. A

- felsőoktatási kollégiumok működése és nevelőmunkája. Bp. 1970. 4., 78. old.
- 132/ Ui. 17-18. old.
- 133/ Polinszky Károly: Hagyomány és korszerűség a kollégiumi nevelésben. Az Országos Felsőoktatási Nevelési Munkaközösség tájékoztatója. A szocialista kollégiummá fejlesztés útján, Bp. 1968. 1., 8. old.
- 134/ Széchy Éva: A szocialista kollégiumi mozgalom útján. Az Országos Felsőoktatási Nevelési Munkaközösség tájékoztatója. A szocialista kollégiummá fejlesztés útján. Bp. 1968. 1., 23. old.
- 135/ Tóth Gábor: A kollégiumok, diákokotthonok jelentései- nek és a gödöllői konferencia vitáinak néhány tanulsága. Az Országos Felsőoktatási Nevelési Munkaközösség tájékoztatója. A szocialista kollégiummá fejlesztés útján. Bp. 1968. 1., 41-69. old.
- 136/ Az Országos Felsőoktatási Nevelési Munkaközösség tájékoztatója. A felsőoktatási kollégiumok működése és nevelőmunkája. Bp. 1970. 4.
- 137/ Ui. Széchy Éva: Szocialista kollégiumaink nevelőmunkája, továbbfejlesztésének új szakasza. 79. old.
- 138/ Ui. 21-43. old.
- 139/ Az Országos Felsőoktatási Nevelési Munkaközösség tájékoztatója. Az V. Országos Kollégiumi Konferencia Bp. 1973. 3.
- 140/ Ui. Tóth Gábor: Az V. Országos Felsőoktatási Kollégiumi Konferencia beszámolója. 13-52. old.

- 141/ Kiss György-Szövényi Zsolt-Váradi Károly: Egyetemi KISZ-vezetők módszertani útmutatója. 3. A Felsőoktatási intézmények KISZ-szervezetei kollégiumi nevelőmunkájának helyzetéről és a további feladatokról. Ifjúsági Lapkiadó Vállalat, 1974.
- 142/ A Szegedi Orvostudományi Egyetem Kollégiumainak Koordinációs Bizottsági Ülés vitaanyaga, 1973. október hó 29.: A szakmai-tudományos munka színvonalának emelése a SZOTE Kollégiumaiban; szakkollégium/vázlat/. A Szegedi Orvostudományi Egyetem Kollégiumok Igazgatósága, Szeged, Semmelweis u. 4. Ikt.szám: 27-8/1973. Koll.Ig. alatt.
- 143/ A Kiváló Kollégium cím elnyeréséről és a szakkollégiumi tevékenységről, Művelődésügyi Közlöny, XVIII.évfolyam, 6. szám, 1974. március 21. 217.old.
- 144/ Pignitzky György: A VI. Országos Kollégiumi Konferencián készített jegyzeteléséből, 1975. nov. 8-11.
- 145/ Kádár János: A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának beszámolója. A Magyar Szocialista Munkáspárt XI. kongresszusa, 1975. március 17-22. Kossuth Könyvkiadó, 1975. 75. old. és 81.old.
- 146/ Csongrád megyei és Szeged Mj Városi Népi Ellenőrzési Bizottság, Szeged. Jelentés az egyetemi és főiskolai hallgatók kollégiumi férőhely ellátottságának, albérleti viszonyainak, valamint az ezekkel kapcsolatos szociális, és nevelési tényezők vizsgálá-

latáról, Szeged, 1971. március 13.

- 147/ Szörényi József: A főiskolai és egyetemi kollégiumi élet értékelése a hallgatói megnyilatkozások tükrében. Különlenyomat a Szegedi Tanárképző Főiskola Tudományos Közleményeiből. Szeged, 1972. 251. old.
- 148/ Köncz János: I. Csongrád megyei egyetemi kollégiumi tanácskozás: A Csongrád megyei egyetemi, főiskolai, diákokotthonok, kollégiumok fejlődése, helye, szerepe és feladatai a kommunista szakemberképzésben. Szeged, 1966. november 16. Szegedi Orvostudományi Egyetem Kollégiumok Igazgatóságának irattárában. Szeged, Semmelweis u. 4. 45/1966.III/89.Koll.ig. szám alatt.
- 149/ A KISZ KB Intéző Bizottság határozata a felsőoktatási intézmények kollégiumi nevelőmunkájának továbbfejlesztéséről. Bp. 1966. szept. 5. Felsőoktatási Kollégiumok vezetőinek II. országos tanácskozása, Bp. 1966. május 6-7. Ifjúsági Lapkiadó Vállalat.
- 150/ Széchy Éva: A szocialista kollégiumi mozgalom útján. Az Országos Felsőoktatási Nevelési Munkaközösség tájékoztatója. A szocialista kollégiummá fejlesztés útján. Bp. 1968. 1. 38. old.
- 151/ Széchy Éva: Szocialista kollégiumaink nevelőmunkája, továbbfejlesztésének új szakasza. Az Országos Felsőoktatási Nevelési Munkaközösség tájékoztatója. A Felsőoktatási Kollégiumok működése és nevelőmun-

kája. Bp. 1970. 4. 99. old.

- 152/ Délmagyarországi Felsőoktatási Kollégiumok Munkaközösségének dokumentációs anyaga 1966-tól napjainkig. /Munkatervek, jelentések, statisztikai adatlapok, házirendek, helyi szervezeti szabályzatok, levelek, stb./ A Szegedi Orvostudományi Egyetem Kollégiumok Igazgatóságának irattára. Szeged, Semmelweis u. 4.
- 153/ Juhász Miklós: Az egyetemi és főiskolai hallgatók szociális támogatása, ösztöndíj rendszerének fejlődése. Felsőoktatási Szemle. Az Oktatásügyi Minisztérium folyóirata 1975. április 4., 243. old.
- 154/ Kata Mihály-Papp János: Problémák a szocialista szakemberképzés körül. Felsőoktatási Szemle, 1974. december 12. szám 718. old.
- 155/ Polinszky Károly: A magyar és a szovjet felsőoktatás kapcsolatainak továbbfejlesztéséért. Felsőoktatási Szemle, 1975. november 11. szám, 645 old.
- 156/ Nemzetközi oktatásügy. A főiskolai kollégiumi nevelés időszerű kérdései a külföldi szakirodalom tükrében. /1960-1967/ 5. OPK, Bp. 1968.
- 157/ K.Z.Sowa: A diákokotthon mint társadalmi környezet. FPK. 1973.
- 158/ Nemzetközi oktatásügy. A főiskolai kollégiumi nevelés időszerű kérdései a külföldi szakirodalom tükrében. /1960-1967/ 5. OPK, Budapest, 1968. 1. old.

- 159/ Ui. 1-5. old.
- 160/ Ui. 6-7. old.
- 161/ Ui. 7-12. old.
- 162/ Ui. 10. old.
- 163/ K.Z.Sowa: A diákok otthon mint társadalmi környezet.
FPK. 1973. 33. old.
- 164/ Nemzetközi oktatásügy. A főiskolai kollégiumi nevelés időszaki kérdései a külföldi szakirodalom tükrében. /1960-1967/ 5. OPK. Budapest, 1968. 13. old.
- 165/ Ui. 13-14. old.
- 166/ Ui. 15-20. old.
- 167/ Széchy Éva: Makarenko tanításainak időszaki sége a felsőoktatás szocialista korszerűségében. Pedagógiai Szemle. 1975. május. XXV. évf. 5.szám, 424.old.
- 168/ Kiss Gyula: Az iskolavezetés pedagógiája. Tanulmányok a neveléstudomány köréből. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1965. 61. old.
- 169/ Ui. 83. old.
- 170/ Nemzetközi oktatásügy. A főiskolai kollégiumi nevelés időszaki kérdései a külföldi szakirodalom tükrében. /1960-1967/ 5. OPK. Budapest, 1968. 23. old.
- 171/ Ui. 25-27. old.
- 172/ Ui. 27-29. old.

A FELHASZNÁLT FONTOSABB MŰVEK JEGYZÉKE

I. Tankönyvek, tanulmányok:

Ágoston György: Pedagógia I. A nevelés elmélete I. rész. Egyetemi tankönyv. Tankönyvkiadó, Bp. 1962.

Bárány Ferenc: Az antiszemitizmus szerepe a szélsőjobboldali diákmozgalmakban /1919-1921/ c. tanulmány. A Művelődésügyi Minisztérium Marxizmus-Leninizmus Oktatási Főosztálya. Tudományos szocializmus füzetek, 8. 1971.

Bernáth József: Adalékok a népi kollégiumi mozgalom történetéhez. Pedagógiai Szemle. 1966. XVI. évf. 6.szám.

Csukás István: Ifjúság. Közösségi nevelés. Valóság, 1948.

Csukás István: A népi kollégiumok jelentősége közoktatásunk rendszerében. Köznevelés, 1948.

Fehér István: A szegedi munkásság szervezeti helyzete a felszabadulás első éveiben. Acta universitatis Szegediensis, de Attila József nominatae sectio scieutiae sociidismi. Tudományos szocializmus: Tomus V. Szeged, 1967.

Hollós Ervin és szerzői kollektívája: Az ifjúság eszmei-politikai nevelésének kérdései a magyar kommunista mozgalom dokumentumaiban- különös tekintettel a főiskolai diákság nevelésére /1918-1972/. A Művelődésügyi Minisztérium Marxizmus-Leninizmus Oktatási Főosztálya. 1973. 3. sz. tájékoztató.

Jászay Ilona: Állami és egyházi kollégiumok Budapesten. Valóság, 1947. április hó.

Juhász Ferenc: Pedagógiai törekvések a népi kollégiumi mozgalomban. Nevelésügyünk húsz éve 1945-1964. Tanulmányok a magyar népi demokrácia neveléstörténetéből. Tankönyvkiadó, Bp. 1965.

Kata Mihály-Papp János: Problémák a szocialista szakemberképzés körül. Felsőoktatási Szemle 1974. december 12. szám.

Kiss Gyula: Az iskolavezetés pedagógiája. Tanulmányok a neveléstudomány köréből. Akadémiai Kiadó. Bp. 1965.

Köpeczi Béla: A kulturális forradalom húsz esztendeje. Húsz év. Tanulmányok a szocialista Magyarország történetéből. Kossuth Könyvkiadó. 1964.

Lukács Jenő: A diákokotthonok kollégiummá alakításának kérdései az Orvostudományi Egyetemeken. Felsőoktatási Szemle, VIII. évf. 1. sz. Bp. 1959. január.

Nádasdi József: Az új típusú egyetemi kollégiumok: a KISZ nevelőmunkájának fontos bázisai. Felsőoktatási Szemle, VIII. évf. 2. szám. 1959. február hó, Bp.

Pataki Ferenc: Közösségi nevelés a népi kollégiumokban. A valóság pedagógiája. Tankönyvkiadó, Bp. 1974.

Polinszky Károly: A magyar és a szovjet felsőoktatás kapcsolatainak továbbfejlesztéséért. Felsőoktatási Szemle, 1975. november. 11. szám.

Simon Gyula: A köznevelésügy fejlődésének néhány sajátossága. Nevelésügyünk húsz éve 1945-1964. Tankönyvkiadó, Bp. 1965.

K.Z.Sowa: A diákotthon mint társadalmi környezet. FPK. 1973.

Szarka József: A nevelés elméletének fejlődése. Nevelésügyünk húsz éve 1945-1964. Tankönyvkiadó, Bp. 1965.

Széchy Éva: A felsőoktatási kollégiumok működése és nevelőmunkája. Felsőoktatási Pedagógiai Központ Budapest, 1970. 4.

Széchy Éva: Szocialista kollégiumaink nevelőmunkája, továbbfejlesztésének új szakasza. Az Országos Felsőoktatási Nevelési Munkaközösség tájékoztatója. A felsőoktatási kollégiumok működése és nevelőmunkája. Bp., 1970. 4.

Széchy Éva: A szocialista kollégiumi mozgalom útján. Az Országos Felsőoktatási Nevelési Munkaközösség tájékoztatója. A szocialista kollégiummá fejlesztés útján. Budapest, 1968. 1.

Széchy Éva: Makarenko tanításainak időszerűsége a felsőoktatás szocialista korszerűségében. Pedagógiai Szemle, 1975. május. XXV. évf. 5. szám.

Szörényi József: A főiskolai és egyetemi kollégiumi élet értékelése a hallgatói megnyilatkozások tükrében. Különlenyomat a Szegedi Tanárképző Főiskola Tudományos Közleményeiből. Szeged, 1972.

Tóth Gábor: 1974. augusztus 26-án megtartott előadásából.

Varsányi Péter István: Az iskolák államosításának története Hódmezővásárhelyen /1948/. Vásárhelyi Tanulmányok IV. Kiadja: A Hódmezővásárhelyi Városi Tanács V.B. Művelődésügyi Osztálya, 1974.

II. Beszéd, cikkek, folyóiratok, irattári anyagok:

Polinszky Károly: Hagyomány és korszerűség a kollégiumi nevelésben. Az Országos Felsőoktatási Nevelési Munkaközösség tájékoztatója. A szocialista kollégiummá fejlesztés útján. Bp. 1968. 1.

Ortutay Gyula: Emlékező idő. Valóság, 1975.

Juhász Miklós: Az egyetemi és főiskolai hallgatók szociális támogatása, ösztöndíj rendszerének fejlődése. Felsőoktatási Szemle. 1975. április XXIV. évf. 4.

Nyíri Antal-Kunsági Elemér-Pignitzky György: Jelentés a szegedi Tudományegyetem Diákotthonairól. Szegedi Orvostudományi Egyetem Kollégiumok Igazgatóságának irattára. Szeged, Semmelweis u. 4. Hiv.sz.2/I/1/1975.Koll.

Soós Levente: A népi kollégisták évtizede: 1939-1949. Népszabadság, 1969. december 14.

Népi Kollégisták c. folyóirat. Szerkesztő: Mágori Varga Erzsébet. Felelős kiadó: Cserépfalvy Imre. Szeged, Somogyi Könyvtár. Fc 3525 /7679/954/ számmal.

Ünnepünkhöz méltóan. Segédanyag felszabadulásunk 30. évfordulójának megünnepléséhez. Magyar-Szovjet Baráti Társaság. Ifjúsági Nyomda. 1974.

Lakatos László: A Szegedi Orvostudományi Egyetem Apáthy István KISZ-kollégiuma. Felsőoktatási Szemle VII. évf. 5. szám, 1958. május.

58.468/1963. sz. Művelődésügyi Minisztérium.

Tárgy: A diákotthoni, kollégiumi nevelőmunka főbb feladatai. Bp. 1963. június 28. Dávid Zsigmond sk.csoportvezető. Szegedi Orvostudományi Egyetem Kollégiumok Igazgatósága, Szeged, Semmelweis u. 4. 51-4/1976.Koll.ig.I/9. ikt.sz. alatt.

Felsőoktatási kollégiumok vezetőinek II. országos tanácskozása. Bp. 1966. május 6-7. Ifjúsági Lapkiadó Vállalat.

Tóth Gábor: A kollégiumok, diákotthonok jelentései-
nek és a gödöllői konferencia vitáinak néhány tanulsága.
Az Országos Felsőoktatási Nevelési Munkaközösség tájékoztatója. A szocialista kollégiummá fejlesztés útján. Bp. 1968. 1.

Az Országos Felsőoktatási Nevelési Munkaközösség tájékoztatója. A felsőoktatási kollégiumok működése és nevelőmunkája. Bp. 1970. 4.

Az Országos Felsőoktatási Nevelési Munkaközösség tájékoztatója. Az V. Országos Kollégiumi Konferencia. Bp. 1973. 3.

Kiss György-Szövényi Zsolt-Váradi Károly: Egyetemi KISZ-vezetők módszertani útmutatója 3. A felsőoktatási intézmények KISZ-szervezetei kollégiumi nevelőmunkájának helyzetéről és a további feladatokról. Ifjúsági Lapkiadó Vállalat, 1974.

A Szegedi Orvostudományi Egyetem Kollégiumainak Koordinációs Bizottsági Ülés vitaanyaga, 1973.okt.29.

A szakmai-tudományos munka színvonalának emelése a SZOTE Kollégiumaiban; szakkollégium/vázlat/. A Szegedi Orvostudományi Egyetem Kollégiumok Igazgatósága, Szeged, Semmelweis u. 4. Ikt.sz.:27-8/1973. sz.alatt.

Pignitzky György: A VI. Országos Kollégiumi Konferencián készített jegyzeteléséből, 1975. november 8-11.

Kádár János: A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának beszámolója. A Magyar Szocialista Munkáspárt XI. kongresszusa, 1975. március 17-22. Kossuth Könyvkiadó, 1975.

Csongrád megyei és Szeged Mj Városi Népi Ellenőrzési Bizottság, Szeged. Jelentés az egyetemi és főiskolai hallgatók kollégiumi férőhelyellátottságának, albérleti viszonyainak, valamint az ezekkel kapcsolatos szociális, és nevelési tényezők vizsgálatáról. Szeged, 1971.márc.13.

Koncz János: I. Csongrád megyei egyetemi kollégiumi tanácskozás: A Csongrád megyei egyetemi, főiskolai, diák - otthonok, kollégiumok fejlődése, helye, szerepe és feladatai a kommunista szakemberképzésben. Szeged, 1966. november 16. Szegedi Orvostudományi Egyetem Kollégiumok Igazgatósága, Szeged, Semmelweis u. 4. Ikt.sz.45/1966.III/89.

Délmagyarországi Felsőoktatási Kollégiumok Munkaközösségének dokumentációs anyaga 1966-tól, a napjainkig. /Munkatervek, jelentések, statisztikai adatlapok, házirendek, helyi szervezeti szabályzatok, levelek, stb./ A Szegedi Orvostudományi Egyetem Kollégiumok Igazgatóságának irattára.

Nemzetközi oktatásügy. A főiskolai kollégiumi nevelés időszerü kérdései a külföldi szakirodalom tükrében.
/1960-1967/ 5. OPK, Bp. 1968.

III. Rendeletek, határozatok, utasítások, irányelvek:

Magyar Közlöny. Rendeletek tára: 215. szám Bp., 1948. szeptember 25. A magyar köztársaság kormányának 9.900/1948.Korm.számú rendelete a tanulóotthonok nevelés és a diákjóléti ügyek intézésének egységes irányítása tárgyában.

4.289/1949/220/M.T.számú rendelet /M.K.220./ az Országos Diákjóléti és kollégiumi Hivatal megszüntetése tárgyában /Közigazgatási rendszám: 1.070/ 1.§.

Az oktatásügyi miniszter 80/1956./O.K.19./O.M.számú utasítása az egyetemi/főiskolai/ kollégiumok szervezeti és működési szabályzatának kiadásáról. Oktatásügyi Közlöny, IV.évf.19.szám 1956. IX.15.

MSZMP művelődési politikájának irányelvei /1958. július 25./ A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1956-1962. Az MSZMP Központi Bizottságának Párttörténeti Intézete. Kossuth Könyvkiadó, Bp.1964.

Irányelvek a felsőoktatási intézmények diákotthonainak kollégiumokká szervezésére. Művelődésügyi Minisztérium és KISZ KB. 1959. január. Szegedi Orvostudományi Egyetem Kollégiumok Igazgatósága, Szeged, Semmelweis u.4. 4/I/2/1959.sz.

A művelődésügyi miniszter 102/1962./M.K.1./M.M.számú utasítása a felsőoktatási intézmények kollégiumainak szervezeti és működési szabályzatáról. Művelődésügyi Köz-

löny VI. évf. 1. szám 1962. január 1., 1. old.

KISZ KB Intéző Bizottság határozata a felsőoktatási intézmények kollégiumi nevelőmunkájának továbbfejlesztéséről. Bp. 1966. szeptember 5.

A művelődésügyi miniszter 168/1966./M.K.20./MM számú utasítása a felsőoktatási intézmények kollégiumainak általános szabályzatáról. Művelődésügyi Közlöny, 1966. okt. 15.

A Kiváló Kollégiumi Cím elnyeréséről és a szak-kollégiumi tevékenységről, Művelődésügyi Közlöny, XVIII. évfolyam, 6. szám 1974. március 21.

IV. Korabeli dokumentumok fénymásolt példányai, mellékelve:

Magyar Kollégiumi Egyesület. Tájékoztató. 1. füzet. 1946. szept. 13.

A Haladó Egyetemisták Konferenciájának kiáltványa a magyar társadalomhoz, 1946. november 10. dátummal.

Népi Kollégiumokat ! Szikra Irodalmi és Lapkiadó Vállalat és Nyomda Rt. Bp. Népi Kollégiumok Országos Szövetsége. Bp. IV. Király Pál- utca 12.

Székely Lajos: Harminc paraszt Szegedre tart. Egyetemi élet c. újság a Szegedi egyetem és főiskolai hallgatók szava. 1. szám.

Az MDP Politikai Bizottságának határozata a NÉKOSZ helyzetéről. Szabad Nép. 1948. szeptember 19.

A DEMOKRATIKUS NÉPI ÉRTELMISÉGÉRT!

Azt, hogy a nép fia vagy, igazolnod, sejh, ma nem azzal
kellene: honnan jössz, — azzal esém: hova mész!

Illyés Gyula

NÉPI KOLLÉGIUMOKAT!

NÉPI KOLLÉGIUMOK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGE
Budapest, IV., Királyi Pál-utca 12, Telefon: 189-262.

Felelős kiadó: dr. Tóth Benedek.

„Szikra” Irodalmi, Lapkiadó Vállalat és Nyomda Rt., Budapest.
Felelős vezető: Nedeczky László.

A Köztársasági Elnök felhívása a magyar társadalomhoz a parasztság és a munkásság szegény és tehetséges fiainak neveltetése ügyében.

Olyan ügyben fordulok az egész magyar közvéleményhez, amely megítélésem szerint nemzeti életünk egyik legfontosabb s a jövőre is kiható egyik legsorsdöntőbb ügye.

Minden erővel és minden áldozat meghozásával biztosítanunk kell az iskolától, a művelődéstől eddig elzárt magyar fiatalság: a parasztság és munkásság gyermekeinek neveltetési lehetőségét. Mindannyian tudjuk, hogy mi volt eddig a helyzet ebben a tekintetben. A nemzet a maga tanult és vezető rétegeit mindig egyazon társadalmi osztályból pótolta és a széles népi dolgozó rétegek: a parasztság és munkásság, még arra hivatott tehetséges gyermekeiket sem tudta iskolákba, az egyetemekre küldeni. Nem tudta leküzdhetetlen gazdasági okok miatt, intézmények hiánya miatt, amelyek megfelelő számban befogadták volna ezt a tanulni vágyó sereget. Néhány ősi kollégium kivételével sehol sem volt hely, ahol tanulhattak volna. De társadalmi gátak is meredeztek a népi rétegek fiai és leányai előtt. Ahol nyúlhattak volna is bizonyos lehetőségek, a paraszt- és munkáscsaládok gyermekeit ott is idegenkedéssel fogadták, s ezeknek a lehetőségeknek az ajtói is inkább a már felül lévő társadalmi osztályok leszármazottjai előtt nyílottak meg.

Megdöbbenéssel kellett megállapítanunk, hogy ebben a helyzetben a demokratikus átalakulás óta nem történt javulás, sőt inkább rosszabbodás állott be. Az egyetemeken csökkent a paraszti és munkásszármazású ifjúság száma. Ezen a helyzeten sürgősen változtatni kell, nemcsak a demokrácia hite érdekében, de messzi távlatokba átnyúló, nagy nemzeti érdekek megővése szempontjából is.

Maga a fiatalság, amelyik ennek a helyzetnek a tarthatatlanságát felismerte, s amely mély és komoly felelősséget is érez sorstársaiért és a nemzetért, mozgalmat kezdett olyan intézmények megteremtése céljából, amelyek gyorsan és eredményesen változtatni fognak a mai helyzeten. Megalakult a Demokratikus Népi Kollégiumokat Építő Mozgalom, amelynek fővédnökségét a fiatalok kívánságára meggyőződésből és szívesen vállaltam, mert teljes mértékben egyetérték a mozgalom céljaival, azokért magam is felelősséget érzek és szeretnék mindenkit rábírni erre a felelősségtudatra.

E mozgalom előtt három cél lebeg.

Az első az, hogy kitárjuk a kapukat a népi rétegek gyermekei előtt az iskolázottság, a műveltség, a tudás megszerzésére. A mozgalom meg akarja teremteni ennek anyagi feltételét és lehetőségeit. Az eddigi rendszerek szónokoltak a nép úgynevezett «felemeléséről», de jóformán semmit sem tettek érte. Sőt gondoskodtak akadályokról is, amelyek ezt megnehezítették. Ha az egész nagy gondolatot komolyan vesszük, elsősorban az anyagi bázisokra, ezeknek állandóságot biztosító megszervezésére, tehát olyan intézményekre kell gondolnunk, amelyek az álmat, a célt, az eszményt hozzák a valóságok világába, s megteremtik azok megvalósulásának lehetőségeit. Kollégiumokat kell alapítani, építeni, berendezni és biztosítani azt, hogy a kis csizmás parasztyerek, az egész életén át dolgozó ipari munkás, a gazdasági lehetőségektől elzárt szegénység gyermekei, a művelődésre hívó szót ne csak meghallhassák, de a helyet és alkalmat is megnyerjék a tanulásra. Szegény otthonokból kikerülő egész sereg gyermek és ifjú mindennapi kenyerét, ruházatát is biztosítani kell, ki kell fizetni a tandíját és kezébe kell adni a könyveket. Ezt mind a kollégiumokon keresztül. S meg kell teremteni ezeket vidéken középiskolák mellett és az egyetemi centrumokban egyaránt.

Ennek a mozgalomnak kell biztosítani az értékek kiválasztását is. A népi rétegek gyermekeinek általában is fel kell vonulniok a nemzeti élet fórumaira, tudományban, művészetben, a technikai civilizáció terén és az országigazgatás területein. De arra kell törekedni, hogy ezekből a népi rétegekből is a legjavát, az arravalókat, a tehetség jeleit felmutatókat válasszuk ki, bármilyen mélyen vannak és bármilyen mélyről jöttek. Az elmúlt idők kontraszelekciója után gondoskodni kell az egészséges kiválasztódás biztos módszereiről, a meglévő és

megteremtendő kollégiumoknak ezt a kiválasztást is kell szolgálniok. Ez a második cél.

A harmadik pedig az, hogy a népből jött új szellemű fiatalság a maga lelkiületével, beállítottságával, egyéniségével segítsen minél gyorsabban átalakítani az egész magyar ifjúságot, hogy az ne közömbösen, vagy ellenségesen álljon szembe a demokrácia új és szabad világával, de lehetőleg a maga egészében legyen annak cselekvő és teremtő részese, hajtóereje.

Ez a kollégiumokban nevelkedő ifjúság önmaga életében fogja valósággá tenni a társadalmi kegyenlítődés és az igaz emberi egyenlőség eszményeit. Ezeket az eszményeket kell átvennie az egész magyar ifjúság életébe. Ha e kollégiumok létrehozását semmi más nem indokolná, csak ennek az új szellemnek maradéktalan vállalása, tudatossá tétele s az ennek győzelmeért való harc és küzdelem, akkor is sürgősen meg kellene ezeket teremtenünk, mert a magyar ifjúság nagyrésze a multból a szolgaságnak s a népi egység tagadásának lelkiületét hozta át terhes örökségképen s ezen minden erővel változtatni kell, ha a tiszta demokrácia alapjait és jövődjét biztossá akarjuk tenni.

Ki a felelős e nagy célokat szolgáló kollégiumok megvalósításáért? Felelős az egész nemzet. A magyarság ma nem itt állana, nem volnának ilyen szörnyű kérdései, mint amilyenekkel mi viaskodunk, ha az elmúlt évtizedek könnyebb időit nem tékoztoltuk volna el látás nélkül és télenül. Ha a lényegesre fordítottuk volna tekintetünket s elvégeztük volna a feladatokat, amelyek nemzeti életünk minden területén csakúgy kiáltottak felénk. De évek, évtizedek szállottak el s megelégedtünk múltó napi problémák tologatásával. A tisztánlátók és próféták szava visszhang nélkül zúgott el a süket magyar életben. Nem szabad többé beleesni a nemzetnek ilyen jövőtpusztító látástalanságba és tétlenségbe. Elő kell vennünk bátor szívvel a legnagyobb kérdéseket. Fel kell kelteni mindenkiben a felelősségtudatot ezekkel a kérdésekkel szemben. Ezek egyike ma — mint említettem — ifjúságunk kérdése.

A kollégiumok megteremtésének munkájában mindenkinek meg kell tennie a maga kötelességét. Vannak e tekintetben kormányzati feladatok s tudom, hogy a demokratikus magyar köztársaság kormánya örömmel fog megtenni ezután is mindent a Népi Kollégiumokat Építő Mozgalom gyors és tartós sikere érdekében. De azt szeretnénk, ha a kormányzaton kívül az egész

magyar társadalom a magáénak vallaná ezeket a kollégiumokat, nemcsak szóban és ünnepélyeken, de szívesen vállalt áldozatokban s a mindennapi élet gyakorlatában is. Meg kell mozdulni a közigazgatásnak, a társadalmi egyesületeknek, a szövetszervezeteknek, szakszervezeteknek és politikai pártoknak egyaránt, hogy a maguk hatásterületén elősegítsék a kollégiumok felállítását, felépítését és megerősítését. Lépjenek sorompóba a vármegyék, városok és falvak s vállaljanak gyakorlatilag is részt a kollégiumok megalapozásában és ellátásában. De bizalommal fordulok a nagyüzemek, a bankok, a vállalatok vezetőségeihez is: vegyék gondjukba komoly áldozatok hozásával ezt a nagy nemzeti ügyet. A széles dolgozó rétegeket is kérem, hogy a maguk fiainak s az egész magyar jövődő biztosításának érdekében álljanak ők is a kollégiumok mellé szeretetükkel és segítségükkel egyaránt. Mindenki vegye nagyon komolyan azokat a felhívásokat, amelyeket e mozgalom lelkiületét képviselő ifjúság eljuttat hozzájuk. Ennek a mozgalomnak levelei és nyomtatványai sehol ne kerüljenek a közöny, a nemtörődömség, vagy a felelősség elhárításának papírkosarába. Próbakő is ez a mozgalom. Az egész magyar társadalom megértésének, felelősségtudatának egyik próbakőve. Látni fogjuk, hogy kik érzik át a mult tanulságait s a mai idők kötelességeit.

S még egyet ne felejtsem el, aki szavaimat hallja, vagy akihez mozgalmunk felhívása eljut. Nemcsak a mai magyar ifjúság, de a jövődő megbecsülését és háláját is megszerzi a maga számára az, aki most munkájával és áldozatával hozzájárul a népi származású ifjúság nevelésének lehetővé tételéhez. Én magam életem végéig meleg érzésekkel és el nem múló hálával gondolok az ősi pápai kollégiumra, amely valamikor nekem, az elhagyott szegény diáknak, — aki fillér nélkül s egy foltos ruhában kerültem fel elkezdni főiskolai tanulmányaimat, — lehetővé tette azok elvégzését.

A kollégiumok felállításának, berendezésének és életképességtételének ügye nemcsak fontos, de sürgős ügy is. Néhány kollégium már áll és jól végzi munkáját. Vannak befejezetlen és berendezetlen épületeink. Elő kell teremteni a berendezést s aztán a diákság ellátásának feltételeit. A kollégiumok megnyitásától egy hónap választ el csupán, ezért a támogatást, megajánlást, segítséget és a szükséges intézkedéseket sürgősen kérjük. Nem fogunk — és nem fogok ellankadni ott, ahol erre szükség van: a kérés, a felhívás megismétlésével. Nem fogunk meg-

nyugodni abban, hogy közéletünk és társadalmunk bármelyik része, vagy tényezője kimaradjon a reácsi felelősség vállalásából. Meg vagyok győződve arról, hogy ha a kollégiumok munkája szélesre kitérül és megmutatják majd a maguk nemzetépítő eredményeit, mindenkit boldoggá fog tenni az a tudat, hogy ezért a nagy ügyért áldozatot hozhatott.

Szeretném, ha ezt a mostani felhívásomat minden hallgató nemcsak személyi megnyilatkozásnak venné, de azt érezné, hogy maga az egész magyar nép, az egész nemzet szól ezekben a szavakban, önmaga egyik nagy ügyéről. Mindenkit kérek: így fogadja, így teljesítse mindazt, amit ebből a felhívásból a maga számára kötelességnek érez.

Tildy Zoltán

NAGY FERENC: «Ahhoz, hogy sok új Győrffy Kollégium támaszkodjon és a Győrffy Kollégiumban tevékenykedő fiatal parasztemberek száma sokszorososan megnövekedjék, ahhoz szükség van egy egészen új közoktatásügyi reformra is. Szükség van olyan közoktatásügyi reformra, amely a magyar parasztság legelesettebb rétegeinek gyermekeit egyenesen nem engedi elmaradni, akkor, ha az születésénél, adottságainál fogva arra való, hogy vezető váljék, vagy irányító váljék belőle ebben az országban.»

«A Győrffy Kollégiumra az a nagy feladat is vár, hogy szaporodjék, hajtson ki új hajtásokat a fővárosban is, a vidéki egyetemi városokban is. Minél előbb működjenek nagy és erős kollégiumok, ahol a magyar parasztság fiataljai hasonló szellemben tanulhatnak, képezhetik magukat. Éppen ezért a Győrffy Kollégium fiaira vár az a feladat, hogy ők maguk törjenek utat mindenfelé új szervezetek létesítésére.»

«Én most azt tudom mondani a Győrffy Kollégium vezetőségének és ennek a kollégiumokat építő és szaporító mozgalom vezetőségének is, hogy tovább előre az úton, előre, hogy a jövő esztendőre még nagyobb számban jelenthessék be új kollégiumok alakulását, és én megígérhetem itt, úgy is mint a kormány elnöke, úgy is mint a legnagyobb demokratikus párt vezetője, hogy minden erőnkkel és igyekezetünkkel támogatni fogjuk ebben a Győrffy Kollégiumot és a Népi Kollégiumokat Építő Mozgalmat.»

**A Györffy István Kollégium fölhívása
a magyar társadalomhoz
a demokratikus Népi Kollégiumokat Építő
Mozgalom ügyében.**

Mi, a Györffy István Kollégium népi származású főiskolai hallgatói osztályaink, a dolgozó parasztság és a munkásság iránt érzett felelősségtől eltelve, ugyanakkor fiatal demokráciánk fejlődésének elsőrendű érdekeit szem előtt tartva, ismételten föl-emeljük szavunkat a magyar diákság ügyében. A magyar értelmiségi fiatalság helyzete több mint aggasztó. Az elmúlt hónapok gyilkosságai és merényletei meggyőzhettek mindenkit a felől, hogy a mai diákság gyilokkal, pisztollyal és bombával politizál és tömegében gyűlölködve és ellenségesen áll a demokráciával szemben. Sajnos, meg kell állapítani, hogy a főiskolás diákság jelenlegi tömegeit aligha, vagy csak töredékeiben nyerhetjük meg a haladás számára. A középiskolás diákság pedig az alig változott középiskolák nem mindig kedvező légkörében nevelődik.

Mi segíthet itt? Kik biztosíthatják fiatal köztársaságunk jövőjét?

Csak azok, akik eddig is kis számban tanulhattak a középiskolákban, az egyetemekre pedig úgyszólván alig juthattak fei: a dolgozó parasztok és munkások fiai! Csak az új és friss szellemű népi ifjúság tudja megállni a helyét az elnevelt, közömbös, vagy rosszindulatú értelmiségi fiatalság között. De sajnos, itt kell elmondani azt a szomorú tény is, hogy a paraszti és munkásszármazású értelmiségi fiatalság arányszáma rosszabb az egyetemeken és főiskolákon most a demokráciában, mint a Horthy-rezsim alatt. Ebben az iskolaévben közel 2000 vidéki diák maradt távol az egyetemektől és főiskoláktól — a nyomorúság és az otthontalanság miatt. De nem jobb a helyzet a középiskolákban sem. Mi a teendő?

Mi, Györfly-kollégista diákok saját fejlődésünk legjobb tapasztalatai alapján állítjuk, hogy csak a mi utunkon nevelődő diákság képes alapjában megteremteni az egyensúlyt az értelmiségi ifjúság és a demokrácia között. Ezért egy országos mozgalom megindítására szántuk el magunkat, amely céljaul tűzi ki, hogy diákoththonokat és kollégiumokat szervez, hoz létre és épít fel a középiskolák és főiskolák mellett, amelyekben a szegényparasztoknak és munkásoknak fiai — tömegesen — anyagi gondoktól mentesen, demokratikus szellemben nevelődhetnek népünk értelmiségévé.

Mi, Györfly-kollégista diákok motorja leszünk ennek a demokratikus Népi Kollégiumokat Építő Mozgalomnak és ígérjük, hogy fáradhatatlanok leszünk annak megszervezésében, az erkölcsi és anyagi bázisok megteremtésében. Aki ismer bennünket, az tudja, hogy építhet reánk. De meg kell azt is mondanunk, hogy hazánk mai gazdasági és politikai helyzetében egy olyan mozgalomnak az erőfeszítése, amely egyenesen a gyakorlati országépítést kívánja szolgálni, a hivatalos államapparátusnak a támogatása nélkül — bármilyen lendületes és tekintélyparancsoló is legyen az, merőben utopisztikus, illuzionista és csak félmegoldást hozó. Mi átvállaljuk az illetékesektől a kezdeményezés, a beindítás és az organizálás nehéz feladatát, de biztos számítunk arra, hogy mellénk állnak ők is és vállalják a reájuk eső részt.

Nagy örömmel jelenthetjük, hogy köztársaságunk első férfija: Tildy Zoltán elnök úr elsőnek csatlakozott mozgalmunkhoz és elvállalta annak fővédnökségét.

Az ő példáján elindulva szólunk ma az egész magyar társadalomhoz!

Szólunk a minisztériumokhoz és azok vezetőihez, legelső sorban a közoktatásügyünk miniszteréhez. Tegye magáévá mozgalmunk koncepcióját és valósítsa meg, meglátja, közoktatásügyünk egyik gordiusi csomóját vágja ketté. De a többi szakminisztériumok is hassanak oda, hogy közigazgatási, mezőgazdasági, ipari, szövetkezeti, honvédelmi és egyéb apparátusaikon keresztül lakás, ház, ellátás, felszerelés, pénz jusson a szegényparasztok és munkások iskolába gyülekező fiainak. Minden középiskolás és főiskolás központ ilyen úton könnyen hozzájuthat egy-egy otthonhoz, ahol egy-egy demokratikus tanár vagy nevelő csodákat művelhet neveltjeivel. A Hóman-féle oktatási rendszer tehetségmentés címén évi 600 elemista parasztdiákkal akarta

bekötni a közvélemény szemét, mi a demokratikus népi kollégiumok útján ezer és ezer közép- és felsőiskolás népi diákot adhatunk a társadalomnak.

Csatlakozzanak mozgalmunkhoz a politikai pártok, a szak-szervezetek és a tömegszervezetek. Egy-egy népi kollégium megalkotása nagy pozitívuma lehet aktivitásuknak és a demokratikus népi ifjúság iránti bizalmuknak.

Járuljanak hozzá mozgalmunkhoz a gyárak, a bankok, a vállalatok, a szövetkezetek egy-egy paraszt- vagy munkásdiákcsoport fenntartásával vagy anyagi megsegítésével.

Tartsa el és taníttassa minden falu a maga szegény és eszes diákját vagy diákjait ezekben a kollégiumokban.

De csatlakozzanak azok az egyes dolgozók is, akik őszinte harcosai a haladó magyar demokráciának.

Mi, Győrffy-kollégisták tisztában vagyunk vállalkozásunk arányaival és nehézségeivel, tudjuk értékelni a soron következő gazdasági, politikai és társadalmi feladatok súlyát, mégis belevágjuk ebbe a nagy fába fejszénkét. Meg vagyunk győződve ugyanis arról, hogy semmilyen méretű szegénység és társadalmi, politikai ellentét nem lehet akadály a annak, hogy ne kövessünk el mindent jövőnkért, a haladó demokratikus ifjúságért!

Éljen a mozgalmunk útján elindult Petőfi Sándor Kollégium, a Zrínyi Ilona Kollégium, Áchim András Kollégium, Pápai Páriz Ferenc Kollégium és a többi biztató kollégiumi vállalkozás!

Éljen a Demokratikus Népi Kollégiumokat Építő Mozgalom!
Éljen a demokratikus népi értelmiség!

A Győrffy István Kollégium Ifjúsága.

RAKOSI MATYÁS: *«Csak üdvözölni lehet azt a kezdeményezést, hogy ezeket a népi demokratikus kollégiumokat a lehető legszélesebb mértékben kifejlesszük. Ebben a tekintetben a Győrffy-kollégisták kétségtelenül fején találták a szegyet. Ha sikerül ezt a mozgalmat országosan kiterjeszteni és erőteljesen, gazdaságilag és szellemileg megalapozni, akkor kétségkívül átvágtuk azt a bizonyos gordiusi csomót, amelyről a Győrffy Kollégium felhívása szól.»*

«Ami pártunkat, a Magyar Kommunista Pártot illeti, azt mondom, hogy teljes erővel mögéje állunk és ismerve azt a lendületet, a demokráciának azt a tiszta megértését, azt a munkaszeretetet, morális erőt, amit a Győrffy Kollégium munkájában lépten-nyomon tapasztalunk, meg vagyok győződve róla, hogy ez a mozgalom lendületes és eredményes lesz és egy esztendő múlva a kollégium, reméljük, teljes sikerről számol be.»

Népi kollégiumok

dr. Keresztury Dezső
vallás- és közoktatásügyi miniszter.

Az elmúlt év döntést hozott a magyar nép évszázados pörében. A földet felosztották. Nyilvánvaló azonban, hogy ezzel még nem szabadultak fel a magyar nép tömegei. A földet meg is kell tartani s hasznával okosan élni is kell. A föld mellé iskolát is kell tehát adnunk a magyar népnek: szét kell osztanunk közte a szellem hitbizományait is. Ahogy politikai és gazdasági életünket, köznevelésünket is a magyar tömegek érdekei szerint kell átalakítanunk. Olyan iskolatípusokat teremtünk, amelyek biztosíthatják, hogy minden magyar ember értékes és hasznos általános alapműveltséget s a modern életnek megfelelő célszerű és korszerű szakműveltséget szerezzen. Köznevelésünk új épületének terve kész; megvalósulásán teljes erővel dolgozunk. A terv az egész magyarság számára készült. A tapasztalat azonban arra tanított meg bennünket, hogy ha nem ügyelünk, a demokratikus iskola-reform áldásaiból kimarad az a réteg, amely eddig is kimaradt a műveltség javainak élvezetéből: a parasztság, különösen a pusztán, tanyán s a faluszélien lakó szegényparasztság. Gazdag, békés vagy győztes államok az ingyenez, sőt minden anyagi erővel támogatott népoktatásnak csodálatos álmaikat valósíthatják meg. A mi népünk, sajnos, akkor kapott szabadságot, amikor államunk a legnagyobb szegénységbe zuhant. Koldusok vagyunk, s csaknem mindent újra kell kezdenünk. Ilyen helyzetben az államtól várni mindent olyan vakság volna, amely újabb válságokba, bajba, nyomorúságba vinné a magyar népet. A magunk életében is el kell ismernünk a közmondás igazságát: Segíts magadon s az Isten is megsegít. Államnak és társadalomnak együtt kell megteremtenie közművelődésünk fontos új intézményeit.

Hogy a nép, a magyar vidék népe is megtalálja a maga helyét, érdekeinek szolgálatát közművelődésünk új rendszerében, nagyszabású tervet dolgoztunk ki, amely különös gonddal ügyel a nép szempontjainak érvényesítésére. S hogy az ügynek figyelmes gazdája legyen, a legjobb szakemberek közreműködésével életre hívtuk a Népi Művelődési Intézetet.

A javulás útja kettős lehet: a tanyai és falusi gyermekeket bevinni a városokban már meglévő iskolákba s a falu iskoláit kiterjeszteni, illetőleg a városok bevált és fejlődésképes iskoláit ki-
rajoztatni a falura. Most az első útról, a nép ügyét szolgáló magyar kultúrpolitika egyik legfontosabb kérdéséről van szó: a népi kollégiumokról.

Falusi gyermekek eddig is tanultak városokban, kosztos diákként, internátusokban vagy kollégiumokban. A baj az, hogy kevesen tanultak, hogy gondozásuk szervezetlen volt és egy régi világ ma már anakronisztikus rendjébe illeszkedett. Nyilvánvaló, hogy ezen a helyzeten népünk és demokráciánk jövője érdekében gyökeresen változtatnunk kell.

Kosztos diákok nyilván ezután is lesznek: rokoni, baráti s más emberi kapcsolatok nemcsak, hogy megmaradnak, de kell, hogy el is mélyüljenek város és falu között. Internátusokat s kollégiumokat régen is szerveztek és ezentúl is létesíthetnek az arra illetékes tanügyi hatóságok, továbbá azok a jóváhagyott alapszabállyal bíró testületek, amelyeknek alapszabályaiban bennefoglaltatik, hogy kollégiumot vagy internátust létesíthetnek, illetőleg fenntarthatnak. A létesítményekről az illetékes közigazgatási hatósághoz (rendőrhatalósághoz) és a vallás- és közoktatásügyi minisztérium illetékes (III. és VI.) ügyosztályaihoz kell jelentést tenni. A jelentésben fel kell tüntetni, hogy ki a kollégium fenntartója, hány tagja, milyen felszerelése van, kik a vezetői s mellékelni kell az elhelyezés leírását. Fel kell tüntetni a felvétel módját és a fizetendő díjakat. Fel kell terjeszteni belügyminiszteri jóváhagyásra az alapszabályokat; annak eldöntése, hogy az ily módon jóváhagyott és bejelentett intézmény besorolható-e az államilag segélyezett kollégiumok sorába s hogy a támogatás milyen méretű, a vallás- és közoktatásügyi minisztérium jogkörébe tartozik. Ha középiskolai jellegű kollégiumokról van szó, a kezdeményezést minden esetben elsősorban a tankerületi főigazgatónak kell bejelenteni, aki a vallás- és közoktatásügyi minisztériótól nyert utasítás alapján a megfelelő támogatást biztosítja.

Meglévő internátusaink és kollégiumainknak csak kis részét kezeli az állam, a nagyobb részt társadalmi erők tartották fenn: alapítványok, közadakozás, egyházak vagy egyszerűen a szülők. Ez intézmények nagyrésze valamilyen speciális művelődési, jótékony-sági, hivatásbeli célt szolgált. Azok a régen itt-ott elszórtan jelentkező törekvések, amelyek a parasztság tehetséges fiainak felnevelésére irányultak, csak az elmúlt évtizedekben kezdtek tervszerűbb formát ölteni. A falusi tehetségmentés intézménye az arra alkalmas vidéki középiskolai tanulóotthonokban helyezett el viszonylag rendkívül kisszámú tanulókat (1943-44-ben 735-öt, 80 iskolában). A háború alatt és után azonban ez a rendszer teljes válságba került. Nem utolsó sorban azért is, mert inkább néhány lelkiismeretes

pedagógus szívügye s egy lényegében népellenes nevelési rendszer kirakat-intézménye volt. Olyan kollégium, amely egyértelműen a népi származású tehetségek céltudatos felnevelését tűzte maga elé célul, a háborút megelőzően csak a Györfly Kollégium volt. Nem véletlen tehát, hogy az új népi kollégiumi mozgalom is a Györfly Kollégium körül kristályosodott ki.

A demokratikus Népi Kollégiumokat Építő Mozgalom, amelynek zászlaját a Györfly Kollégium ezidei évzáró ünnepélyén bontották ki, s amelynek fővédnökségét a magyar köztársaság elnöke vállalta el, éppen ezért az immár hagyományos két cél: a nép gyermekeinek támogatása s a tehetségek kiválasztása mellett legfőbb feladatául azt jelölte ki, hogy «a népből jött új szellemű fiatalság a maga lelkiületével, beállítottságával, egyéniségével segítsen minél gyorsabban átalakítani az egész magyar ifjúságot, hogy az ne közömbösen vagy ellenségesen álljon szembe a demokrácia új és szabad világával, de lehetőleg a maga egészében legyen annak cselekvő és teremő részese, hajtőereje». A Népi Kollégiumokat Építő Mozgalom célja tehát az, hogy a magyar nép gyermekeinek tömegéből azt az elitet válogassa és nevelje ki, amelynek hivatása az, hogy a magyar demokrácia harcra képes csapata legyen. Feladata, hogy a maga életében valósággyá tegye a társadalmi kiegyenlítődés és az igaz emberi egyenlőség eszményeit, a magyar demokrácia alapvető eszményeit. Csak természetesnek és helyesnek kell tehát tartanunk azt, a nagy érdeklődést, amellyel az ország közvéleménye a mozgalom felé fordul. A szervező munka teljes erővel megindult, s az eredmények — a jelentések szerint — felülmúlják a várakozást. A magyar társadalom haladó része szívesen, az ügy fontosságát s a maga felelősségét felismerve, mind szélesebb körökben csatlakozik a mozgalomhoz. Az állam és társadalmi erőinek egyesülésével bizonyos, hogy hamarosan életrekelnek ezek a kollégiumok, amelyek egy egységes szervezetben, a Népi Kollégiumok Országos Szövetségében egyesülve be fogják hálózni az egész országot. A gyermekek középiskolai kollégiumai lehetővé fogják tenni, hogy az ifjak főiskolai kollégiumai is valóban a nép gyermekeivel teljenek meg.

A magyar köztársaság elnöke augusztus 6-án tartott rádiófelhívásában az egész magyar társadalmat sorompóba hívta a kollégiumok felépítésére, épületeiknek megteremtésére, berendezésük megszerzésére, életük s fennmaradásuk biztosítására. Természetes, hogy jelentőségteljes mozgalomhoz a magyar művelődés munkásainak is csatlakozniuk kell. Nem csak kötelességből, hanem a mozgalom jelentőségét felismerő és méltányoló belátásból is. A magyar kultúra vezető helyéről a magyar szellem minden munkásához azzal a kéréssel fordulok tehát, hogy a mozgalmat a maga területén támogassa, aki teheti pénzzel vagy más anyagi erővel, aki teheti tanáccsal vagy adminisztratív munkák elvégzésével s aki teheti legfőképpen a

társadalmi, szervezési és nevelői munkába való bekapcsolódással legyen segítségére a szépen bontakozó és sokat ígérő mozgalomnak.

Jövünk az ifjúság szívében él s az ország csak akkor lesz a népé, ha műveltségünkben személy szerint jelen lesznek a nép fiai.

SZAKASITS ÁRPÁD: «Ebben az országban alig van nagyobb szükség másra, mint egy új értelmiségre, hogy a falvak népét ne gerinctelen és úrhatnám jegyzők, éhes tanítók és részeg kántorok neveljék, hanem egy új, a népből jött magyar értelmiség, amely a kultúra fényét szórja rá és szívének egész meleg szeretetét adja a népnek.»

«Bejelentem én magam is pártom egész erkölcsi és anyagi támogatását a Kollégiumokat Építő Mozgalom számára, abban a reményben, hogy ez a mozgalom megtermi azt a gyümölcsöt, amelyre vár az ország és vár a nép, hogy egyszer valóban értelmileg és érzelmileg eggyé kovácsolódhassék munkás, paraszt és értelmiség, mert mind a három egyazon tő, egyazon fa ága, mert mindahárom réteg egy azonos célban egyesül, hogy ez az ország valóban a nép országa lehessen.»

VERES PÉTER: «Ezt a munkát sok-sok száz kollégiumban kellene folytatni. De ne csak arra irányuljon a kollégiumok munkája, hogy a kollégiumokba, mint zárt közösségekbe mentől több parasztyereket emeljünk be, hanem arra is irányuljon a kollégiumok munkája, hogy társadalmi és politikai harc árán az egész iskolát hódítsuk meg a parasztság számára, mert csak a teljes iskola, a legalsó, a közép- és felső iskola teljes egészének meghódítása eredményezheti azt, hogy Magyarországon demokratikus nevelés útján demokratikus közvélemény és társadalom alakulhasson ki.»

«Reméljük, hogy ennek a harcnak a végén, amelynek ez a kiáltvány és a Györffy Kollégium mostani munkája csak kezdete, valóban megszületik az a magyar értelmiség, amely már nem különálló test a magyar néptől, hanem annak szellemi kifejezője, összefoglalója.»

Szakács Bandi levele...

Darvas József
nemretgyűlési képviselő,
a Népi Kollégiumok Országos Szövetsége Tanácsának elnöke.

Egy bihari kis faluból, Mezőgyánról küldött levél van előttünk. A Petőfi Kollégium igazgatóságának szól. Szakács Bandi, egy nyolc-holdas dolgozó kisparaszt most érettségizett gyereke köszöni meg benne, hogy jelentkezését elfogadták, ám egyben szomorúan tudósítja a «tisztelet igazgatóságot», hogy a felvételhez szükséges vizsgára nem tud feljönni.

«Budapesttől 270 kilométerre lakom — írja —, az úti-költség 80 forintba kerül. Egy szegény bihari ember számára ez olyan fantasztikus összeg, hogy az élete nem ér ennyit. Nálunk öt fillér egy tojás, ez az egyedüli pénzforrásunk, könnyű elképzelni, hogy mennyire be vagyunk zárva szerencsétlen falunkba. Ambicióm és akaratom bármilyen nagy is, kicsi ahhoz, hogy legyűrjem az élém tornyosuló akadályokat. Apámnak, mint a beküldött vagyoni bizonyítványból is látható, 8 hold földje van. Nem engedheti meg magának azt a lukszust, hogy fia egy újtára 2 mázsa búzát rászánjon. S ha ezt most meg is tenné, mi lenne a továbbiakban? Honnan teremtené elő a tandíjat, a megélhetéshez szükséges összeget, a könyvek árát és a többi? Látom, ügyem reménytelen. Szerettem volna tanulni — de már a kezdet kezdetén elakadtam...»

Ennyi a levél. Egy törekvő és tehetséges parasztyerek számole benne vágyaival, álmaival, egészen tárgyilagosan, majdnem ridegen. Megdöbbentő dokumentum. Különösen, ha tudja az ember, hogy ez a néhány sor százak és ezrek sorsát példázza.

A második iskolai évet kezdjük már fiatal demokráciánkban. Mi is volt az elmúlt népelnyomó rendszer ellen sok más mellett egyik legsúlyosabb érvünk? Az a mindennél többet, döbbenetesebbet mondó statisztikai adat, hogy középiskoláinkba és főiskoláinkba, egyetemekre a magyar nép túlnyomóan nagy többségét tévő parasztság s munkásság fiaiból alig jutott el 1—2 százalék. Nemcsak azért harcoltunk, hogy a dolgozó magyar milliókat politikailag és gazdaságilag felszabadítsuk, hanem azért is, hogy kezükbe adjuk a tudás,

a szellem fegyverét. Mert az előbbieket kiharcolni s főleg megvédeni ez utóbbi nélkül nem lehet. A felszabadulás után megkezdett nagy politikai s gazdasági reformok mellett mi volt a demokrácia egyik legtöbbet hangoztatott jelszava? Uj, igazi értelmiséget a parasztság és munkásság tehetséges gyerekeiből!

Most nyáron a Györfly-kollégium évváró ünnepélyén döbrentünk rá, hogy a jelszótól mennyire elmaradt a valóság. Ott hallottuk döbbenetes adatként, hogy a demokrácia első évében nemcsak, hogy nem emelkedett a főiskolákon, egyetemeken a paraszt- és munkásgyerekek száma, hanem éppen felére csökkent, mint volt a reakció esztendeiben!

A györfly-kollégisták — az új népi értelmiségnek ezek a nagyszerű pionirjai — akkor be is jelentették, hogy mozgalmat indítanak népi kollégiumok építésére. A kormány felelős tényezői megígérték minden lehető anyagi és erkölcsi támogatást. Sőt, a mozgalom élére maga a köztársasági elnök, Tildy Zoltán állt oda, ahogy ő mondotta, nem díszül, hanem «első munkásként». A mozgalom folyik is. Tildy Zoltán felhívást intézett a magyar társadalomhoz, hogy segítse a népi kollégiumok megeremtését. A belügyminiszter utasította a közigazgatási vezetőket, hogy minden megyében legalább egy kollégiumot segítsenek megszervezni. A kultuszminiszter is felhívja a tanügyi vezetők figyelmét a kollégiumi mozgalom fontosságára. Huszonöt györfly-kollégista dolgozik vidéken, hosszú hetek óta, a népi kollégiumok megszervezésén.

S van-e eredmény?

Valami van, határozottan. Jónéhány kollégium szervezés alatt áll, talán száz tanuló ellátását is vállalták közületek, üzemek, községek.

Am mindez még nagyon kevés! A Szakács Bandik százai, ezrei — ha nem történik gyorsan az eddiginél sokkal több — ebben az esztendőben megint kimaradnak az iskolából. Tudjuk, a kormányzat, százféle gonddal küszködve, a stabilizáció nehéz harcát vívja, nem tehet annyit, amennyit kellene. Mégis: elsősorban a túlmagasra szabott tandíjak mérséklését azonnal meg kell tennie! Szűnjék meg az a régi szellem, amely az «államháztartási egyensúly» szép jelszava mögé bújva a magas tandíjakkal a tehetséges szegénygyerekek ezreit szorította ki a felső iskolákból. A pénzügyi kormányzat a gazdagok, a spekulánsok, az inflációban vagyont szerzettek bérére, ne pedig a paraszt- és munkásgyerekek visszalökődésével igyekezzék megcsinálni a pénzügyi egyensúlyt...

Mindezen túl azonban a magyar társadalom közönye az, amiről elsősorban szólni kell. Éppen a tehetősek azok, akik nem mozdulnak segíteni. Azt mondják, nincs pénz. Hát kik váltottak be közel nyolcvan millió forint értékben dollárt és aranyat? Talán a parasztok

és munkások és az éhbérért dolgozó értelmiségiek? Avagy azért nincs pénz, mert a népi kollégiumok ügye nem szívügyük? Ó, milyen szépen tudtak a múltban a «nagy nemzeti célokról» szólni s a TÉBE meg a GyOSz nagykapitalistái nem mondták, hogy «nincs pénz», ha Horthyék kértek tőlük valamilyen «nemes célra». Vagy talán nekik nem «nagy nemzeti ügy» és nem «nemes cél» az, hogy tehetséges szegénygyerekek ezrei feltörjenek az iszonyú mélységből, tudással, szellemmel fényesíteni kicsi népünk jövődjét?!

Kérő szóval fordulunk azokhoz, akikben van szív és felelősség. Akikben pedig ez nincs, azok felé felvettjük mi a felelősséget. A demokráciának kell erejének s bátorságának lenni, hogy irgalmatlanul megadóztassa vagy éppen elkobozza a háború, meg az infláció alatt, a népünk véréa s nyomorúságán szerzett vagyonokat. S ezt nem fordíthatja szebb, nemesebb célra, mint a népünknek adandó «szellemi jóvátételre».

Kikhez szóljunk még? A bérüket megkapni alig tudó munkásokhoz, az ezer bajjal-nyomorúsággal küszködő parasztokhoz, a kisfizetésű értelmiségiekhez? Igen, hozzájuk is! Segítsenek, ahol és amit tudnak. Róluk, gyerekeikről van itt szó. Tudjuk, sok iskolában ma is az történt a felvételeknél, hogy a jelentkezők közül előszeretettel visszautasították különböző ürügyekkel a paraszt- és munkásgyerekeket. Segítsenek hát kiszorítani az iskolákból a népellenes «úri» szellemet. Segítsenek minél több tehetséges szegénygyereket elindulni a szellemi kapaszkodón. Segítsenek, hogy azok a kevesek, akik minden nehézség ellenére ebben az iskolai évben mégis elindulnak fölfelé, az éhség, a nyomorúság, a lakásnélküliség és a ruhátlanság miatt évközben vissza ne hulljanak oda, ahol százak, ezrek elakadtak...

Sok a gondunk, sok a bajunk s még nagyon nehéz időknek nézünk elébe. Kívülről, a nagyvilágból is nehéz megpróbáltatások fenyegetései merednek felénk. Itt bent is irgalmatlanul kemény küzdelmet kell vívni a mindenféle mezben támadó reakciós erőkkal. Pedig visszafelé nem mehetünk, mert sirunkba hátrálnánk. Ám a jó, biztos előrehaladás-hoz jó vezetők kellenek: a nép fiaiból egy igazi, népéhez hű, nem csak jelmezben, hanem lélekben is demokratikus értelmiség!

A jelszavakból már éppen elég volt. A Szakács Bandikon, ott a bihari, békési, dunántúli falvakban s a nagyvárosok periferiáin, nem segítenek a szép szavak. A kül- és belpolitikai izgalnak köde, a sokszor üres politikai szölamok szenvedélye s a nehezen gyógyuló magyar társadalom öngyilkos közönye nem boríthatja el azt, ami legfőbb menedékünk: népünk szellemi felemelésének nagy-nagy feladatát.

Azt mondják, az egyetemeken annyi a jelentkező, hogy felét se tudták felvenni. De a Szakács Bandik otthon maradnak. Vajjon ők rohamozzák a dékáni hivatalokat? Bizony nem, hanem azoknak

a fiai, leányai, kik sose munkából éltek, akik mindig «urak» voltak, akik «urat» akarnak csinálni a gyerekeikből is, még ha tehetségtelenek is s akik mindig fönt lebegtek a nyomorúságba süllyedt magyar néptenger tetején.

Jöjjenek már föl végre a mélység fiai is!

ERDEI FERENC: «Nekünk kötelességünk, hogy a Győrffy Kollégium pályáját szélesítsük és messzebbre vigyük, és a magyar értelmiségi fiatalok minél nagyobb részének tudjuk hozzáférhetővé tenni azt a politikai, szellemi és művelődési tőkét, amelyet a Kollégium megszerzett magának. Azt hiszem, nem túlzok, ha azt mondom, hogy a magyar értelmiségi fiatalok növekedésének leghelyesebb útját a kollégiumi pályán találom meg.»

RAJK LASZLÓ: «Valóban nagy és történelmi jelentőségű az a kezdeményezés, amit itt a Győrffy Kollégium bejelentett, olyan méretű kezdeményezés, melynek keresztülviteléhez nem elegendő pusztán a demokratikus fiatalok lelkesedése, áldozatkészsége és minden munkabírása. Valóban az egész magyar társadalom támogatása szükséges ehhez és a demokratikus kormányzat támogatása is.»

Demokratikus Népi Kollégiumok.

dr. Kardos László

a Györfy István Kollégium igazgatója.

A kollégiumi nevelésnek tiszteletreméltó hagyományai vannak magyar földön. A pataki, nagyenyedi, kolozsvári, debreceni, pápai diák alakja tekintélyes figurája volt a multban tanulóifjúságunknak. Csokonai Vitéz Mihály, Arany János, Petőfi Sándor, Ady Endre, Móricz Zsigmond és sokan mások a magyar nép nagyjai közül fejlődésüknek legjelentősebb szakaszát köszönhetik az ősi kollégiumoknak. Szellemét gyakran egész életükön keresztül érezték és emlegették. Ezek a régi kollégiumok népi kollégiumok is voltak. A kollégium székhelyét környékező falvak parasztiatalságára jelentős hatást gyakoroltak és nemcsak a módosak, hanem a szegények is megtalálhatták benne művelődésük és nevelődésük feltételeit. A szegénydiák képe éppúgy hozzátartozott ezekhez a kollégiumokhoz, mint a jóhírű professzor neve. Ezek az ősi kollégiumok nemcsak a szegénység otthonai, hanem egyuttal az embernevelés jeles intézetei is voltak. Az oktatás és a nevelés együttese a legjobb módszerekkel párosult bennük. Egy-egy kollégiumnak a partikulái, falusi tanuló-csoportjai, a kirajzó legátusok és vándordiakok serege a magyar faluval való kapcsolataik legelevenebb formái voltak. Nem egyiknek színvonalára jellemzők külföldi összeköttetései, amelyek révén sok jeles diákfiatal kapott európai távlatú nevelést.

Az ősi kollégiumoknak ez a virágzása természetesen a magyar közoktatásnak csak egy régi szakaszára jellemző. A kollégiumi nevelés multbéli jeles hagyományai nem terjedtek el és nem hatottak széles körben; egyrészt azért, mert nem alakultak hasonló kollégiumok megfelelő számban az épülő közép- és főiskolák mellett, másrészt a meglévő kollégiumok sem fejlődtek kielégítően módszereikben és szellemükben. Gyakran érvényesült visszatartó hatásuk és a régi konzervatív szemlélet és metódus által teremtett légkörben csak nyugtalankodott vagy éppenséggel meglapult a diákság.

Az újabb magyar közoktatásban — az utóbbi háromnegyed évszázadban — nem érvényesült valami olys határozott szándék, amely a szaporodó közép- és főiskolák, még kevésbbé az alsófokú iskolák

mellett létesítendő kollégiumokban teremtette volna meg a magyar agrár- és ipari szegénység fiai neveltetésének szociális és anyagi feltételeit. Még kevésbé érvényesült valami olyan koncepció, amely a diákság nevelésének ebben az elmélyültebb közösségi formájában látta volna a jövő generációk helyes felnövekedésének az útját. Ez a közoktatás, amely olyan gyakran appellált Nyugat-Európára, nem látta meg ebben a vonatkozásban például azt, hogy Nyugat-Európa országainak értelmisége — gondoljunk angolokra, franciákra, svájciakra — tulajdonképpen kollégiumokban képződött ki. A komoly kollégiumi típus helyett, amely természetesen elmélyültebben és szabadabban fejlődött társadalmat feltételezett volna, a diákotthonok, internátus és diákszállás formái alakultak meg épp olyan kevésbé átgondoltan, szűkkeblűen, sőt egyoldalú osztályszempontoknak alávetve, mint amilyen éppen volt a magyar közoktatás egész rendszere és perspektívája. Hogy csak a főiskolai diákotthonokat említsük: ijesztően kicsi volt a számuk, megfizethetetlen luxus-szállók vagy államilag fenntartott tömegszállók voltak, gyakran hitbéli és uralmi osztályszempontok alapján válogatták bele a diákokat — nem egyszer erkölcsi kényszernek is vetve alá őket — lakás és ellátás fejében. A munkásság és parasztság fiai kiszorultak ezekből a kollégiumokból vagy éppenséggel sínylődtek bennük. A kollégiumi név nem is illett rájuk. A fővárosban például egyedül csak a báró Eötvös Kollégium volt igazi kollégium — az is sajátos szakszempontoknak alávetve.

A háború következtében a diákifjúság kollégiumi helyzete még jobban leromlott: a meglévő diákotthonok épületei megrongálódtak és lakhatatlanokká váltak vagy más célokra használták fel őket. Így például egyetemistákról szólva az 1945–46. tanévben mintegy 1800–2000 régebben kollégiumokban lakó főiskolás diák nem tudott kollégiumban elhelyezkedni. Ezek többsége persze vidéki diák volt. A közeljövő kilátásai sem ígérnek sok jót. A kultuszkormányzat — bár minden jószándék megvan benne — költségvetésének csak töredékét tudja az ilyen célú diákszociális ügyek megoldására fordítani.

A magyar munkásság és parasztság fiai és leányai neveltetésének ez a kétségbeejtően nehéz helyzete készítette a Györffy István Kollégium diákjait arra, hogy társadalmi mozgalmat indítsanak osztályos társaik érdekében: népi kollégiumokat szervező és építő mozgalmat. Szimbolikus jelentősége van annak, hogy éppen ennek a kollégiumnak az ifjúsága hozta létre ezt a mozgalmat. A Györffy István Kollégium ugyanis az első demokratikus népi kollégium, tagjai paraszt- és munkásszármazású egyetemi hallgatók. Még az elmúlt rezsim legnehezebb éveiben szervezték meg példás nevelő intézetté azok a főiskolás paraszt- és munkásdiákok, akik mind ezekben az esztendőekben, mind a diákellenállásban, mind pedig a földosztásban és a demokratikus társadalmi munka területén példaadóan álltak

meg helyüket. Most ugyanennek az intézménynek a fiatalsága folytatja elődei munkáját ugyanennek a célnak érdekében: a népi értelmiségi ifjúság demokratikus nevelődése érdekében. (Ez az első eset a parasztság történetében, hogy a belőle kiemelkedett értelmiség — tömegében — szervezeten visszahajol az osztályhoz és a társadalmi, gazdasági fölemelkedés és felnövekedés feltételeit megteremti számára!) Ugyanez a kollégium teremtette meg és alakította ki évek hosszú során a demokratikus népi kollégium alaptípusát: a diákönkormányzat rendjét, az együttélés és együttnevelődés társas módszereit, az öntevékeny gyakorlatias munkacsoportokat, az ideális versenyt, a munkaszervezés és munkavégzés közösségi kritikán felépülő formáit, de magát a kollégiumi oktatás egész tanrendjét is.

A Népi Kollégiumokat Építő Mozgalom megvilágításában a paraszti és munkásfiatalság kollégiumi neveltetésének ügye köznevelésünk egyik kulcsproblémájává is válik. Mind általános, közép- és középfokú, mind főiskolás fokon a népi kollégiumok egész rendszerét kell kiépíteni ahhoz, hogy népünk szegény és eszes fiai és leányai akadály nélkül jussanak el — tömegeikben — oda és abba az iskolatípusba, ahova képességeik alkalmassá teszik őket.

A népi kollégiumok ügye a dolgozó néposztályoknak elsőrendű szociális kérdése. Ismereteseek azok a statisztikák, amelyek a munkásság és a parasztság fiainak és leányainak számarányát mutatják a közép- és főiskolák különböző iskolatípusaiban. Ezek azt igazolják, hogy a dolgozó néposztályok gyermekei országos számarányuknak csak negyedében, tizedében sőt huszadában kerülnek magasabb iskolákba. Ha arra gondolunk, hogy országunk lakosságának kilenc-tizede csak alsófokú, elemi iskolát végzett és tudjuk azt, hogy ez esetben főleg parasztokat kell értenünk, akkor látszik meg mennyire elesett helyzetben van népünk és mennyire kirekesztve él a mélyebb kultúra műhelyeiből. A városi ipari munkásság gyermekei lakóhelyüknél fogva előnyösebb helyzetben vannak némileg, a parasztok fiai és leányai számára azonban merő ábránd — ha egyáltalán eljutnak eddig — a felsőbb iskola. A parasztfiatalság zöme azért nem mehet és mehetett felső iskolába, mert nem tudja és nem tudja vállalni a tanítattással járó gondokat. Az országos nyomorúság csak fokozza ezt az állapotot és belátható évtizeden belül a szegényparasztság a földreform ellenére sem lesz abban a helyzetben, hogy egykönnyen ilyen gondokra adja a fejét. A főiskolákon átmenetileg jelentősen lehet észlelni a szegényparasztok gyermekei számának csökkenését, aminek persze a hasonló társadalmi állású középiskolás diákság utánpótlásának hiánya is az oka. De nem vonzóak azoknak a szerencsésebb parasztdiákoknak a tanulási körülményei sem, akik eljuthatnak a közép-, sőt a főiskolákra. A bejáró diákok, a rokonoknál vagy ismerősöknél meghúzódó, a szűkös vidéki internátusokban nyomorgó, karitatív és egyéb kegyelmi úton eltengő tanulók

ezreinek a sorsa egyáltalán nem mondható előnyös megoldásnak. El nem mondható, mi minden nyomorúságon és szenvedésen megy keresztül a paraszt- vagy munkásgyermek mindaddig, míg az érettségiig elérkezik. Mindez aztán nem kedvez sem a kisdíák tanulmányainak, sem erkölcsi fejlődésének. Nem csoda, ha százak kedvetlenednek-fáradnak el és otthagyják vagy félbehagyják tanulmányaikat. — Ezeknek a szociális és tanulástechnikai nehézségeknek a megoldására ad konkrét lehetőséget az Illyés Gyula nevével megindult oktatásügyi mozgalom is, amely a faluban helyben szerveződő partikulák és falusi dolgozók iskolájának társadalmi úton való megteremtését szorgalmazza.

A dolgozó néposztályok gyermekei közép- és felsőfokú oktatásának anyagi és társadalmi gátjait eredményesen csak a népi kollégiumok kiépülő rendszere tudja elhárítani.

Ezért kell elsősorban támogatni a Népi Kollégiumokat Építő Mozgalmat.

A népi kollégiumok ügye a felkerülő paraszt és munkásdiákság elsőrendű nevelődési kérdése is. Köztudomású diákságunk nevelői előtt a tanuló ifjúság közösségi magatartásában tapasztalható hiányosságok. Mindez társadalmunk fejlődésének sajátosan szerencsétlen helyzetére is visszavezethető, de itt elsősorban lényeges az iskolai nevelésnek a szerepe. Közép- és felsőoktatásunk hatásában nagymértékben hozzájárul diákságunk sajátos *individualizálódásához*. A főiskolában valóságos atomizálódás tapasztalható. Közép- és felsőoktatásunk nem tudta jól megoldani az oktatás és a nevelés harmonikus összeegyeztetését. Pl. a főiskolák merő ismeretközlő apparátusait nem tudta jól kiegészíteni nevelőszervekkel. Természetesen itt az ifjúsági szervezetek problémáját sem szabad figyelmen kívül hagyni. El kell ismerni, hogy voltak megszívlelendő kezdeményezések, de vagy a felfogásukban, vagy a módszereikben fellelhető ellentéteket nem tudták feloldani. Tény az, hogy a tanulóifjúság közösségi magatartásának és perspektívájának megjavítására tervet kell készíteni és jó módszereket kell megteremtteni. Ki kell tehát használni a népi kollégiumokban és általában a kollégiumokban adódó közösségnevelési lehetőségeket. A korosztályok nevelésére vonatkozó pedagógiai elvek figyelembevételével meg kell teremteni a népi kollégiumok fiatal-módszereit bátran kell alkalmazni. Fiatal, demokratikus nevelőket kell választani a kollégiumok élére. Képesség és alkalmasság alapján kell — még megfelelő társadalmi feltételek esetén is — szelektálni ságának szabadabb művelődését és együttélését. Diák-önkormányzati szervezeteket kell teremteni. A felügyeleti és igazgatási viszonyokat demokratikusan kell biztosítani. A közösségi együttélés eddig kikísérletezett a kollégium tagjait. A kollégiumok diákságát nem szabad kiskorúan kezelni. Ki kell fejleszteni az ideális verseny szellemét a kollégiumokon belül és a kollégiumok között. Realitásra kell nevelni a diák-

ságot. Az iskolai tanulás komoly végzésén kívül vitákon, kulturális alkalmakon, munkaközösségeken belül közelébb kell vinni diákságunkat a komoly társadalmi problémákhoz, sőt helyzetüknek megfelelően az ismertetéssel egyidejűleg a gyakorlati kérdésekben is érdekeltetni kell őket. Demokráciánk komoly harcosaivá kell nevelni őket.

A paraszt- és munkásfiatalokból rekrutálódó diákság a maga eredeti helyzetében még nem a demokrácia bajnoka. De egy sereg előfeltétellel rendelkezik ehhez. Nem szabad hagyni, hogy tétován bukdácsoljon, hanem segíteni kell az útján, hogy, törés nélkül haladhasson a komoly demokrácia felé.

A külföldi országokban, ahol más volt a gazdasági és társadalmi fejlődés, más volt az iskolapolitika, ahol aránylag fejlett a demokrácia és az ifjúság haladó szervezetei ténylegesen az ifjúság tömegeit foglalják magukban, ott nem probléma az ifjúság eszmei és magatartásbéli nevelésének kérdése, sőt ilyen formában nem is vetődik fel, de nálunk annál inkább, mert nagy ellentéteket kell megoldani, hatalmas mulasztásokat pótolni és sokat kell előrehaladni.

A paraszt- és munkásfiatalság harmonikus nevelődésének feltételeit a népi kollégiumok és ezek központja a Népi Kollégiumok Országos Szövetsége biztosíthatja.

Ezért kell másodsorban is támogatni a Népi Kollégiumokat Építő Mozgalmat.

A népi kollégiumok ügye az egész magyar fiatalság fejlődésének elsőrendű kérdése. A szerencsétlen háború után ránk köszöntött demokrácia — mint az élet sok más területén is — nagymértékben felkészületlenül találta a magyar ifjúságot. Az ifjúság irányítására és vezetésére alkalmas ifjúsági elemek száma igen kevés volt és az ma is. Különösen kevés azoknak az értelmiségi fiataloknak a száma, akik értelmiségi mivoltuknál fogva is, de társadalomszervező gyakorlatuknál és harcos komoly demokratikus magatartásuknál fogva — jó módszerekkel tudnának az ifjúság nevelésének megsegítésére sietni. Az ifjúságnak — a demokráciánk első hónapjaiban minden érdekű ifjúsági csoportja részéről őszintén óhajtott egységpolitikája is jórészt azon feneklett meg, de ebben vergődik ma minden ifjúsági szervezet is, hogy nem állott és nem áll rendelkezésére egy öntudatos, haladó, színvonalas és mozgékony értelmiségi fiatalság, amely származásánál, fejlődésénél és helyzeténél fogva osztályostársa mind az ipari munkásság, mind pedig a dolgozó parasztság fiataljainak és amely ilyen körülmények között természetesen adódó jó módszerekkel tudná segíteni az egységes ifjúsági törekvések ügyét és ezzel együtt a népi demokrácia ügyét is.

A népi kollégiumokban nevelődő munkás- és parasztszármazású diákság képes lesz ezeknek a feladatoknak a megoldására, mert helyzeténél fogva közvetlenebbül érti a dolgozó néposztályok fiatalságának a nyelvét és problémáját, ugyanakkor meg, mint demokratikus értelmiségi ifjúság, a haladás útját járja.

Ezért kell harmadsorban is támogatni a Népi Kollégiumokat Építő Mozgalmat.

A demokratikus népi kollégiumokban nevelődő fiatalság növekedésének és fejlődésének perspektívái még messzebbre is mutatnak. A népi kollégiumokban nevelt fiatalságra vár még az az alapvető nagy feladat is, hogy a dolgozó néposztályok és a középrétegek közötti — olykor kiengesztelhetetlennek tűnő érdekellentéteket megnyugtatóan megoldja. Egyrészt úgy, hogy a maga tömeges felfeláramlásával és jelenlétével mint népi értelmiség képviselje a dolgozó néposztályok érdekeit, másrészt egyetemében és egyedeiben képviselje és sugározza ki a kollégiumok közösségében valósággá lett társadalmi kiegyenlítő- és igazi emberi egyenlőség eszményét. A nemzet háromnegyedét képviselő néposztályok gyermekeinek felsőbb iskolákban és saját népi kollégiumokban való nevelődése a nemzet egyetemes érdekeit szolgálja, egy céltudatosan előidézett mulasztást pótol és nem egyoldalú osztály-érdekeket támogat. — A népi kollégiumok megteremtése a népi demokráciában megtestesülő egységes nemzet érdekeit a legközvetlenebbül munkálja.

Ezért kell végső soron támogatni a Népi Kollégiumokat Építő Mozgalmat.

RÉDAI JÓZSEF: «A Győrffy Kollégium hivatása, hogy a népből magából gondoskodjék az utánpótlásról, hogy felfrissítse a túlnyomóan a középosztályból származó értelmiségi réteget, diákréteget a parasztságból. Ez a célja a Győrffy Kollégiumnak, nem mai cél, helyes és szép dolog.»

«De ne felejtjük el, hogy a Győrffy Kollégiumnak csak száz növendéke van és a magyar diákértelmiség ezekből áll. Az utánpótlás zöme tehát, mégha egy Győrffy Kollégium helyett öt, hat vagy tíz lesz is, nem a szegényparasztiságból, még csak nem is a munkásosztályból fog származni. A demokrácia kötelessége, önmaga és a jövőben Magyarország iránt, megnyitni a középiskolák és egyetemek kapuit a munkás- és parasztyermekek számára azért, hogy friss demokratikus vérátömlesztés menjen végbe az értelmiségben.»

«Érdeme a Győrffy Kollégiumnak, hogy beleplántálta a fiatal magyar értelmiségbe a történelmi, népi hagyományokhoz való fordulás szellemét.»

«A magyar ifjúság demokratikus élcsapatának, ahová a Győrffy-kollégisták is tartoznak, nem egyszerűen az a hivatása, hogy a népi, a történelmi demokratikus szellemet, mint diaszpóra szétvigye a vele még nem együttérző fiatalság közé, nemcsak ezzel szolgál majd a magyar demokráciának, hanem szolgál azzal is, hogy a komoly szakértelemnek és a komoly európai műveltségnek szellemét viszi szét az ifjúságba.»

TÁJÉKOZTATÓ

Mik a demokratikus népi kollégiumok?

Olyan otthonok, ahol a magyar parasztság és a munkásság szegény és tehetséges gyermekei anyagi gondoktól mentesen, demokratikus szellemben nevelődhetnek komoly szakemberekké, haladó gondolkodású magyarokká, közösségi magatartású férfiakká és nőkké: népünk értelmiségévé.

Népi Kollégiumok létesülhetnek minden közép- és főiskola mellett, ahol alkalmas épület áll rendelkezésre, a szükséges felszerelést össze lehet gyűjteni, az ellátást folyamatosan meg lehet szervezni. Létszámuk 25 főtől 100 főig terjedhet. A középiskolai kollégiumoknak minden eszes és szegény munkás- és parasztdiák tagja lehet, aki nem az általános iskola tanulója. A főiskolai népi kollégiumnak tagja lehet minden főiskolai hallgató, aki a felvételi vizsgálaton megfelelt. A középiskolás kollégiumok külön fiú- és külön leánykollégiumok. A főiskolás kollégiumok koedukációs kollégiumok. Megszervezésüket társadalmi és hivatalos szervek vállalhatják. Minden egyes esetben meg lehet szervezni a kollégium anyagi fenntartását szolgáló pártfogó testületeket, amelyek szervezetiileg ügyműködhetnek. A népi kollégiumok megalakulása a Népi Kollégiumok Országos Szövetségének központi alapszabályzatában foglalt rendelkezések alapján történik. A NÉKOSz-ba beletartozik minden népi kollégium, amely a NÉKOSz alapszabályzatában meghatározott célkitűzéseket elfogadja és a jelzett alapszabályzat (külön középiskolai és külön főiskolai kollégiumi rendelkezések) alapján alakult meg és működik. Az alapszabályzat rendelkezik a kollégiumok vezetőségének megválasztásáról, jogairól és kötelességeiről. A népi kollégiumok mint a NÉKOSz helyi szervezetei, a NÉKOSz vezetőségének felügyelete alá tartoznak. A NÉKOSz szervezési, nevelésügyi, gazdasági és propaganda-osztálya gondoskodik a tagkollégiumok ilyen természetű ügyeinek egységes irányításáról.

A NÉKOSz funkcionáriusai és szervei: elnök, főtítkárr, titkárr, nevelésügyi osztály, szervezési osztály, propaganda- és sajtóosztály, gazdasági osztály vezetői. Ezek közösen alkotják a Szövetség vezetőségét. Tanács. Tanácselnök. Igazgatói értekezlet. Közgyűlés. Közép- és főiskolás kollégiumok és ezek vezetősége.

Mi a Népi Kollégiumok Országos Szövetsége?

Célját a következőképpen határozza meg az alapszabályzat: «A Népi Kollégiumok Országos Szövetségének a célja olyan demokratikus népi kollégiumok létesítése, amelyekben a tehetséges és arra rászoruló paraszti és munkásszármazású közép-, (középfokú) és főiskolás ifjúság egészséges és megfelelő kényelemmel berendezett otthonra talál. A kollégiumok egyetemek és főiskolák székhelyén, továbbá a közép-, (középfokú) iskolás központokban létesülhetnek. A Szövetség az egységes szervezet keretein belül gondoskodik a népi kollégiumok minden anyagi és szellemi életfeltételének megteremtéséről. Ezzel segíti elő a Szövetség azt, hogy a dolgozó néposztályok mindkét nembeli tehetséges fiataljai szabadon, képességük és lehetőségük szerint készülhessenek fel az életre. A Szövetség ezekben az otthonokban demokratikus módszerekkel demokratikus szellemű nevelést és továbbképzést ad tagjainak abból a célból, hogy azok tanulmányaik elvégzése után a korszerű tudással jól felkészült és a demokratikus életre megbízhatóan formált munkásai legyenek az egész magyarság és ezen belül elsősorban a parasztság és a munkásság fejlődésének.

A Szövetség feladatának tekinti a külállamok demokratikus értelmiségi ifjúságával való szoros kapcsolat kiépítését.» (Alapszabályzat. A NÉKOSz célja.)

Kik vezetik a Népi Kollégiumok Országos Szövetségét?

Azok a népi származású értelmiségi fiatalok, akik az elmúlt félévtized alatt saját fejlődésükkel és társadalmi munkájukkal igazolták a paraszt- és munkásosztály diákfiainak és leányainak nagykorúságát és érettségét és akik komoly felelősséget éreznek az egész magyar társadalom nagy problémái iránt és ma is az értelmiségi fiatalság élén haladnak.

A Szövetség Tanácsának elnöke: *Darvas József*, író, nemzetgy. képviselő,

a NÉKOSz elnöke: *Gyenes Antal*, nemzetgy. képviselő, főtitkára: *Szabó Gergely*, vegyészmérnök, titkára: *Sz. Morva Zsuzsanna*, egyetemi hallgató, nevelési osztályának vezetője: *Dr. Kardos László*, a Györfly István Kollégium igazgatója, szervezési osztályának vezetője: *Dr. Kerek Gábor*, propaganda- és sajtóosztályának vezetője: *Dr. Tóth Benedek*, újságíró, gazdasági osztályának vezetője: *Nagy Lajos*, a Györfly István Kollégium volt g. titkára, ügyésze: *dr. Medve Zsigmond*,

Mi a Népi Kollégiumokat Építő Mozgalom?

A Szövetség célkitűzéseinek megvalósítására egyetemes társadalmi mozgalmat indít. A Mozgalomnak tagja lehet minden társadalmi és állami szerv, magánosok és közületek, akik komoly elkötelezést éreznek a parasztság és a munkásság szegény és tehetséges gyermekeinek neveltetése iránt és akik ennek az ügynek érdekében erkölcsi és anyagi áldozatot is hoznak.

A Népi Kollégiumokat Építő Mozgalom egyetemes nemzeti ügy.

Elén mint a Mozgalom fővédnöke: *Tildy* Zoltán köztársasági elnök úr áll.

Díszelnökei: *Nagy* Ferenc miniszterelnök, *Rákosi* Mátyás és *Szakasits* Árpád miniszterelnökhelyettesek és *Veres* Péter, a Nemzeti Parasztpárt országos elnöke.

Az Elnöki Tanács tagjainak sorában demokráciánk politikai, tudományos és művészeti életének kiválóságai foglalnak helyet: *Balogh* István miniszterelnökségi államtitkár, *Bán* Antal iparügyi miniszter, *Dobi* István földművelésügyi miniszter, *Erdei* Ferenc a Nemzeti Parasztpárt alelnöke, *Farkas* Mihály nemzetgyűlési képviselő, *Gerő* Ernő közlekedésügyi miniszter, *Horváth* Zoltán nemzetgyűlési képviselő, *Illyés* Gyula nemzetgyűlési képviselő, *Karácsonyi* Sándor egyetemi tanár, *Keresztury* Dezső kultuszminiszter, *Kéthly* Anna a Nemzetgyűlés alelnöke, *Kiss* Sándor nemzetgyűlési képviselő, *Kodály* Zoltán, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke, *Kossa* István a Szakszervezeti Tanács főtitkára, *Kovács* Béla a Független Kisgazdapárt főtitkára, *Kovács* Imre a Nemzeti Parasztpárt alelnöke, *Lukács* György egyetemi tanár, *Marosán* György nemzetgyűlési képviselő, *Molnár* Erik népjóléti miniszter, *Nagy* Miklós kultusz-államtitkár, *Ortutay* Gyula egyetemi tanár, *Rajk* László belügyminiszter, *Révai* József nemzetgyűlési képviselő, *Szalai* Sándor nemzetgyűlési képviselő, *Szent-Györgyi* Albert egyetemi tanár, *Tildy* Zoltánné, a MNDSz elnöke, *Vargha* Béla a Nemzetgyűlés elnöke, *Vas* Zoltán a Gazdasági Főtanács főtitkára.

A Mozgalom ügyvezető elnöke: *Darvas* József író, nemzetgyűlési képviselő.

A Mozgalom Nagybizottságának mindazok tagjai lehetnek, akik anyagi és erkölcsi vonatkozásokban a legtöbbet tesznek a népi diákság nevelődése érdekében.

Hogyan szervezzünk népi kollégiumokat?

A NÉKOSz központi irodája (Budapest, IV., Királyi Pál-utca 12) a szervezési osztályán keresztül szervezési utasítást és központi szabályzatot küld le minden olyan kollégium-szervező bizottságnak,

amelyik szándékát a központba beküldött jegyzőkönyvben hivatalosan igazolja és részletes tájékoztatást nyújt a kollégium-szervezés anyagi és erkölcsi körülményeiről. A kollégiumalakítás további során központi szervező utazik le a helyszínre és eljár a felvételek és a vezetőség megszervezésében és felállításában. Minden szervezési, gazdasági és nevelésügyi kérdésben a központ illetékes osztálya ad felvilágosítást.

Mivel segíthetjük elő a Népi Kollégiumokat Építő Mozgalom kialakulását?

Anyagi hozzájárulással és az erkölcsi hitel megteremtésével. 1946 őszén már 35 népi kollégium nyitja meg kapuit országszerte. Középiskolás kollégiumok megyeközpontokban, főiskolás kollégiumok egyetemi centrumokban. A népi kollégiumokban lakó kollégisták ingyenes bentlakók, vagy minimális progresszív díj, vagy a lehetőségeikhez mért természetbeni hozzájárulás terheli meg őket. A kollégiumok megszervezésére álló idő igen kevés. A kiszemelt épületeket tatarozni, festeni kell. Uvegezési gondok merülnek fel. Berendezési tárgyak kellenek: ágyak, matracok, szalmazsákok, lepedők, takarók, székek, asztalok, szekrények, konyhafelszerelés, mosófelszerelés, takarítóeszközök. Továbbá: a fűtés és világítás folyamatos biztosítása. Könyvek, könyvtár, írószerek, füzetek, rádió, egészségügyi felszerelés. Az ételmezést legalább egy évre kell biztosítani. Gondoskodni kell a kollégisták ruházatáról, cipőjéről, iskolai költségeiről. A nevelők és a segédszemélyzet ellátását és fizetését is meg kell teremteni. Mindezeknek a felsorolt feltételeknek a megteremtése vár a magyar társadalomra, magánosok és közületek áldozatvállalására. Ez a felsorolás azt is jelenti, hogy mindenki egy-egy részletsegítséggel járulhat hozzá az egész kollégiumi apparátus megalkotásához. Megajánlások, nyilvános előadások jövedelme, kül- és belföldi ösztöndíjak, ágy-, asztal-, szobaalapítványok vagy azok kamatai, önálló tanulmányi alap, ingatlanok, szociális intézmények jövedelmeinek gazdaságos felhasználása mind-mind alapjait veti meg a népi kollégiumoknak.

A népi kollégiumok segítségére siethet a társadalom és az állam a jóesztű és szegény paraszt- és munkásfiatalok kiválasztásában és a haladó szellemű fiatal és jó nevelők bekapcsolásával, a kulturális és nevelődési körülmények biztosításával.

Sajtóban, folyóiratokban, könyvekben cikkek és tanulmányok népszerűsíthetik a demokratikus népi kollégiumok és a demokratikus népi értelmiség gondolatát.

MEGAJÁNLO LEVÉL.

A Népi Kollégiumokat Építő Mozgalom számára felajánlom az alábbi pénzösszeget, berendezési és használati tárgyakat stb.

[illegible]

Megjegyzés:

Itt összehajtogatd!

Népi Kollégiumok Országos Szövetsége

Budapest
IV., Királyi Pál-u. 12.

*A Haladó Egyetemisták
Konferenciájának*

*Kiadtványa
a magyar társadalomhoz*

*„Rendezni végre közös dolgainkat,
ez a mi munkánk és nem is kevés.”*

József Attila

Kiáltvány

***az egyetemi és főiskolai hallgatók
ügyében.***

Konferenciára gyűltünk össze, haladó gondolkodású magyar egyetemi és főiskolai hallgatók 1946 novemberében, hogy megtárgyaljuk problémáinkat, kiértékeljük a múlt tanulságait és meghatározzuk teendőinket a jövőre nézve.

Az teszi indokoltá konferenciánkat, hogy jöllehet idestova már két esztendeje hazánk felszabadulásának, két esztendeje, hogy népünk fejlődésének új, szabad útjára lépett — a föld már a rajta dolgozóké, az üzemek vezetésébe már beleszólhat a bennük dolgozó munkásság, az állam vezetésében jelentős része van a népnek —, de a főiskolás ifjúság mind a mai napig mostohagyermek maradt a magyar demokráciának. Évente 2–3000 tehetséges szegénysorsú fiatal kénytelen anyagi gondok miatt távolmaradni az egyetemekről. De, akik nagynehezen itt ragadtunk is! — jórésztünk lakásgondokkal küzd, sokan romok között laknak, nincs üveg kollégiumaink ablakán, ételmezésünk hiányos és rendszertelen. Menzáink elhagyatottak, egészségtelenek, kevés és rossz táplálékot adnak. Napjában egyszer ha eszünk egy tál meleg ételt.

Míg naponta Budapest 3–400 kávéházában a régi és az új világ spekulánsai, a nép nyomorának vámszedői túlfutott termekben dorbézolnak — mi hideg szobákban didergünk. Rettegve gondolunk a közelgő télre. Használható, olesó tankönyvek és jegyzetek nem állanak a rendelkezésünkre. Ruházatunk rongyos és elnyűtt. Lyukas cipőnkbe befolyik a víz. — De nem folytatjuk. A magyar egyetemi hallgatóság nyomora közismert.

Sokan ezt a nyomorúságot a demokrácia, fiatal köztársaságunk, a jogaihoz jutott magyar nép elleni izgatásra igyekeznek felhasználni. Mi világosan és félreérthetetlenül megmondjuk: ezt nem vagyunk hajlandók tovább tűrni.

Felvetjük a felelősség kérdését!

Ki a felelős azért, hogy demokráciánk első évében csak 5% paraszti és munkásszármazású fiatal tanulhatott az egyetemeken a Horthy-rendszer 7%-ával és ezeknek a néposztályában hazánk társadalmában elfoglalt 81%-ával szemben?! Azok-e — a munkásság és parasztság hivatalos vezetői, avagy a népi származású fiatalok-e —, akik minden tőlük telhetőt megtettek, hogy ez az arányszám megváltozzon, otthonokat, népi kollégiumokat teremtek szinte a semmiből, a parasztság és a munkásság egyetemre kerülő fiaira számára — vagy pedig azok, akik ezeket a mozgalmakat igyekeztek elgáncsolni, szép szavakon túl semmivel sem járultak hozzá a mozgalom sikeréhez.

És felvetjük a másik nagy kérdést is, ki a felelős egyetemi ifjúságunk nyomorúságáért?!

Vajjon azok-e, akik életüket áldozták, üldöztetést és börtönt vállaltak azért, hogy a magyar népet Horthy és Hitler oldaláról a szabadságszerető népek: a Szovjet-Unió és szövetségesei mellé állítsák? Vajjon azok-e, akik mindent elkövettek azért, hogy hazánk a fasiszmus és a demokrácia harcában a győztes demokrata államok és ne a vesztes fasiszta államok sorába legyen?

Azt hisszük, nem kell sokáig bizonygatni, hogy az elvesztett háborúért, a rombadőlt Budapestért, felrobbantott hídjainkért, kifosztott hazánkért, a rossz békéért, az egyetemi ifjúság nyomoráért, nem a magyar munkásság és a parasztság pártjait, nem a demokrácia mártírjait és rettenhetetlen harcosait terheli a felelősség.

Hanem igenis, terheli a levitézlett magyar uralkodórétegeket, volt arisztokráta és szentri államférfiainkat, a német fasiszmust kiszolgáló nagytőkéseinket. Terheli Horthyt és Bárdossyt, Imrédyt és Szálasi, Rajniszt és Milotayt — mindazokat, akik háborúra uszítottak a Szovjet-Unió és a demokrácia ellen, akik hazánkban elnyomtak minden haladó, radikális, népi megmozdulást. Akik vágóhídra vitték a magyar ifjúságot. Egyetemeink és főiskoláink felszerelését kiharcolták Németországba. Ifjúságunkat Halléba és más német egyetemekre kényszerítették. Sajnos, csak nagyon kevesen akadtak olyanok, akik magyar bátorsággal, életüket kockára téve, itthon mertek maradni és bekapcsolódva az ifjúság munkások szabadságmozgalmaiba, megmentették a magyar egyetemi ifjúság becsületét a magyar dolgozó nép és a szabadságszerető népek diáksága előtt.

De menjünk tovább! A felszabadulás óta két esztendő telt el. A magyar parasztság és munkásság, heroikus hittel és élni akarással hozzákezdett rombadőlt hazánk újjáépítéséhez. Helvreállt a vasúti forgalom, hidak épültek, a gázak újra munkába álltak, a földeket újra bevetették — új élet indult a romok felett. A nyomor vámszedői: a feketezők és spekulánsok siserehada megkísérelték ugyan az infláció siettetésével megakadályozni az újjáépítés nagy munkáját, de a magyar munkásság és parasztság pártjai, a stabilizáció nagy munkájával ezt a támadást is kivédték.

De felvetjük a kérdést, mi történt ez alatt a két esztendő alatt a kultúrpolitika terén, az egyetemek újjáépítése, berendezése, a tanterv korszerűsítése, a kollégiumok lakhatóváltétele, az egyetemi nyomor felszámolása tekintetében!

Kétségtelen — történt valami. Áldozatkész dolgozók megindították a „Munkások a tudományért” akciót, a Győrffy-kollégium paraszti származású fiataljai elindították a Népi Kollégiumokat Építő Mozgalmat, de mit csináltak a hivatalos szervek? Mi őszintén megmondjuk,

enyhén szólva: aludtak. Ami történt: nélkülük, nem az ő kezdeményezésükre, nem egyszer ellenükre történt.

A kultuszminisztériumban megmaradt Klebelsberg Kunó, Hóman Bálint és Rajniss Ferenc szelleme. A minisztérium régivágású, az ifjúság nyomorával mit sem törődő urai, sajnos, segítséget kaptak az ifjúság egy keskeny rétegétől is. Ezek monopolizálva az ifjúság szociális érdekvédelmét, megelégedve a sajátmaguk és baráti klikkjuk számára juttatott könyöradományokkal és a maguknak kikönyvökölt havi 300—400 forintos fizetéssel, lefékeztek az ifjúság harcok lendületét.

Mi — haladógondolkodású fiatalok — ezennel kijelentjük, ezt az állapotot nem vagyunk hajlandók tovább tűrni. Felvesszük a harcot

I az egyetemi nyomor ellen.

Követeljük:

1. A progresszív tandíj után, a progresszív laboratóriumi és vizsgadíjak bevezetését!

2. A menzák kibővítését, új, egészséges menzák létesítését, ezek hathatós állami és fővárosi támogatását! A külföldi segélyeket valóban az arra rászoruló, éhező egyetemisták kapják!

3. A lakásnyomor megszüntetését! A kollégiumok sürgős rendbehozását és lakhatóvátételét! A népi kolégiumok intézményes állami támogatását!

4. A szociális ösztöndíjak rendszerének kiépítését! Külföldi ösztöndíjak nagytömegű létesítését!

5. Rendezzék a tan- és szakkönyvek, valamint a jegyzetek kiadását, fekezzék meg a könyvvüzéreket! Létesítsenek állami kiadót és részesítsék állami támogatásban az ifjúsági jegyzetkiadást!

6. A tél idejére fűtött tanulótermet, könyvtárakat, diákegyesületi helyiséget követelünk. Foglaljon le az állam a 4—500 budapesti kávéház közül 5—6%-ot az egyetemi ifjúság részére!

7. Részesítsék cipő- és ruhasegélyben az arra rászorulókat, a szegénysorsú és a menekült hallgatókat. A külföldi adományokból juttassanak a mi számunkra is!

8. Ingyenes orvosi és kórházi kezelést követelünk a beteg diákok számára!

9. Intézményesen kell gondoskodni a menekült hallgatókról!

Mi, szegénysorsú, haladógondolkodású fiatalok, ígérjük, hogy élére állunk a szociális nyomor elleni harcnak. Mint a múltban is mindig, kezdeményezői és lankadatlan harcosai leszünk az ifjúság küzdelmeinek azok ellen, akik lustaságból, vagy nemtörődomségből, nem egyszer aljas számításból nem gondolnak velünk, holott felelős vezetőállásuk erre kötelezné őket. Mi le fogjuk leplezni nyomorunk okozóit és vámszedőit, sőt nemtörődöm szemléelőit is.

Elvárjuk, hogy azok a szintén szegénysorsú, elhagyatottságban élő egyetemisták, akik még nincsenek sorainkban, csatlakozzanak hozzánk, álljanak mellénk, hisz közös a sorsunk, felemelkedésünket pedig csak egyesült erővel, közös harcok árán érhetjük el.

A jobbmódú szülők gyermekeitől pedig elvárjuk a kollégiális szolidaritást. Azoknak az úri és polgári esemétéknek pedig, akik apjuknak a háborúban vagy az inflációban a nép vérén és verejtékén felduzzasztott pénztárcájára támaszkodva cinikusan szemlélik kínlásunkat és

vergődésünket, azt üzenjük, hogy vegyék észre: egy és más mégis csak megváltozott ebben az országban és még őket is könnyen érheti meglepetés.

A szociális nyomor leküzdése az első feltétele annak, hogy megteremthessük a magyar főiskolás ifjúság emberi méltóságát. De ez csak az első lépés. Mi felvesszük a harcot

II a szellemi nyomor ellen

is, a korszerű oktatás előfeltételeinek megteremtéséért.

Követeljük:

1. A megrongált egyetemek sürgős helyreállítását, üresen álló karszárnyépületek megszerzését oktatási célokra. Ne nézzék tétlenül az illetékesek a szervezett munkások és a haladó gondolkodású fiatalok lelkes és áldozatkész, komoly részleteredményeket is felmutató küszködését, hanem hathatós állami támogatással siessenek az egyetemek segítségére. A kultuszminisztérium és az újjáépítési minisztérium rendelkezésére álló többszázmillióból fordítsanak jelentős összegeket az egyetemek újjáépítésére is.

2. Rendezni kell az egyetemi tanárok és a tansegédszemélyzet anyagi kérdéseit. Szégyene Magyarországnak, hogy professzoraink kénytelenek drága idejüket nem egyszer favágásra és élelmiszer után való szaladgálásra fordítani, sőt jegyzeteik és könyveik kiadásánál a hallgatóságot zsaroló kiadókkal kötni szerződést.

3. Európai színvonalra kell emelni könyvtárainkat, laboratóriumainkat és tudományos intézeteinket. Az elmúlt 25 esztendő és a háború során messze elmaradtunk tudományos színvonalban a világ egyetemeitől. Ezen a helyzeten, népünk további fejlődésének érdekében sürgősen változtatnunk kell.

4. Követeljük a felső oktatás reformját. Ennek érdekében egy széleskörű ankét összehívását — a kultuskormányzat, a professzorok és az ifjúság bevonásával — és a hozott határozatok azonnali végrehajtását.

Mi — haladó gondolkodású fiatalok — megmutattuk az utat ezen a téren is. Elmentünk a szakszervezetekbe és megbeszéltük a munkássággal a teendőket. A szervezett dolgozókkal együtt résztvettünk a rombadőlt egyetemek újjáépítésében. Ezt a munkát mi vállaljuk a jövőben is.

Komoly szavunk van azonban az egyetemi ifjúság úri és polgári gondolkodású rétegei felé. Amikor mi maltert hordunk, falat vakolunk, termet mosunk fel, ne mosolyogjanak le bennünket. Elvárjuk, hogy ha már munkánkban nem is vesznek részt, legalább becsüljék meg azokat, akik azon túl, hogy kénytelenek gondoskodni saját tanulási feltételeiknek megteremtéséről — megteremtik az ő tanulási feltételeiket is.

Professzorainknak azt ígérjük, hogy ki fogunk állni a sajtóban és a nyilvánosság előtt is az ő professzori méltóságuk megteremtése és anyagi nyomorúságuk megszüntetése érdekében.

A felső oktatás — elsősorban a Tudomány-Egyetem bölesész és jogi karának, illetve a Műegyetem közgazdasági karának — égető reformjait tekintetében ígérjük, hogy ha az illetékes szervek erre nem képesek, vagy nem hajlandók, összehívjuk mi jövő tavasszal az esedékes ankétot. Addigra elkészítjük — a leghaladottabb országok tapasztalatainak figyelembevételével — katedrákra, módszerekre, sőt személyekre is konkretizálva javaslatunkat.

Az egyetemi ifjúság szellemi nyomorban élő, hit, ambíció és perspektíva nélkül tengődő tömegeitől pedig azt kérjük, ne várják tétlenül a sültgalambot, hanem csatlakozzanak harcunkhoz, közös erővel teremtsük meg a korszerű oktatás technikai előfeltételeit.

Az egyetemi hallgatóság emberi méltóságáért indított harcunkhoz nem elégséges a szociális és szellemi nyomor felszámolása, harcunk elengedhetetlen feltétele a szervezeti pangás megszüntetése is.

1945 augusztusában a balatonlellel konferencián, a Györffy-kollégium határozati javaslata alapján megszületett a magyar diákság egységes szervezete: a Magyar Egyetemi és Főiskolai Egyesületek Szövetsége. Nem érdektelen ma eszünkbe idézni ennek az alapiránynak néhány sorát:

„a szabadságharcok diákjainak, a haladó magyar ifjúságnak nyomdokain, szeretett hazánkért és népünkért mi is készek vagyunk minden áldozatra. Komoly tanulással, becsületos felkészültséggel és helytállással akarjuk kivenni részünket a nemzet erőfeszítéséből. Végkép le akarunk számolni mindennel, ami a multban az egyetemi ifjúság nagy részét a reakció és a fasiszmus eszközévé tette. El kell távolítanunk az egyetemekről azokat, akik felelősek az ifjúság félrevezetéséért, valamint azokat, akik még ma is tudatosan a reakciót támogatják.

Sajnos, a magyar ifjúságnak — minden más európai országgal ellentétben — nem sikerült kivetni soraiból azt a néhány száz hazatérte, akik annakidején tevékenyen beállottak a fasiszták soraiba, sőt még ma is arcátlanul és pimaszul hangosan uszítanak fiatal demokráciánk vívmányai: a földreform, a köztársaság, az üzemi bizottságok, a stabilizáció — vagy egyetemi viszonylatban: a demokratikus professzorok, a népi kollégiumok, a haladó gondolkodású főiskolás ifjúság ellen. Szégyene a magyar ifjúságnak, hogy nem egy esetben ezek az elemek vezető szerepre is juthattak a kari egyesületekben, sőt a MEFESZ vezetését is megkísérelhették kezükbe kaparintani.

Mi komolyan vettük adott szavunkat. A lellei alapokmány szellemében igyekeztünk koalíciós politikát folytatni ötnegyed éven keresztül.

Hogy helyes úton indultunk el Balatonlellén, azt bizonyítja, hogy a Demokratikus Ifjúsági Világszövetség 1945 októberében és a prágai főiskolás világtalálkozó 1945 novemberében hasonló szellemű alapokmányt fogadott el.

1946 márciusában kelt a Magyar Ifjúság Országos Tanácsának alapokmánya, amit mi is aláírtunk, ami reánk nézve is kötelező. Augusztusban pedig elfogadtuk az I. U. S. alapszabályát.

Ez a négy alapokmány az, amelyik meghatározza a magyar egyetemi ifjúság szervezeteinek feladatait, követendő útját. Ezen az úton jár ma az egész világ minden szabadságszerető demokratikus országának főiskolás ifjúsága. Egyedül nálunk akadnak olyanok, akik megsejtették adott szavukat, szembehelyezkedtek alapokmányaink szellemével.

Mi ma újra félreérthetetlenül leszögezzük, hogy koalíciónk az egyetemen elvi alapokon nyugvó koalíció. A MEFESZ igenis harcos, antifasiszta szervezet, küzd „a fasiszmus szellemi és politikai maradványainak végleges felszámolásáért.”

Másfél év telt el Balatonlelle óta. Mi őszintén megmondjuk: a MEFESZ nem váltotta be hozzáfűzött reményeinket. Egyrészt azért nem, mert csak az egyetemi ifjúság kis töredékét sikerült megmozgatnia, másrészt azért, mert sem a diákság, sem az egyetem, sem a hivatalos kormányzat, sem a demokratikus pártok bizalmát nem tudta

megnyerni, illetőleg magateremtette tekintélyével kiérdemelni. Tudta elvégezni az egyetemi ifjúság demokratikus átnevelésének adatát, sőt legfelső vezetésében is befurakodhattak antidemokratikus gondolkodású egyének. Szakosztályai legnagyobb részét csak papoknak és tanácsosoknak szentelték. Sajtója nivótlan és jelentéktelen. Diákuszák irodájuk klikszerű érdekeket képvisel, a külföldi adományokat igazságtalosan osztotta el. Rajta múltott, hogy annakidején a népi kollégiumokat, amelyekben tudvalevőleg a legszegényebb diákság lakik, kihagyták a földi menzasegélyből. Saját menzáján pedig ez év elején, jóllehet volt még hely, nem volt hajlandó a meginduló, ezer nyomorúságban küszködő népi kollégiumok ifjúságát étkeztetni. Mi ebben a kérdésben is felvetjük a felelősség kérdését!

Kik a felelősök azért, hogy a MEFESZ letért a lellei útról, hogy egyetemi ifjúság zöme még ma is közömbösen, sőt ellenségesen szemben a magyar demokráciával? Azok-e, akik vállalva, nem egyetemi, hanem az elszigetelődés veszélyét is, következetesen kitartottak a program, a szabadságszerető népek diákságával való együttthaladás kötelessége mellett, akik előre akarják vinni az ifjúság fejlődését — azok, akik még ma is új háborúra spekulálnak, faji gyűlölködést szorgoskodnak, gyűlölik a jogaihoz jutott munkásokat és szegény parasztokat, akik hátrafelé akarják fordítani az ifjúság szekereinek rúdját.

Ők a felelősök elsősorban azért, hogy főiskolás diákságunk tömegei még ma is közömbösek hazájuk, népük, sőt önmaguk, saját sorsuk iránt is. Míg más országok főiskolás ifjúsága a maga egész tevékeny részese hazája újjáépítésének, népe jobb jövőjéért folyó küzdelmének, a mi diákságunk nagyrésze az élet nagy, haladó áramából kimaradt, sőt nem egyszer ellenségesen, meg nem értően szembe fordul vele.

Szegény és gyalázat, hogy a magyar ifjúság vezető szerephez nem értett ilyen embereket, jóllehet, a MEFESZ Központi Intéző Bizottság nem egy alkalommal hozott olyan értelmű határozatot, hogy a demokratikus magatartásuk miatt feloszlatható egyesületek tagjai tölthetnek be vezetőszerepet az egyetemi politikában.

Persze, mi elismerjük, hogy bizonyos fokig bennünket is, haladó gondolkodású fiatalokat is, terhel a felelősség. Nem voltunk mi sem egységesek a szükséges mértékben. A mi sorainkban is akadtak, akik közénk is befurakodtak kishitűek, gyávák, megalkuvók, sőt karrieristák is. Nem találtuk meg mindig a megfelelő módszereket. Nem tudtuk az ifjúság széles tömegeit értelmiségi eszközökkel felvilágosítani tevékenységéről. Nem sikerült összevonzni 25 év hamis ideológiáját, illúzióit. Nem tudtuk az ifjúság széles rétegeibe beleplántálni hitünket: a magyar fiatalok jövője, a demokratikus haladás, szabadságszerető népek testvérösszefogása iránt.

A tanulság számunkra: szorosabbra kell zárni sorainkat. Össze kell fogunk minden demokratikusan gondolkodó fiatalt megbontható szövetségbe. Szorossá és bensőségesse kell tennünk az együttműködő Szociáldemokrata Párt, a NISZ és a MADISZ egyetemistái közötti szívesen megyünk együtt a Független Ifjúság valóban demokratikusan gondolkodó fiataljaival is — valamint minden őszintén haladó beállítottságú egyetemi hallgatóval.

Mi a jövőben is a demokratikus erők összefogása jegyében, a példákaink szellemében akarunk egyetemi politikát csinálni.

Hogy hazánk főiskolás ifjúságát mai elesettségéből felemelhessük, a szociális és a szellemi nyomor elleni harcunk

szervezeti előfeltételeit

is meg kell teremtenünk.

Követeljük:

1. Az egyetemi ifjúság demokratikus érdekképviselői szerveinek: a kari egyesületeknek és azok csúcsszerveinek, a MEFESZ-nek beleszólási jogát minden, az egyetemi hallgatóságot érintő kérdésbe.

2. Követeljük szervezeteink intézményes állami támogatását! Havi 20.000 forintot a MEFESZ és 30.000 forintot a budapesti és vidéki egyesületek céljaira. A Kultuszminisztérium diákmozgalmi célokra előirányzott költségvetési keretéből ne a népellenes magatartásuk miatt felosztatott egyesületeket, hanem az ifjúság legális érdekképviselői egységszervezeteit támogassa!

3. Mindazokat a helyiségeket, amelyekben felosztatott diákszervezetek székeltek (MDSZ, MEFHOSZ, TURUL, KDSZ, Szent Imre Kör, stb.), mint egyetlen jogutódnak, a MEFESZ-nek adják át.

4. Saját ügyeinkbe való beleszólásunk előfeltételeként követeljük, hogy intézményes kapcsolat létesíttessék a kultuszminisztérium illetékes szervei és a MEFESZ ügyosztályai között.

5. Minden Karon intézményesen ülésező tanár-diák vegyesbizottság létesítendő. Ez a bizottság vegye át a régi, ú. n. kebelbeli egyesületek tanárelnökének funkcióját és jogkörét.

6. Meg kell indítani a magyar egyetemi ifjúság európai nivójú, népi kulturánkat terjesztő és népszerűsítő, reprezentatív hetilapját.

Mi, haladógondolkodású fiatalok, ígérjük: rajta leszünk, hogy a főiskolás ifjúság szervezeteinek minél előbb tekintélyt és súlyt szerezzünk a kormányzat, a demokratikus pártok, a magyar társadalom és a világ ifjúsága előtt.

Az illetékes szervektől és a professzoroktól pedig azt kérjük, hogy ne tartsák a főiskolás ifjúságot kiskorúnak és éretlennek. Kéréseit ne minősítsék okvetetlenkedésnek. Soha sem lesz a magyar egyetem igazán demokratikus egyetem, ha professzor és egyetemi hallgató nem talál egymásra. Mi rajta leszünk, hogy az ifjúság és a professzori kar közötti demokratikus együttműködés feltételeit minél előbb megteremtjük. Rajta leszünk, hogy megtaláljuk az utat, nemcsak professzoraink eszéhez, hanem a szívükhöz is.

Javaslatainkat a MEFESZ november 14-én összeülő közgyűlése elé fogjuk terjeszteni. Ez a közgyűlés lesz hivatva az elmondottak és a még elmondandók figyelembevételével visszavezetni a magyar egyetemi ifjúság politikáját a lellei alapokámnnyhoz.

Rajta leszünk, hogy a magyar egyetemi ifjúság zömét ne engedjük, úgy mint a multban, 25 éven keresztül, a nép ellenségévé nevelni. Azokat pedig, akik a „politikamentesség”, „keresztény erkölcs”, „katolikus gondolat” és „az emberi jogok” pajzsa mögé bújva, az egyetemi ifjúságot népellenes, antidemokratikus, imperialista érdekesoportok járőrszalagjára akarják fűzni, le fogjuk leplezni és odahatunk, hogy eltávolítsák őket, ne csak az egyetemi ifjúság szerveinek vezetőhelyeiről, hanem, ha kell, az egyetemekről is.

Erőnket megsokszorozza az a biztos tudat, hogy helyes úton járunk. Magunk mellett tudjuk a magyar ifjúságunk és a legöntudatosabb

magyar parasztfjak szervezett sorait. Egynek érezzük magunkat a magyar dolgozó néppel: a földtúró parasztokkal, a szervezett munkásokkal és a haladó értelmiségiekkel.

Magunk mellett tudjuk a szabadságszerető népeknek a Főiskolás Világszövetségbe tömörült 2 millió haladó gondolkodású diákját.

Ma, november 10-én, szerte az országban, a városokban és a falvakban ünnepet ül a magyar ifjúság. De nemcsak nálunk, a földkerekség minden országában, 60 millió fiatal ünnepli a Világifjúság Napját. 60 millió fiatal ünnepli ma a tartós béke, a jobb jövőnkért folytatott közös harc jegyében a mai napot.

Éljen a magyar Demokratikus Ifjúsági Világszövetségbe tömörült 60 millió fiatal testvéri szövetsége!

Éljen a MIOT-ba tömörült magyar munkás-paraszt és diákifjúság szolidaritása!

Előre a tartós békéért, a jobb életért, több tudásért!

Előre az egyetemi nyomor megszüntetéséért!

Budapest, 1946. november 10.

A Haladó Főiskolások Konferenciája:

Aba Iván, s. k., közg. hallg.,
a Szociáldemokrata Párt egyetemista csoportjának titkára.

Gosztonyi János s. k.,
közg. hallg., a Népi Ifjúsági Szövetség egyetemi titkára.

Győrfly Sándor s. k.,
bölcsepszhallgató,
a Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség egyetemi titkára.

Szabó Gergely s. k.,
a Népi Kollégiumok Országos Szövetségének főtítkára.

MAGYAR KOLLÉGIUMI EGYESÜLET

TÁJÉKOZTATÓ

1.

FÜZET

TARTALOM

A Magyar Kollégiumi Egyesület megalakulása	3
A Magyar Kollégiumi Egyesület célja	4
A Magyar Kollégiumi Egyesület kollégiumai	4
A Magyar Kollégiumi Egyesület nevelési tervének lényege	5
A Magyar Kollégiumi Egyesület vezetősége	5
A Tildy Zoltán Tanulmányi Alap	5
Szervezési tudnivalók	6
A Magyar Kollégiumi Egyesület alapszabálya	7

A Magyar Kollégiumi Egyesület megalakulása

A magyar parasztfiatalság helyzetével foglalkozó nevelők a második világháború után egyöntetűen állapították meg azt, hogy parasztfiatalságunknak a legfontosabb feladata a rendszeres, módszeres tanulás. Ennek a munkának az elvégzése, a rendszeres tanulás azonban bizonyos előfeltételeket kíván. Ezek között az első: lakást és ellátást biztosító kollégiumok létesítése.

A Győrffy István Kollégium az elmúlt iskolai év záróünnepélyén bejelentette, hogy lakóinak egy része a nyári szünidőt népi kollégiumok szervezésére fordítja. Mindannyiam fellélegszettünk és siettünk üdvözölni ezt a szívünk szerint való merész vállalkozást és egyben felajánlottuk erőnket és segítségünket, annál is inkább, mert mi már a tavasz folyamán szerettük volna a népi kollégiumok szervezését megindítani.

Csakhamar rá kellett azonban döbbennünk arra, hogy reánk — itt elsősorban a Független Kisgazdapártban, a Független Ifjúságban és a Magyar Parasztszövetségben dolgozó parasztfiatalokra gondolok — a nagy munkában nincs szükség. A megdöbbenés egyre fokozódott. Innen is, onnan is hallottuk, hogy néhány túlbuzgó párttitkár, közigazgatási funkcionárius stb. milyen célt szánt egy-egy népi kollégiumnak. A felvételi vizsgákról is rendelkezésünkre áll néhány részünkről helytelennek, sőt elfogadhatatlannak tartott adat.

Önkéntelenül felmerült bennünk az a nagy kérdés, csak nem pártkádereknek szánják egyesek a népi kollégiumokat? Hogy minden gyanúsítgatásnak elejét vegyük, összeültünk a NEKOSz (Népi Kollégiumok Országos Szövetsége) vezetőivel, segítségünket újból felajánlottuk és részt kértünk magunknak a népi kollégiumok munkájából és vezetéséből. Ezt tartottuk az egyetlen helyes megoldásnak. Elejét kívántuk venni minden esetleges túlkapásnak és annak, hogy a munka átesszűssék pártvonalra. Ezt a kívánságunkat írásban is átadtuk a NEKOSz vezetőségének.

Próbálkozásunkat most sem kísérte szerencse. Sőt tudomásunk szerint a MIOT-ban (!!) (Magyar Ifjúság Országos Tanácsa) kijelentették, hogy kívánságunk nevetséges s nem is érdemes róla tárgyalni.

Ekkor határoztuk el, hogy megalapítjuk a Magyar Kollégiumi Egyesületet. *Nem a NEKOSz ellen*, hanem azért, hogy biztosítsuk a saját táborunk, elsősorban a parasztlakó gyermekei részére a kívánságunknak megfelelő kollégiumokat. Lehetőséget kívántunk nyújtani, hogy a két egyesület *nemes versenyben sokszorozza meg erejét* és múlja felül még önmagát is. A nevelés terén is.

Megalakulásunkat Kovács Béla, a Független Kisgazdapárt főtitkára 1946 október 15-én rádióan, Nagy Ferenc miniszterelnök 1946 október 20-án békési beszédében, B. Rácz István nemzetgyűlési képviselő pedig 1946 november 29-én a Nemzetgyűlésben jelentette be.

A Magyar Kollégiumi Egyesület célja

A Magyar Kollégiumi Egyesület célja alapszabályának 2. §-a értelmében Magyarország demokratikus újjáalakulásának szolgálatában a parasztság és munkásság mindkét nembeli, tehetséges és arra rászoruló gyermekei számára a művelődés és továbbtanulás biztosítása.

Fenti cél elérése érdekében:

a) a parasztság és munkásság gyermekei, illetve a parasztsággal és munkássággal közösséget vállaló fiatalok részére népi kollégiumok létesítése és fenntartása;

b) a paraszti- és munkásszármazású szegény és tehetséges gyermekek részére már fennálló kollégiumokban és diákotthonokban ingyenes vagy kedvezményes helyek biztosítása;

c) tanonc- és segédotthonok létesítése;

d) a paraszti és munkásszármazású szegény és tehetséges gyermekek részére tanulmányaik sikeres végzéséhez megfelelő szellemi és anyagi támogatás nyújtása;

e) az Egyesület által alapított és fenntartott népi kollégiumokban nevelődötték részére bel- és külföldi ösztöndíjak juttatása, illetőleg kieszközlése;

f) a nép legszélesebb rétegével összekapcsolódni tudó és akaró értelmiség nevelése érdekében, a népi kollégiumokban nevelkedettek részére az állam és társadalom ügyeinek vitelében, számarányuknak megfelelő vezetés biztosítása.

g) az egyes kollégiumokon, tanonc- és segédotthonokon belül a fiatalok közösségi életében a magyar világnézet érvényesülésének biztosítása.

A Magyar Kollégiumi Egyesület kollégiumai

November 30-ig 240 tanulóval Budapesten megindítottunk három fiú- és egy leánykollégiumot. Ezenkívül megszereztünk Budapesten négy épületet. Ezek lakhatóvátétele után — a tavasz elejére — a férőhelyek száma kb. 680—700-al szaporodik.

Vidéken megindítottunk november 30-ig öt középiskolás kollégiumot, kb. 320 férőhellyel. A vidéki kollégiumaink számát, illetve férőhelyeik számát, pillanatnyi szervezési eredményeinket figyelembe véve, a jövő félév elejére megkészszereshetjük.

Ekkorra még hét vidéki városban lesz kollégiumunk. Jelenleg tizenhárom vidéki városban áll befejezés előtt szervezési munkánk.

A Magyar Kollégiumi Egyesület nevelési tervének lényege

A kollégiumainkban tanuló ifjúságnak nemcsak eredményes középiskolai és egyetemi tanulmányaira fordítunk nagy gondot, hanem belső nevelésére is. Célunk: a homökonómikusból, a természetes emberből — a homo doktus — a képzett ember nevelése. Csak ez biztosíthatja a valóságot a maga teljességében látó, vizsgáló és megértő embert, akár paraszt az, akár munkás, akár másféle foglalkozású. Ilyen értelmében kívánjuk megvalósítani a teljes ember eszményét. Ennek keretében gondot fordítunk a magyar kultúra átélésére, a gazdasági tudományok elsajátítására és a nyelvtanulásra.

A Magyar Kollégiumi Egyesület vezetősége

Fővédnök: *Tildy Zoltán*, a Magyar Köztársaság elnöke.

Díszelnök: *Nagy Ferenc* miniszterelnök.

Társelnökök: *Balogh István* miniszterelnökségi államtitkár, *Bay Zoltán* egyetemi tanár, *Bereczky Albert* nemzetgyűlési képviselő, *Illyés Gyula* író, *Kelemen Krizosztom* pannonhalmi főapát, *Keresztury Dezső* kultuszminiszter, *Kodály Zoltán* zeneszerző, *Kövágó József* polgármester, *Varga Béla*, a Nemzetgyűlés elnöke.

Védnökei a magyar tudomány, a politikai és a gazdasági élet kiválóságai pártkülönbség nélkül.

A tisztikar elnöke: *Kovács Béla*, a Független Kisgazdapárt főtitkára.

Alelnökök: *Kiss Sándor*, a Magyar Parasztszövetség igazgatója, *B. Rácz István*, a Független Ifjúság elnöke.

Ügyvezető igazgató: *Vatai László* egyetemi magántanár, nemzetgyűlési képviselő.

Főtitkár: *Varga József* jogszigorló.

Intéző Bizottság tagjai: *Abód László*, *Bognár József* tájékoztatásügyi miniszter, dr. *Göncz Árpád*, dr. *Farkas György* nemzetgyűlési képviselő, dr. *Hám Tibor* nemzetgyűlési képviselő, *Jakab Sándor*, dr. *Jármai Gyula* nemzetgyűlési képviselő, ügyvéd, *Kelemen Sándor*, dr. *Kiss László* nemzetgyűlési képviselő, dr. *Kovács Ferenc*, *Kristó-Nagy István*, dr. *Lukács Gyula*, dr. *Majsay Emil*, *Nagy Sándor*, dr. *Ortutay Gyula* nemzetgyűlési képviselő, *Pénzes János*, dr. *Saláta Kálmán* nemzetgyűlési képviselő, dr. *Sárközy Zoltán*, *SziJ Rezső*, *Szöke Károly*.

A Tildy Zoltán Tanulmányi Alap

Népi kollégiumaink lakóinak a legnagyobb anyagi segítséget a Tildy Zoltán Tanulmányi Alap nyújtja.

Az Alap feladata népi kollégiumok létesítése és fenntartása, ezek tagjai számára ingyenes vagy kedvezményes helyek biztosítása, a népi kollégiumokban nevelődötték részére belföldi és külföldi ösztöndíjak juttatása.

Az Alap bevételei: adományok, gyűjtések bevétele, a minisztérium részéről az Alap részére rendelettel megállapított hozzájárulások és részesedések.

Az Alapot a Tildy Zoltán Alap kuratóriuma kezeli. Ennek elnöke a Köztársasági Elnök megbízottja. Tagjai: a Vallás- és Közoktatásügyi Miniszter és a Belügyminiszter egy-egy kiküldöttje, a NÉKOSz-nak három megbízottja és a Magyar Kollégiumi Egyesület két megbízottja.

A végrehajtási utasítás szerint, amikor a Magyar Kollégiumi Egyesület kollégiumainak száma eléri a NÉKOSz-ét, akkor a Magyar Kollégiumi Egyesület is három tagot küld a kuratóriumba.

Népi kollégium az a kollégium, melynek lakói 75%-ban paraszt- és munkásszülők gyermekei. A Magyar Kollégiumi Egyesület javaslatára a 75%-ba a falusi tanítók és papok gyermekeit is be kell számítani.

Szervezési tudnivalók

A kollégiumszervezésnek két része van. Az első az épület és az ellátás megszervezése, a másik a nevelői munka elkészítése.

Épületet ma általában kétféleképpen szerezhetünk. Vagy szerződést kötünk a megfelelő ház tulajdonosával, vagy pedig elhagyott, romos épületet hozatunk rendbe, építetünk újjá. Ebben az esetben az Elhagyott Javak Kormánybiztosától az épületet ki kell igényelni és a város Közmunka Tanácsától, vagy az Építés- és Közmunkaügyi Minisztériumtól újjáépítési segélyt kell kérni.

A szerződések megkötésénél vigyázzunk arra, hogy a szerződés időtartama legalább öt esztendő legyen, az újjáépítésre fordított összeget a lakbérből levonhassuk és új szerződés esetén a szerződéskötésnél a Magyar Kollégiumi Egyesületnek elsőbbségi jogot biztosítsunk. Lényeges az is, hogy a szerződést azonnal megkössük s ezzel együtt a lakás kiutalását is végérvényes formában elintézzük. A szerződéseknel figyelemmel kell lennünk minden apróságra, mert ezek később vitára adhatnak okot. Nagyon helyes, ha a szerződést jogászember nézi át. Szerződéseinkbe foglaljuk be, hogy per esetén a budapesti járásbíróság illetékes.

Ha már megvan a kollégium épülete, a hatóságoknak hivatalosan jelentsük be, hogy azonnal beköltözhetünk. *A kollégium csak akkor népi kollégium, ha lakóinak háromnegyede paraszt- vagy munkásszülők gyermeke!* Erre nagyon ügyeljünk! Kollégiumaink minden megnyilatkozásukat csak a Magyar Kollégiumi Egyesület nevében végezhetik. A kollégium céljára kapott épületet kizárólag kollégium céljaira szabad használni.

Amikor az épület már megvan és be is lehet költözni, a Magyar Kollégiumi Egyesület nevelési osztálya rendelkezésre bocsátja nevelési tervét, amelyet aztán az igazgató és a kollégium lakói kiegészíthetnek, igényeiknek megfelelően átdolgozhatnak.

I. FEJEZET

Általános rendelkezések

1. §.

1. Az Egyesület neve: Magyar Kollégiumi Egyesület.
2. Székhelye: Budapest.
3. Hivatalos nyelve: magyar.
4. Működési területe: Magyarország.
5. Bélyegzője: körbélyegző, közepén nyitott könyv, fölötté háromágú búzakalász, amelyet köriratban „Magyar Kollégiumi Egyesület, 1946” szöveg vesz körül.

2. §.

1. A Magyar Kollégiumi Egyesület (a továbbiakban: Egyesület) célja Magyarország demokratikus újjáalakulásának szolgálatában a parasztság és munkásság mindkét nembeli tehetséges és arra rászoruló gyermekei számára a művelődés és továbbtanulás biztosítása.

2. Fenti cél elérése érdekében:

a) a parasztság és munkásság gyermekei, illetve a parasztsággal és munkássággal közösséget vállaló fiatalok részére népi kollégiumok létesítése és fenntartása;

b) paraszti- és munkás származású szegény és tehetséges gyermekek részére már fennálló kollégiumokban és diákotthonokban ingyenes vagy kedvezményes helyek biztosítása;

c) tanonc- és segédotthonok létesítése;

d) a paraszti és munkásszármazású szegény és tehetséges gyermekek részére, tanulmányaik sikerese végzéséhez megfelelő szellemi és anyagi támogatás nyújtása;

e) az Egyesület által alapított és fenntartott népi kollégiumokban nevelődöttek részére bel- és külföldi ösztöndíjak juttatása, illetőleg kieszközlése;

f) a nép legszélesebb rétegeivel összekapcsolódni tudó és akaró értelmiség nevelése érdekében, a népi kollégiumokban nevelkedettek részére az állam és társadalom ügyeinek vitelében, számarányuknak megfelelő vezetés biztosítása;

g) az egyes kollégiumokban, tanonc- és segédotthonokon belül a fiatalok közösségi életében a magyar világnézet érvényesülésének biztosítása.

3. Az Egyesület alapszabályszerű célját tagdíjakból és intézeti díjakból, adományokból, megajánlásokból, szociális intézmények, nyilvános előadások jövedelmeinek felhasználásából, kül- és belföldi ösztöndíjakból, ágy-, asztal-, szoba-alapítványok jövedelmeiből, társadalmi és egyéb gyűjtések-ből, kollégisták nyári és egyéb időszaki munkavállalásainak felajánlott díjaiból, az Egyesület tulajdonában lévő ingatlanok, egyéb vagyontárgyak, hasznóhajtó jogok és jogosítványok értékesítéséből valósítja meg.

4. Az Egyesület célja elérése érdekében könyvtárakat létesít, kiállításokat rendez, folyóiratokat, napilapokat, könyveket adhat ki és tudományos célú munkaközösségeket alapíthat.

3. §.

Az Egyesület vagyona ingóságokból (kézpénzből), ingatlanokból, ösztöndíjak alapjaiból, illetve hasznóhajtó jogokból és jogosítványokból áll. Ezekről pontos leltár készítendő, amit évenként ki kell egészíteni, illetőleg selejtezni és a közgyűlésnek a változást bejelenteni. Az Egyesület kézpénz-vagyona valamely első kúriába tartozó pénztárnál folyószámlán helyezendő el.

II. FEJEZET

Az Egyesület tagjai

4. §.

1. Az Egyesület tagja lehet bármely teljesjogú, nagykorú magyar állampolgár Külföldiek felvételéhez a belügyminiszter engedélye szükséges.

(Hivatalos bejegyzés.) Kiskorúak csak szülői, gyámi vagy törvényes képviselői engedéllyel lehetnek tagok.

2. A tagok lehetnek:

a) tiszteleti tagok,

b) rendes tagok.

3. A tiszteleti tagok kétfélek: a) természetes személyek, b) jogi személyek.

a) A természetes személyek azok, akik önként vállalkoznak a népi kollégiumok erkölcsi és anyagi támogatására s akik a közgyűlés részéről megállapított tagsági díjat az Egyesület pénztárába befizetik.

b) A jogi személyek azok a társadalmi és egyéb intézmények, ipari vállalatok, kereskedelmi társaságok, amelyek önként megajánlott rendszeres adományokkal vállalják az Egyesület céljainak előmozdítását.

4. Rendes tagok azok a természetes személyek, akiknek az Egyesületbe felvételre való jelentkezését az Intéző Bizottság elfogadja.

5. §.

1. A tiszteleti tagok az általuk önként megajánlott tagdíjat fizetik és tanácskozási joggal (— a jogi személyek küldött képviselőik útján —) részvesznek az Egyesület közgyűlésén.

2. A rendes tagok a közgyűlés által megállapított tagdíjakat kötelesek fizetni. A közgyűlés felhatalmazhatja az Intéző Bizottságot, hogy a tagdíjak esetleges évközi indokolt felemelése vagy mérséklése tekintetében határozzon, azonban az Intéző Bizottság ezen határozatát a közgyűlésnek utólagosan bejelenteni tartozik.

3. A rendes tagok tanácskozási és szavazati joggal résztvesznek az Egyesület közgyűlésén, a tisztikar és az Intéző Bizottság tagjainak megválasztása tekintetében szavazatra jogosultak és bármely tisztségre megválaszthatók.

6. §.

1. Megszűnik a tagság: halál, csőd vagy gondnokság alá helyezés, jogi személyeknél megszűnés, kilépés, törlés és kizárás által.

a) Elhalálozás, csőd vagy gondnokság alá helyezés, valamint a jogi személy megszűnése esetén a tagság minden további kötelezettség nélkül megszűnik.

b) A kilépést írásban kell bejelenteni az Intéző Bizottságnak. A bejelentés tudomásulvétele után a kilépő tag minden további kötelezettsége megszűnik.

c) Törendő a tagok sorából az a tag, aki az Intéző Bizottság háromszori felszólítása ellenére a tagdíjat nem fizeti meg.

d) Ki kell zárni azt a tagot, akit büntett vagy nyereségvágányból, illetve aljas indokból elkövetett vétség miatt jogerősen elítéltek. Kizárható az a tag, aki alapszabályszerű kötelezettségének nem tesz eleget, vagy az Egyesület alapszabályszerű céljainak megvalósítását bármely magatartásával veszélyezteti.

2. A törlést és a kizárást az Intéző Bizottság határozza el és foganatosítja.

3. A tagok soraiban évközben történt változásokat az Intéző Bizottság az Egyesület közgyűlésén tartozik bejelenteni.

4. Az Intéző Bizottság törlése, illetve kizárása és általában minden határozata ellen 15 napon belül a közgyűléshez lehet fellebbezni.

III. FEJEZET

Az Egyesület szervezete

7. §.

Az Egyesület intézőszervei:

- a) közgyűlés,
- b) igazgatói értekezlet,
- c) Intéző Bizottság,
- d) tisztikar.

8. §.

1. A közgyűlés az Egyesület legfőbb akaratnyilvánító szerve. Kétféle lehet: rendes és rendkívüli.

a) Rendes közgyűlést évenként egyszer a tanév elején, de legkésőbb október végéig kell összehívni.

b) Rendkívüli közgyűlést kell összehívni mindannyiszor, ahányszor a tisztikar, az Intéző Bizottság vagy a tagok együttese az Egyesület elnökétől írásban kéri. Ha az elnök a hozzáintézett ilyen kérelemnek 15 nap alatt nem tesz eleget, a közgyűlés összehívását a kérelmezők foganatosítják. A közgyűlés ez esetben történő összehívásának módjára is a rendes szabályok érvényesek.

2. Mind a rendes, mind a rendkívüli közgyűlést az Egyesület elnöke hívja össze: a közgyűlés helyének, idejének és tárgysorozatának megjelölésével kibocsátott névre szóló meghívóval, a közgyűlés előtt legalább 14 nappal. A meghívót egy országos lapban is közzé kell tenni.

3. A közgyűlésen csak azok az indítványok tárgyalhatók, amelyeket a közgyűlés időpontja előtt legalább 8 nappal írásban nyújtottak be az Egyesület elnökéhez.

4. A közgyűlésen részvételre jogosultak: az Egyesület tiszteleti és rendes tagjai (a tiszteleti tagok csak tanácskozási és felszólalási joggal), a főiskolás kollégiumok 3-3 delegáltja, a középiskolás kollégiumok, tanonc- és segédotthonok lakói részéről választott 1-1 tag.

9. §.

1. A közgyűlés határozatképes, ha a szavazati joggal bíró tagok $\frac{2}{3}$ része jelen van. Alapszabálymódosítás, kollégium, tanonc- és segédotthon-alapítás (hivatalos bejegyzés vagy felosztatás), az Egyesületnek más egyesülettel való egyesülésének elhatározása, felosztás és ez esetben a vagyon hovafordítása kérdésében hozott határozatok érvényességéhez a szavazóképes tagok legalább $\frac{2}{3}$ részének jelenléte és a jelenlévők $\frac{2}{3}$ részének hozzájárulása szükséges. Felosztás elhatározása esetében a tagyon hovafordítása kérdésében a tiszteleti tagoknak is szavazati joguk van.

2. Ha a szabályszerűen összehívott közgyűlésen a tagok nem jelennek meg határozatképes számban, 8 napon túl, de 30 napon belül újabb közgyűlést kell összehívni. Ez ugyanazon tárgysorozat mellett a megjelentek számára való tekintet nélkül határozatképes.

3. A közgyűlésről jegyzőkönyvet kell felvenni. A jegyzőkönyvet a főtitkár vezeti és az elnök (távollétében helyettese) részéről hitelesítésre felkért két tag írja alá. Az elnök akadályoztatása esetén helyettesét az alelnökök közül jelöli ki.

10. §.

1. A közgyűlés hatáskörébe tartozik:

a) Az elnök, alelnökök, ügyvezető igazgató, főtitkár és az Intéző Bizottság megválasztása;

b) az évi jelentések, valamint a költségvetés és zárszámadás letárgyalása, a felelős számadók részére a felmentvény megadása és általában a vagyoni kérdések tekintetében végső fokon való intézkedés;

c) a tagdíjak és tiszteleti tagsági díjak megállapítása, illetőleg az 5. §. 2. bekezdésében említett felhatalmazás megadása és az egyesületi vagyon állagát érintő jogügyletek jóváhagyása, illetőleg megkötése tekintetében határozathozatal;

d) a tagok indítványainak letárgyalása;

e) az alapszabály módosítása;

f) kollégiumok alapítása és felosztatása;

g) más egyesülettel való egyesülés elhatározása;

h) felosztás elhatározása és ez esetben a vagyon hovafordítása tekintetében határozathozatal;

i) esetenkénti számvizsgálóbizottság, ellenőrök kiküldése.

2. Az 1. bekezdésben felsorolt tárgyakon kívül a közgyűlés bármely, az Egyesületet érintő kérdésben határozhat.

3. A közgyűlésen a szavazás történhetik nyíltan vagy titkosan. Tisztújításnál, személyi kérdésekben, valamint bármely kérdésben 10 tag kívánságára titkosan kell szavazni.

4. A közgyűlés határozatait — a 9. §. 1. bekezdésében említett kivétellel — egyszerű szótöbbséggel hozza,

11. §.

Az igazgatói értekezlet az Egyesület működő kollégium, tanonc- és segédotthon igazgatóinak és az Egyesület tisztikarának értekezlete. A főtktár hívja össze 3 havonként. Feladata az egyes kollégiumok, tanonc- és segédotthonok aktuális ügyeinek megtárgyalása és észrevételeinek az Intéző Bizottsággal való közlése. Az igazgatói értekezlet csak tanácsadó szerv.

12. §.

1. Az Intéző Bizottság 25 tagból áll. Hivatalból tagja az Egyesület tisztikarának a 13. §-ban felsorolt tagjai és a közgyűlés részéről az Egyesület rendes tagjai közül, a tisztikar jelölése alapján, egy évi időtartamra választott 20 tag. Ez utóbbiak között egy budapesti gyakorló ügyvédnek kell lennie, aki egyúttal az Egyesület ügyészi teendőit is ellátja.

2. Az Intéző Bizottság tagjai közül választja meg a közgyűlés 1 évre az Egyesület pénztárosát. Feladata az Egyesület készpénzének anyagi felelősséggel való kezelése. Pénzt csak az ügyvezető igazgató, vagy főtktár írásbeli utasítására adhat ki. A pénzkezelés módjára a gyakorlati életben használatos módszer alkalmazandó azzal, hogy az ellenőrzés és rovasolás bármikor eszközölhető.

3. Az Intéző Bizottság feladata körébe tartozik minden — az alapszabályban a közgyűlés hatáskörébe utaltakon kívül — az Egyesületet érintő gazdasági, személyi és szervezeti kérdésben való végső döntés. Utalványozási joga korlátlan.

4. Az Intéző Bizottság havonként, szükség esetén gyakrabban ülésezik. Összehívásáról az elnök beleegyezésével a főtktár gondoskodik. Határozatképes, ha a tagok $\frac{1}{2}$ része jelen van.

13. §.

1. Az elnök képviseli az Egyesületet a hatóságok és a társadalom felé. Gondoskodik a közgyűlés összehívásáról, elnököl a közgyűlésen és az intézőbizottsági üléseken, illetve akadályoztatása esetén az alelnökök közül helyetteséről gondoskodik.

2. Az alelnökök résztvesznek az Egyesület életének irányításában. Helyettesítik és végzik az elnök jogkörét olyan mértékben, amilyen mértékben erre őket az elnök felhatalmazza.

3. Az ügyvezető igazgató gondoskodik — a főtktárral együtt — arról, hogy az Egyesület helyi csoportjainak élete az alapszabály keretei között folyjék. Végrehajtja, — a főtktárral együtt — a közgyűlés és az Intéző Bizottság határozatait. Az Egyesület nevében aláír. 2000 Ft-ig utalványozhat és bármikor rovasolhat.

4. A főtktár feladata: helyi csoportok létrehozása, ezek zavartalan életének biztosítása, az Egyesület adminisztrációjának ellátása, az Egyesület tisztviselőinek és alkalmazottainak felvétele, funkcionáltatása, illetve elbocsátása. A közgyűlés és az intézőbizottsági ülés jegyzőkönyveinek elkészítése. Utalványozási joga 2000 Ft-ig terjed.

5. A tisztikar tagjait az Egyesület rendes tagjai közül az Intéző Bizottság előterjesztésére a közgyűlés választja 3 évre.

14. §.

1. Az Egyesület tisztikara: elnökből, két alelnökből, ügyvezető igazgatóból és főtitkárból áll. A tisztikar tagjait az Egyesület rendes tagjai közül az Intéző Bizottság jelölése alapján a közgyűlés választja 3 évre. Lemondás vagy bármely más okból történő időközi megüresedés esetén a közgyűlés a megüresedett helyen, a hátralévő időtartamra új személyt választ.

15. §.

1. Az Egyesület tisztikarának és Intéző Bizottságának munkaprogramját, az Egyesület osztályait (ezek vezetőit az Intéző Bizottság saját köréből választja meg) az Intéző Bizottság maga állapítja meg.

2. Az Intéző Bizottság előterjesztésére a közgyűlés fővédnököt, díszelnököt, társelnököket és védnököket kérhet fel az Egyesület mozgalmának eredményessége érdekében.

3. Az Egyesületet hatóságokkal és harmadik személyekkel szemben, peres és perenkívüli ügyekben az ügyvezető igazgató, akadályoztatása esetén a főtitkár képviseli. Az Egyesület nevében tett azokhoz a jognyilatkozatokhoz, amelyek tárgyában a határozathozatal az alapszabály szerint kizárólag a közgyűlés hatáskörébe tartozik, az ügyvezető igazgatónak, illetve a főtitkárnak az Egyesület nevében tett nyilatkozataához csatolni kell a közgyűlési jegyzőkönyv fenti határozatot tartalmazó hiteles kivonatát.

IV. FEJEZET

Helyi csoportok

16. §.

(Népi kollégiumok, tanonc- és segédotthonok)

1. Az Egyesület közgyűlése elhatározhatja, hogy az ország bármely városában vagy községében kollégiumot, tanonc- vagy segédotthont alapít, ha ezt legalább 20 helybenlakó főiskolás, középiskolás, tanonc- vagy segédifjú (leány) írásban kéri. Ezek a kollégiumok, tanonc- és segédotthonok az Egyesület helyi csoportjai. Megalakulásukat a székhelyük szerint illetékes törvényhatóság első tisztviselője útján a Magyar Belügyminiszternek tudomásulvétel céljából be kell jelenteniök.

2. Ezek a helyi csoportok nem önálló jogi személyek, szerveik csak az Egyesület nevében, mint annak képviselőit hivatott szervek szerezhetnek jogot és vállalhatnak kötelezettségeket. Külön költségvetésük nem lehet, csak az Egyesület költségvetésén belül gazdálkodhatnak. Évenként költségelőirányzatot és zárszámadást készítenek. Ezt az Egyesület tisztikarához terjesztik fel. Külön alapszabályuk nincs, taggyűlésük által kidolgozott munkaprogramjuk szerint

működnek, de kötelesek ragaszkodni az Egyesület alapszabályában meghatározott keretekhez, illetve az Intéző Bizottság utasításaihoz és határozataihoz.

3. A helyi csoportok tagjai rendes és rendkívüli tagok. Rendes taggá csak félévi bennlakás és megfelelő tanulmányi, jellem- és magatartásbeli eredmény alapján válik a helyi csoport lakója, a taggyűlés rendes taggá minősítő határozata után. Tagfelvétel felvételi vizsga keretében történik. Ennek anyagát az Egyesület tisztikara és a helyi csoport tisztikara készítik el. A felvételi vizsgát az Egyesület Intéző Bizottságának egy tagja vezeti a helyi csoport tisztikarával. Joga van az Egyesület tisztikrának arra, hogy egyes esetekben, évközből, helykitöltés céljából személyeket utaljon az egyes kollégiumokba, tanonc- vagy segédotthozokba.

4. Címükben az Egyesület címe mellett használhatják az általuk választott nevet a helység feltüntetésével (pl. Magyar Kollégiumi Egyesület Pázmány Péter Kollégiuma, Szeged).

5. Általában az Egyesület helyi csoportjaira a 289.000—1946. B. M. rendelet első részében foglalt előírások mindenben betartandók.

17. §.

A helyi csoportok szervei:

- a) tisztikar;
- b) taggyűlés.

18. §.

1. A tisztikar tagjai: igazgató, felügyelő, gondnok és választmányi tagok. Ez utóbbiak száma minden megkezdett 36 lakó után 1 személy.

2. A tisztikar tagjai közül az igazgatót, felügyelőt és gondnokot az Intéző Bizottság részéről a Egyesület rendes tagjai közül kijelölt 6 személyből, a választmányi tagokat a saját rendes tagjai közül választja a taggyűlés.

3. Az igazgató a helyi csoport vezetője. Képviseli a helyi csoportot a hatóságok, a társadalom és az Egyesület felé. Gondoskodik arról, hogy az Egyesület alapszabályának rendelkezései, az Egyesület Intéző Bizottságának, tisztikarának utasításai a helyi csoport életében megvalósuljanak.

4. A felügyelő ügyel a helyi csoport tagjainak tanulmányi előmenetelére, erkölcsi és világnézeti nevelésére és az önképzés folyamatosságára s eredményességére.

5. A gondnok a helyi csoport gazdasági ügyeinek — az Egyesület alapszabályában meghatározott keretek között — intézője, a költségeloirányzat és a zárszámadás előkészítője.

6. Az igazgató, felügyelő és gondnok megválasztása 3 évre szól. Meg nem felelő magatartás esetén az Egyesület rendes tagjaira alkalmazható eljárással távolíthatók el.

7. A választmányi tagok segítik az igazgatót, felügyelőt és gondnokot munkájukban, különösképpen a közösségi élet kialakítása és az önképzés hatékonnyátétele tekintetében. Megválasztásuk egy évre szól.

8. A tisztikar együttes joga a helyi csoport fegyelmet és rendet nem tartó tagjainak az eltávolítása.

19. §.

1. A taggyűlés a helyi csoport irányító szerve. Megválasztja a tisztikar tagjait, rendes tagsá minősíti az ideiglenes tagokat, kidolgozza a csoport munkaprogramját, jóváhagyja a gondnok részéről beterjesztett költségelőirányzatot és zárszámadást és tárgyalja az esetleg beérkező indítványokat.

2. Tagjai a helyi csoport igazgatója, felügyelője, gondnoka és a csoport rendes tagjai. A taggyűlést az igazgató hívja össze. A gyűlésen az igazgató elnököl. A taggyűlést 3 havonként, 10 tag írásbeli kérelmére bármikor össze kell hívni. Határozatképes, ha tagjainak legalább a fele jelen van.

20. §.

1. Minden olyan kollégium, tanonc- és segédotthon, mely láttamozott alapszabállyal rendelkezik és az Egyesülettel azonos célkitűzései vannak, kérheti az Egyesületbe való felvételét. A felvételi kérelemhez csatolni kell alapszabályát és a csatlakozást elhatározó közgyűlés jegyzőkönyvét. A felvétel tekintetében az Egyesület közgyűlése határoz. A felvétel után a kérdéses kollégium, tanonc- és segédotthon az Egyesület önálló jogszemélyű kollégiumává, tanonc-, illetőleg segédotthonává válik. Köteles azonban — alapszabálya kérésén belül — az Egyesület közgyűlésének határozatait végrehajtani.

V. FEJEZET

Vegyes és zárórendelkezések

21. §.

2. Az Egyesület vagyona feloszlás esetében, amennyiben a feloszlást kimondó közgyűlés másképpen nem határoz, a Független Ifjúság Országos Szövetségére száll azzal a kikötéssel, hogy azt a parasztfiatalság kulturális igényeinek kielégítésére kell felhasználni.

22. §.

Alapszabálymódosítás, fúzió, feloszlás és ez esetben a vagyon hovafordítása, továbbá tagdíjmegállapítás tárgyában hozott határozatok jóváhagyás végett felterjesztendő a Magyar Belügyminiszterhez.

23. §.

Azokban az esetekben, ha az Egyesület az alapszabályokban előírt célját és eljárását be nem tartja, hatáskörét túllépi, államellenes működést fejt ki, a közbiztonság és közrend ellen súlyos vétséget követ el, vagy a tagok vagyoni érdekeit veszélyezteti, a m. belügyminiszter ellene vizsgálatot rendelhet el, működését felfüggesztheti és végleg fel is oszlathatja.

A fenti alapszabályt az Egyesület 1946 szeptember 13-i közgyűlésén tárgyalta és elfogadta.

B. Rác István s. k.
alelnök

Varga József s. k.
főtitkár

Felhívás!

A Magyar Kollégiumi Egyesület budapesti és vidéki kollégiumaiban 1947 január 15-ig lehet felvételt kérni.

A kérvényhez csatolni kell:

életrajzot,

a szülők vagyoni vagy szegénységi bizonyítványát és

az utolsó elvégzett félév bizonyítványát
(index)

Alapszabályunk értelmében kollégiumaink lakóinak háromnegyedrésze paraszt- és munkásszülők gyermekeiből kerül ki.

*

Kérvényeket

*a Magyar Kollégiumi Egyesület
címére kell beküldeni*

Budapest, IX., Köztelek-u. 4/b.

Az MDP Politikai Bizottságának határozata a NÉKOSZ helyzetéről

A népi kollégiumi mozgalom, mely azsal a céllal indult, hogy a dolgozó osztályok, elsősorban a munkásság és parasztság gyermekeinek közép- és felsőfokú oktatását lehetővé tegye és segítsen megszüntetni a régi vagyonos osztályok műveltségi monopóliumát, komoly eredményeket ért el. A NÉKOSZ kötelességében 1946-tól több, mint százhatvan kollégium alakult, csaknem 10.000 diákkal. Ezt a nagyjelentőségű mozgalmat a Párt kezdettől fogva minden erővel támogatta és védelmezte a reakciós támadásokkal szemben. A NÉKOSZ egészséges fejlődését az egész demokrácia a maga ügyének tekintette, épp ezért joggal elvárta a NÉKOSZ felelős vezetőitől a demokrácia és annak vezető osztálya, a munkásosztály ügyének hű szolgálatát. Eppen ezért szemlélte a Párt fokozódó aggodalommal a NÉKOSZ vezetőinek sorában fellépő beteges jelenségeket, melyeknek elterjedése inimmár szükségessé teszi a nyílt bírálatot.

A Politikai Bizottság megállapítja, hogy a NÉKOSZ, különösen a Györfly Kollégiumkommunista vezetői, élükön Kardos László elvtárrsal, súlyos hibákat követtek el.

1. Megfeleltek azok arról a döntő szerepről, amelyet a munkásosztály és a Párt a NÉKOSZ-mozgalom életrehívásában és megerősítésében játszott. A kollégiumi nevelésben nem a munkásosztály és annak vezető pártja iránti hűség szempontjait domborították ki, sőt egyenesen elítélték Pártunk szerepét a magyar nép felszabadításában, a demokrácia megteremtésében, a NÉKOSZ életrehívásában. A NÉKOSZ kommunista diákjait ideológiailag és szervezetiileg elszigetelték a Párttól. Marxista-leninista nevelés helyett zavaros, antileninista ideológiát terjesztettek, valamiféle önálló „NÉKOSZ-öntudatra” neveltek. Kivonták magukat a Párt irányítása és ellenőrzése alól.

2. A NÉKOSZ kommunista vezetői megengedhetetlen liberalizmust és türelmességet tanúsítottak a marxizmus-leninizmussal élesen szembenálló paraszimádó ideológiával szemben, nem vették fel a harcot a népi romantika, a paraszti elkülönülés, a faji ideológia megnyilvánulásaiival és képviselőivel szemben, nem világosították fel a NÉKOSZ parasztsorsból származó diákjait arról, hogy ez az ideológia káros magára a parasztságra.

3. Elzárkóztak a Párt vezetése alatt dolgozó ifjúsági mozgalomtól és diákszervezetektől, a népi kollégistákat nem az egész demokratikus diákmozgalommal való szolidaritásra, a közös munkában való részvételre, a hibák kiküszöbölésénél való segítségre nevelték, hanem gőgös elzárkózásra, a demokratikus ifjúsági szervezetekben való munka lenézésére és lebecsülésére.

4. A NÉKOSZ kommunista vezetői a lelkiismeretes szakmai ki- képzés érdekeit is elhanyagolták. A kollégiumokban olyan szellemet neveltek naggyá, amelynek követ- keztében a diákok főkéntesen el- fordultak az egyetemi tanulástól és elmaradtak tanulmányi eredmé- nyükben.

5. Mindezekhez a hibákhoz a NÉKOSZ egyes vezetőinél a kom- munista erkölcs súlyos megsejtése, magánéletük megengedhetetlen fel-

amlása is járult.

A Politikai Bizottság megálla- pítja, hogy az elkövetett hibákért a felelősség egy része azokat a pártszerveket is terheli, amelyek nem figyelték fel a NÉKOSZ vezeté- sében mutatkozó egészségtelen je- lenségekre és egyesek pártellenes tevékenységére, nem jelezték idejé- ben a veszélyt Pártunk vezetősé- gének.

A Politikai Bizottság felelősnek érezve magát a nagyjelentőségű és komoly érdemeket szerzett népi kollégiumi mozgalom jövőjéért a kollégiumi mozgalom egészséges fejlődése érdekében a következőket határozta el:

a) Visszahívja és más munkára osztja be a népi kollégiumi mo- zgalomnak azokat a kommunista vezetőit, akik az elkövetett hibákért elsősorban felelősek.

b) A NÉKOSZ új vezetősége kom- munista tagjainak kötelességévé teszi, hogy a népi kollégiumokban lényegesen emeljék a munkásszár- mazású diákok számát, akiket a régi vezetőség úgyszólván távol tartott a kollégiumoktól.

c) A NÉKOSZ vezetőségében dol- gozó kommunisták kötelessége meg- süntetni a népi kollégiumok diák- jainak eddigi elkülönülését a közép- iskolai és főiskolai demokratikus diákmozgalomtól és szervezetektől. A demokratikus öntudatnak általa- ban magasabb fokát elért népi kollé- giumi-diákoknak egyenesen köteles- sége, hogy segítsenek és élen járja- nak az elmaradottabb középiskolai és főiskolai diákság demokratikus nevelésében, szervezetek megerősí- tésében.

d) A NÉKOSZ vezetőségében dol- gozó kommunisták kötelessége kom-oly eszmei felvilágosítással leküz- deni az eddigi zavaros, pártellenes ideológiát: fel kell világosítaniok a kollégiumi diákokat a Párt vezető szerepről, a munkásosztály ideoló- giájával szembenálló „népi” ro- mantika reakciós jellegéről. Ugyan- akkor komoly és lelkiismeret- es szakmai képést kell biz- tosítani a kollégiumokban és arra kell törekedni, hogy a rendszeres és fegyelmezett iskolai tanulás elha- nyagolásának hangulatait véglegesen felszámolják. A népi kollégiumoknak ki kell tűnniük abban, hogy az átlá- gosnál jobb nevelést nyújtanak diák- jaiknak, nemcsak politikai, hanem szakmai szempontból is.

A Politikai Bizottság meg van győződve arról, hogy a NÉKOSZ ed- dīgi kommunista vezetőinek hibáit gyorsan és eredményesen ki lehet javítani és a károkat, melyeket a kollégiumi mozgalomban okoztak, gyorsan jóvá lehet tenni. A NÉKOSZ alapjában véve egészséges mozga- lom, melynek egészséges kérderei vannak és így a Párt segítségével és irányítása mellett gyorsan le fogja küzdeni egyes vezetők eltéve- lyedésének káros hatásait.

A Politikai Bizottság felhívja a népi kollégiumok diákjait, kommu- nistákat és nem kommunistákat, hogy egyesült erővel tegyék jóvá az elkövetett hibákat, szüntessék meg a NÉKOSZ elzárkózását a munkás- osztály vezető pártjától, segítsék a Magyar Dolgozók Pártját a kultúra, a közép- és főiskola meghó- dítására irányuló törekvéseiben a magyar dolgozó nép gyermekei szá- mára.

Handwritten note: Hódolati Nap, 1948. február 17. M. 246.

Egyetemi élet c. újság, 1946. szeptember. 1. szám.
A szegedi egyetemi és főiskolai hallgatók szava.
10. oldalon lévő cikk.

Harminc paraszt Szegedre tart

Sokat vitáztak a 30 érettségi nélküli munkás és parasztfiú egyetemre rendes hallgatóként való fölvétele körül. A középosztály fölhördült: „*minek jártam én nyolc évig a gimnáziumba, ha most bugrisokat csak úgy, pártigazolványra fölvesznek?*” Elfelejtik, hogy ők — esetleg érdemtelenül — szerencsés osztályhelyzetüknek köszönhetik, hogy — sokszor a munkás és parasztszármazású proletárfiúság kiszorításával s rovására — átpréselték magukat jól-rosszul a nyolc osztályon. Amikor tehát ezeknek a fiataloknak lehetőséget adunk, csak ugyanazt a lehetőséget váltjuk valóra, ami a polgári s középosztályi családból származóknak már régen megvan, de a szegényparasztság és ipari proletáriátus fiainak még ma sincs meg. Nincs tehát szó kiváltságról, sőt — ha ezek sorsát vesszük normálállapotnak — a középosztálynak voltak s vannak ma is kiváltságai.

Aztán a legdöntőbb érv: nem bugrisokat akarunk fölvenni, (jó lenne persze ezt a fogalmat is ízekre szedni, de tegyük föl, hogy van ilyen s buta embert értünk rajta — ami nem ritka a középosztály, meg a polgárság iskolát járt tagjai között sem, sőt...) hanem élelmes, nyílteszű, naturaliter intelligens, lehetőleg már eddig is alapos olvasottságú autodidaktákat, amolyan kisebbstílusú Nagy Ferenceket vagy Veres Pétereket, akikben, ha nem is aktualiter, de potencialiter megvan legalább akkora érdeklődés, igény és tehetség, mint a többi másfélezer szegedi diákban. Ezért — nem pártigazolvány, hanem tehetség alapján — személy szerint kívánjuk kiválogatni ezt a 30 fiút a szegedvidéki tanyákról, falvakból, városokból; fölvételi vizsga után (ami inkább egésznapos beszélgetés egy tanárokból s fölsőbbéves diákokból álló bizottság előtt) fölvennék az egyetem bölcsész, természettudományi, vagy jogi karára. Ugyanekkor a Móricz Zsigmond népi kollégium gondoskodna — ingyen elhelyezésen, élelmezésen túl — e fiúk naponkénti külön képzéséről amolyan Eötvös-kollégium módra; ellátná őket könyvekkel, magyarázatokkal, segítséggel.

A továbbiakban ezek a fiúk egyenlő jogúak és kötelességűek lennének a többiekkel. (Ellene vagyunk minden egyéb megkülönböztetésüknek akár javukra, akár kárukra van!) Akinek kollokviumai nem sikerülnek, az egy év múlva elhagyja az egyetemet s tanulmányait munkásgimnáziumban folytathatja.

A középosztály cseréjéről sok szó esik mostanában. Jellemző a szűk osztályszempontú gondolkodásra, hogy sokan azonnal gáncsolják e cserét, ha ez csak 1500:30 arányban (2%) is valósulna meg, mint mi szeretnők. A jóindulatúak színvonal-féltésére pedig ez a válaszuk: ha e fiúk egy év alatt bebizonyítják, hogy tartják az egyetemi nívót, azt hisszük, megérdemlik, hogy az érettségit ne kívánjuk tőlük: őket az élet látta el maturával.

Kérjük az értelmiségi ifjúságot, személyes ismerősei közül ajánljon még a körvonalazott elveknek megfelelő szellemi érdeklődésű és műveltségi igényű fiatalembert s kérjük az illetékeseket, tegyék lehetővé e fiataloknak közénk való bejutását.

Szekely Lajos

..... egyenlősége